

Bütün Dünya

192297 SAYI: 2020 / 04 FİYATI: 9 TL

Ulusal Egemenlik 100 Yaşında

23 Nisan
Ulusal
Egemenlik ve
Çocuk Bayramı
Kutlu Olsun

Yahya Aksoy'un yazısı
26. sayfada

**Prof. Dr.
Mehmet
Haberal'a
İspanya
Kraliyet
Sivil
Liyakat
Nişanı
Verildi** Sh: 5

Kaya Boztepe:
**Atatürk
Mucizesi** Sh: 31
Erdem Akyüz:
**Atatürk,
Toplum
Sağlığı ve
Hırsızssıhha
Enstitüsü** Sh: 43

Cengiz Özakıncı:
Çanakkale Savaşı
Anıtlarına Kazınan
“**Conilerle
Mehmetçikler
Arasında Fark
Yoktur**” Sözleri
**Atatürk'e
Ait Değil** Sh: 11

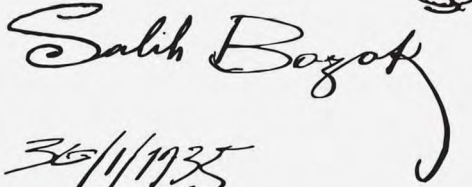
Necef Uğurlu:
**Tarih
Korona
virüsü
Nasıl
Yazacak?**
Sh: 60
Tekin Özertem:
Taç Sh: 55

Atatürk'ün çocukluk arkadaşı, dostu, sırdaşı, yoldaşı, Başyaveri, ardından canına kıymaya kalkışacak kadar gönülden seveni, Salih Bozok'la oğlu Cemil Bozok'un Atatürk'ü çocukluk anıları ile bütünleşen bu kitap "HEP ATATÜRK'ÜN YANINDA" ismiyle okuyucuya sunuluyor. Bu kitapta, Atatürk'ün çocukluğundan ölümüne dek bir çok olayı, yakın tanıklarının anlatımından okuyacak, bazı yaşanmışlıkların nedenlerini ve perde arkasını öğreneceksiniz.

SALİH BOZOK - CEMİL S. BOZOK

HEP ATATÜRK'ÜN YANINDA...

(Baba Oğul Bozoklardan Anılar)

35/1/1935
K. Atatürk

**ATATÜRK VAKFI
YAYINLARI**

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Bütün Dünya 2000

**Başkent Üniversitesi
Adına Sahibi:**

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Anısal Yönetmen:
Mete Akyol

Yayın Genel Yönetmeni:
Ufuk Akyol

**Görsel Yönetmen
ve Yayın Genel Yönetmeni
Yardımcısı:**
Turgut Keskin

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Gülçin Orkut Akyol

Teknik Yapım Yönetmeni:
Faruk Güney

Yayın Danışmanı:
Yaşar Öztürk

Türk Dili Danışmanı:
Haydar Göfer

Eğitim Danışmanı:
Dr. Fatma Ataman

Düzeltilme Sorumlusu:
Nükheth Alicikoğlu

Abone Servisi:
Hatice Taygan

*Başkent Üniversitesi'nin bir
kültür hizmeti olan Bütün Dünya
2000, Başkent Üniversitesi
kuruluşlarından*

*Aküm Reklamcılık, Danışmanlık
ve Yayıncılık Ajansı Sanayi ve
Ticaret A.Ş.'nin 1. Caddesi
No: 77, Bahçelievler, Ankara
adresinde hazırlanmıştır.*

Seçiciler Kurulu:

Prof. Dr. Nevzat Bilgin (*Anısal Başkan*)
Prof. Dr. Ahmet Mumcu
Prof. Dr. Solmaz Doğanca
Prof. Dr. Sevil Öksüz
Prof. Dr. Ender Varinlioğlu,
Prof. Dr. Okay Eroskay
Prof. Dr. Fuat Çelebioğlu,
Prof. Dr. Sedefhan Oğuz,
Prof. Dr. Levent Peşkiricioğlu,
Kaya Karan, İlhan Banguoğlu,
Ahmet Aydede, Ertan Karasu, Manuel Bilos

Sürekli Yazarlar:

Yahya Aksoy, Yücel Aksoy, A. Erdem Akyüz, Sabriye Aşır,
Nuray Bartoschek, Kaya Boztepe, Sedem Demir,
Dr. Cihangir Dumanlı, Haluk Erdemol, Konur Ertop,
Gürbüz Evren, Metin Gören, Erhan Kanyılmaz, Nilay Karatosun,
Filiz Leloğlu Oskay, Cengiz Önal, Cengiz Özakıncı,
Dr. Tekin Özertem, Yaşar Öztürk, Necdet Pamir, Zeki Sarhan,
Sezin San Sungunay, İzlen Şen Tokar, Melek Şirin Tolga,
Necfe Uğurlu, Dr. Mehmet Uhri, Mehmet Ünver, Mustafa Yıldız,
Berk Yüksel

Yönetim Merkezi:

10. Sokak No: 45, Bahçelievler, Ankara
Tel: (0312) 212 80 16
Faks: (0312) 212 31 33

İletişim Adresi:

Burhaniye Mah. Resmi Efendi Sk. No: 46
Altunizade, 34662 İstanbul
Tel: (0216) 422 22 67

Abone Servisi:

Tel: (0541) 725 74 11
abonebd@gmail.com

Baskı: WPC Matbaacılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Akçaburgaz Mahallesi, Mehmet Deniz Kopuz cad.
No:17, 34522 Esenyurt, İstanbul

Basım Tarihi: 24 / 03 / 2020

www.butundunya.com.tr • butundunya@butundunya.com.tr

- 3** Liyakat, Deneyime Mecburdur
Dr. Ufuk Akyol

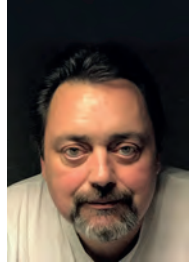

- 5** Prof. Dr. Mehmet Haberal'a İspanya Kraliyet Sivil Liyakat Nişanı Verildi

- 9** Özbekistan Sağlık Bakanı Alishar Shadmanov, Prof. Dr. Mehmet Haberal'ı Ziyaret Etti
- 11** 1915 Çanakkale Savaşı Anıtlarına Kazınan Sözler Atatürk'e Ait Değil
Cengiz Özakıncı
- 26** Ulusal Egemenlik 100 Yaşında *Yahya Aksoy*
- 31** Atatürk Mucizesi
Kaya Boztepe
- 37** Anadolu Ulusal Hareketi'nin Direnmesi Galip Gelmiştir!
Cengiz Önal
- 41** Hakimiyeti Milliye Yazıları
- 43** Atatürk, Toplum Sağlığı ve Hıfzıssıhha Enstitüsü
A. Erdem Akyüz
- 48** Köy Enstitülerinin Kuruluşunun 80.Yılı
Dr. Cihangir Dumanlı
- 55** Taç *Dr. Tekin Özertem*
- 60** Tarih Korona Virüsü Nasıl Yazacak? *Necef Uğurlu*
- 67** Aydınların Karanlığı
Ömer Dedeoğlu

İÇİNDEKİLER

- 71** Bilerek Suç İşledi
Mete Akyol
- 75** Tolstoy'un Dev Eseri Anna Karenina *Demir Aytaç*
- 81** Ülkelerin Depremden Etkilenme Eşik Değeri
Prof. Dr. Ö. Ahmet Ercan
- 84** Açılan Sınırlar ve Düzensiz Göçmenlerin Ege Deniz Geçişleri *Sencer Başat*
- 91** Petrol Fiyatları Daha da Düşer mi? *Necdet Pamir*
- 97** Morales Neden Devrildi?
Gürbüz Evren
- 101** Nato'nun Kuruluşu
Erhan Kanyılmaz
- 106** Yüksek Binalar Milyonlarca Kuşun Ölümüne Yol Açıyor
Sabriye Aşır
- 111** Şemsettin Sami *Konur Ertop*
- 117** Umutsuz Bir Yedek Subayın Anıları *Zeki Sarihan*
- 123** Siyasetin Teknoloji ile Sınarı
Barbaros Eneç
- 127** Spor'un Kalbi Baharı Bekler mi? *Metin Gören*
- 130** Alp Dağları'nın Gölgesindeki Innsbruck *İzlen Şen Tokar*
- 135** Mücevherlerin Işıltılı Dünyası *Mehmet Ünver*
- 141** Şiddet Sarmalında Yaşamak
Mehmet Uhri
- 147** Neler Olmuyor ki Dünyada
Sezin San Sungunay
- 4** Beni Hatırlayınız
- 59** Gözün Sözü
- 74** İlk Dersimiz Türkçe
- 116** Bilginizi Denetleyin
- 151** Çözümler
- 152** Yarının Büyükleri
- 154** Bulmaca
- 156** Satranç
- 158** Bize Gönderilen Kitaplardan
- 160** Bir Fotoğraf Bin Sözcük

Liyakat, Deneyime Mecburdur

Çalışma yaşamının her alanında giderek daha genç yaştakileri görüyoruz. Bunun oldukça iyi bir gelişme olmasının yanısıra, terazinin öbür tarafında giderek daha genç yaşta ki insanların da iş yaşamının dışında bırakıldıklarını gözlemliyoruz.

Donanımlı genç insanların uygun iş olanaklarına kavuşabilmesi ne kadar iyi birşey ise, donanımlı ve tecrübeli, 50 yaşına dahi gelmemiş insanların çalışma yaşamının dışına itilmesi de bir o kadar sakıncalı bir durum değil mi? O iş kolundaki deneyim gerçekten de bu denli önemini kayıp mı etti? Peki ya şirketin hafızasını kaybetmesi? Beş yıl önce o şirketin yaptıklarını bilen kimsenin kalmaması hiç mi tedirgin etmiyor kimseyi?

Konu iş yaşamıyla sınırlı da değil aslında. Toplumsal eğilimleri belirleyen her alanda sosyal iktidar diyebileceğim kavram giderek daha da genç neslin eline geçerken, onları denetleyecek, yönlendirecek daha deneyimli neslin hiç söz hakkı kalmıyor.

25-35 yaşındaki muhabir veya yazarların yayınladığı bir gazetenin yönetiminin de aynı yaş grubunda olduğunu ve ülkenin 30 yıl önceki siyasi durumunu doğru dürüst bilmeyen bu ekibin güncel siyaseti yorumladığını düşünün. Olmuyor... Olmaz.

Aynı yaş grubunun yaptığı müziği dinleyen bir toplum eğitilmiş, deneyimli birkaç müzisyeni görmezden gelerek müziğin niteliğini ne kadar artırabilir ki?

Ya mimarlar?

Ya mühendisler?

Ya doktorlar?

Ya siyasetçiler?

Liyakat, ehliyet deneyime mecburdur.

ufukakyolbd@gmail.com

Beni Hatırlayınız

ATATÜRK'ÜN BUGÜNÜ DE AYDINLATAN ÖZDEYİŞLERİ

Derleyen: GAZİ GÜDER

- *Yurtta barış, dünyada barış için çalışıyoruz. (1931)*
- *Türkiye'nin güvenliğini gaye tutan, hiçbir milletin aleyhinde olmayan bir barış istikameti bizim daima prensibimiz olacaktır. (1931)*
- *Türk Cumhuriyetinin en esaslı prensiplerinden biri olan yurtta barış, dünyada barış gayesi, insanîyetin ve medenîyetin refah ve ilerlemesinden en esaslı etken olsa gerektir. Buna elimizden geldiği kadar hizmet etmiş ve etmekte bulunmuş olmak bizim için övünülecek bir harektir. (1933)*
- *Barış yolunda nereden bir çağrı geliyorsa, Türkiye onu gönülden karşıladı ve yardımlarını esirgemedi. (1937)*
- *Barış, milletleri refah ve mutluluğa eriştiren en iyi yoldur. Fakat bu kavram bir defa ele geçirilince daimî bir dikkat ve itina ve her milletin ayrı ayrı hazırlığını ister. (1938)*
- *Şuna da inanıyorum ki, eğer devamlı barış isteniyorsa, kütlelerin vaziyetlerini iyileştirecek beynelmîlel tedbirler alınmalıdır. insanlığın bütününün refahı, açlık ve baskının yerine geçmelidir. Dünya vatandaşları, kıskançlık, aç gözlülük ve kinden uzaklaşacak şekilde eğitilmelidir. (1935)*
- *Askerî hareket, siyasî faaliyetin ümitsiz olduğu noktada başar. Ümidin güven verici bir şekilde geri gelmesi orduların hareketinden daha hızlı, hedeflere varışı temin edebilir. (1922)*
- *Dış siyaset bir toplumun iç kuruluşu ile sıkı şekilde ilgilidir. Çünkü iç kuruluşu dayanmayan dış siyasetler daima mahkûm kalırlar. Bir toplumun iç kuruluşu ne kadar kuvvetli, sağlam olursa, dış siyaseti de o nisbette güçlü ve dayanıklı olur. (1923)*

K Atatürk

Prof. Dr. Mehmet Haberal'a İspanya Kraliyet Sivil Liyakat Nişanı Verildi

Başkent Üniversitesi Kurucusu ve Dünya Organ Nakli Derneği Başkanı Prof. Dr. Mehmet Haberal'a, İspanya Kralı VI. Felipe adına İspanya'nın Ankara Büyükelçiliği Maslahatgüzarı Eduardo Ibáñez López-Dóriga tarafından İspanya Kraliyet Sivil Liyakat Nişanı takdim edildi. »

İspanya Büyükelçiliği Maslahatgüzarı Eduardo Ibáñez López-Dóriga, İspanya Kralı 6. Felipe adına Prof. Dr. Mehmet Haberal'a İspanya Sivil Liyakat Nişanı'nı takdim etti. Bu nişan ile İspanya, Prof. Dr. Mehmet Haberal'a tıp ve eğitim alanlarındaki mesleki kariyerinden dolayı takdirini göstermiş oldu.

Prof. Dr. Mehmet Haberal'a, tıp ve eğitim alanlarında yaptığı öncü çalışmalar ve dünya tıbbına üstün katkıları nedeniyle İspanya Kralı 6. Felipe adına İspanya Sivil Liyakat Nişanı ve payesi verildi. Başkent Üniversitesi'nin Bağlıca Yerleşkesi'ndeki Prof. Dr. İhsan Doğramacı Konferans Salonu'nda düzenlenen tören, Türkiye'nin ve İspanya'nın millî marşlarının okunmasıyla başladı. Daha sonra Başkent Üniversitesi Kurucusu ve Dünya Organ Nakli Derneği Başkanı Prof. Dr.

Mehmet Haberal'ın özgeçmişinin okunduğu törende, Başkent Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ali Haberal Başkent Üniversitesi ile İspanya ilişkileri hakkında bilgi verdi.

Törende bir konuşma yapan İspanya'nın Ankara Büyükelçiliği Maslahatgüzarı Eduardo Ibáñez López-Dóriga, İspanya'nın bu nişan ile Prof. Dr. Mehmet Haberal'ın tıp ve eğitim alanlarındaki mesleki kariyerine duyduğu takdiri gösterdiğini belirtti. İspanya Kralı 6. Felipe ve onun adına İspanya Krallığı Dışış-

Eduardo Ibáñez López-Dóriga: **“İspanya, bu nişanla, Profesör Haberal’ın gerek tıp gerek eğitim alanlarındaki mesleki kariyerine duyduğu takdiri göstermek istemektedir.”**

leri Bakanlığı Avrupa Birliği’nden Sorumlu Bakan Yardımcısı Juan González-Barba’nın mesajını ileten Doriga, şu ifadelere yer verdi:

“Bugün, Majesteleri VI. Felipe’nin Profesör Doktor Mehmet Haberal’a verdiği nişanın takdimi için toplandık. Çok nadir durum-

larda, nişan takılan kişi, nişanın kendisine kazandırdığından daha çok nişana saygınlık kazandırır. Bu da o durumlardan birisidir. Organ naklinde lider olan ülkenin, Dünya Organ Nakli Derneği Başkanı’nun çalışmalarını takdir etmek istemesi doğaldır ve bu görevi 2018-2020 döneminde Profesör Haberal yürütmektedir. Ancak bu nişanın kendisine verilme sebebi sadece tıp bilimi alanındaki bu önemli kuruluşun başkanı olması değildir. İspanya, bu nişanla, Profesör Haberal’ın gerek tıp gerek eğitim alanlarındaki mesleki kariyerine duyduğu takdiri göstermek istemektedir.”

Prof. Dr. Haberal, İspanya Kralı adına sunulan bu ödülün, milletinin eseri olduğuna vurgu yaparak, Türk tıbbının ve Türk biliminin dünya nezdindeki itibarını gösteren bu nişanı ülkesine atfetti.

Ardından İspanya’nın Ankara Büyükelçiliği Maslahatgüzarı Eduardo Ibáñez López-Dóriga, İspanya Kralı 6. Felipe adına, Prof. Dr. Mehmet Haberal’a İspanya Kraliyet Sivil Liyakat Nişanı ve belgesini takdim etti. Başkent Üniversitesi Kurucusu ve Dünya Organ Nakli

20 Şubat 2020 Perşembe günü Başkent Üniversitesi Bağlıca Yerleşkesi'ndeki Prof. Dr. İhsan Doğramacı Konferans Salonu'nda düzenlenen törene çok sayıda davetli katıldı.

Derneği Başkanı Prof. Dr. Mehmet Haberal ise yaptığı konuşmada Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ü ve si-lah arkadaşlarını rahmetle anarak, **“Onlar olmasaydı ülkemiz olmazdı bizler de burada olamazdık.”** dedi.

adına sunulan bu ödülün, milletinin eseri olduğuna vurgu yaparak, Türk tıbbının ve Türk biliminin dünya nezdindeki itibarını gösteren bu nişanı ülkesine atfetti.

Törene, Cumhurbaşkanı Başdanışmanı Mehmet Akarca, eski meclis başkanları, eski bakanlar, milletvekilleri, büyükelçiler, Prof. Dr. İhsan Doğramacı'nın kızı Şermin Savaşçı, akademisyenler, doktorlar ve gazetecilerin yanı sıra Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Mansur Yavaş ile Yenimahalle Belediye Başkanı Fethi Yaşar da katıldı. İsmet İnönü'nün kızı Özden Toker ile torunu Gülsün Bilgehan da

Prof. Dr. Mehmet Haberal'a İspanya Kraliyet Sivil Liyakat Nişanı'nın takdim edildiği tören, pasta kesimiyle sona erdi.

Nişanın kendisi için anlamlı olduğunu dile getiren Prof. Dr. Haberal, Türkiye'nin ve Başkent Üniversitesi'nin sağlık alanında öncü konumu hakkında bilgi verdi. Prof. Dr. Haberal, İspanya Kralı

bu özel günde Prof. Dr. Haberal'ı yalnız bırakmadı. Nişan töreninin ardından Başkent Üniversitesi Bağlıca Yerleşkesi'nde önce bir kokteyl, sonra da davetlilerin katılımıyla bir yemek düzenlendi. Törene katılan konuklar, bu gururu ülkemize yaşatan Prof. Dr. Mehmet Haberal'a teşekkürlerini ilettiler. •

**Özbekistan
Sağlık Bakanı
Alishar Shadmanov,
Prof. Dr.
Mehmet Haberal'ı
ziyaret etti**

Özbekistan Sağlık Bakanı Alishar Shadmanov; kurduğu dernekler, düzenlediği kongreler, eğitim ve sağlık alanındaki destekleriyle özellikle Türk kökenli Orta Asya ülkelerine önemli katkılar sağlayan Prof. Dr. Mehmet Haberal'ı ziyaret etti. »

Özbekistan Sağlık Bakanı Alishar Shadmanov, Başkent Üniversitesi Kurucusu ve Dünya Organ Nakli Derneği Başkanı Prof. Dr. Mehmet Haberal'a ziyarette bulundu. Prof. Dr. Mehmet Haberal, konuğu Özbekistan Sağlık Bakanı Alishar Shadmanov'u Başkent Üniversitesi'nin Ankara Hastanesi'nde ağırladı.

Özbekistan Sağlık Bakanı Alishar Shadmanov, Başkent Üniversitesi Bağlıca Yerleşkesi'ndeki Abdurrahim Tuncak Atatürk Müzesi'ni de ziyaret etti ve anı defterini imzaladı.

Özbekistan Sağlık Bakanı Alishar Shadmanov, Prof. Dr. Haberal'a Özbekistan'a yaptığı tüm katkılar için teşekkür ederek ikili işbirliğinin genişletilmesini önerdi.

Kazakistan Semey Üniversitesi'nin de örnek aldığı Başkent Üniversitesi'nin eğitim modelini Özbekistan'da da hayata geçirmek istediklerini dile getiren Özbekistan Sağlık Bakanı Alishar Shadmanov ayrıca, İspanya Kraliyet Sivil Liyakat Nişanı taktim edilen Prof. Dr. Mehmet Haberal'ı kutladı.

Prof. Dr. Haberal, önce Başkent Üniversitesi Ankara Hastanesi'ni ve Aralık ayında açılışı yapılan yeni Onkoloji Merkezi ile Poliklinikler Binası'nı ardından da Başkent Üniversitesi'nin Bağlıca Yerleşkesi'ni konuk Bakan Shadmanov'a gezdirdi. Prof. Dr. Mehmet Haberal, konuğu Shadmanov'a ziyaretinin anısına Başkent Üniversitesi'ni simgeleyen hediyeler taktim etti. •

Özbekistan Sağlık Bakanı Alishar Shadmanov, Özbekistan'a sağlık ve eğitim alanında destek veren Prof. Dr. Mehmet Haberal'a teşekkür etti.

Prof. Dr. Mehmet Haberal, kendisine ziyarette bulunan Özbekistan Sağlık Bakanı Alishar Shadmanov'a ziyaretinin anısına Başkent Üniversitesi'nde üretilen bir armağan taktim etti.

Özbekistan Cumhurbaşkanı Şevket Mirziyoyev ile yaptığı görüşmeyi Prof. Dr. Mehmet Haberal'a aktaran

Otopsi
Cengiz Özakıncı

1915 Çanakkale Savaşı Anıtlarına Kazınan ve İçinde “Conilerle Mehmetçikler Arasında Fark Yoktur” İbaresini Geçen Sözler **Atatürk’e Ait Değil** 1

[İlk kez Anzakların Gelibolu Çıkartmasının 100. Yıldönümü olan 2015 yılında dergimizin Nisan, Mayıs 2015 tarihli sayılarında yayımlamış olduğumuz 'ATATÜRK'ÜN ANZAKLARLA İLGİLİ GERÇEK SÖZLERİ'ni, çıkartmanın 105. Yıldönümü dolayısıyla bir kez daha yayınıyoruz. - Bütün Dünya]

1915 yılında İngiliz komutasında Gelibolu'ya çıkartılan Avustralyalı ve Yeni Zelandalı askerlerden oluşan birliklere kısaca A.N.Z.A.C (Australian and New Zeland Army Corps) adı verilmiştir. Biz Türkler, onlara “Anzaklar” diyoruz.

Lüleburgaz Atatürk İlkokulu öğretmenini Tahsin Özeken, 15 Nisan 1977 günü, elinde 1969' da yayımlanmış “Belgelere Göre Eceabat Kılavuzu” adlı kitapçıkla Anafarta Ovası'nda dolaşırken; 1915'te İngiliz komutasında Gelibolu'ya çıkan “ANZAC” birliklerinde yüzbaşı olarak görev yapmış yaşlı bir Avustralyalı'yla karşılaşır ve ona elindeki kılavuzda Atatürk'e ait gösterilen şu sözleri aktarır: **“Bu memlekette kanlarını döken kahramanlar! Burada bir dost vatanın toprağında-sınız. Huzur içinde uyununuz. Sizler Mehmetçikle yan yana koyun koyunasınız... Uzak diyarlardan evlatlarını harbe gönderen analar! Gözyaşlarınızı siliniz. Evlatlarınız bizim bağrımızdadır. Huzur içindedirler. Onlar bu toprakta canlarını verdikten sonra**

artık bizim evlatlarımız olmuşlardır.”

Avustralyalı eski ANZAK askeri, 1915'te işgale geldikleri ülkede kendilerini kahraman ilan eden bu sözleri duyunca çok sevinir; Özeken'in yazışma adresini alıp kılavuzda Atatürk'e ait gösterilen sözleri defterine yazar ve ülkesine döndüğünde, “Muharip Anzaklar Derneği” ne iletir. Avustralya'daki “Gelibolu Çeşmeleri Onur Kurulu Başkanı” Alan J. Campbell, bu sözleri, yaptırmakta oldukları anıta yazıt olarak koymayı düşünür ve Özeken'e gönderdiği 12 Eylül 1977 günlü mektupta, Atatürk'ün bu sözleri hangi tarihte ve nerede söylediğinin belgesiyle birlikte kendisine bildirilmesini ister. Özeken, Campbell'in bu mektubunu, 13 Ekim 1977 günü, Türk Tarih Kurumu'na iletir. Kurum Genel Müdürü Uluğ İğdemir, Campbell'i yanıtlamak üzere hangi tarihte nerede söylendiğini araştırdığı bu sözlerin, Atatürk döneminde İçişleri Bakanlığı yapmış olan Şükrü Kaya'nın 10 Kasım 1953 günlü Dünya gazetesi'nde yayımlanan söyleşisinde geçtiğini saptar.

Şükrü Kaya, o söyleşisinde, 1934'te Çanakkale'de Mehmetçik

İçişleri Bakanı Şükrü Kaya Atatürk'le birlikte

istemler doğrultusunda, bu sözler, hem Gelibolu'da adı ANZAK KOYU olarak değiştirilen yere dikilen yazıta, hem de Avustralya'da yapılan anıta; altına **1934 K. Atatürk** imzası atılarak; resmen yerleştirilmiştir.

Atatürk'e ait denilen bu sözlerle ilgili olarak, 2005'ten bu yana sürdürdüğüm araştırmalar sonucu; anıtlara kazınan ve içinde "**Bizim için (işgalci) Johnnyler ile (yurdunu savunan) Mehmetçiklerin bir farkı yoktur**" tümcesi geçen sözlerin Atatürk'e ait olmadığını bulguladım. Atatürk'ün Şükrü Kaya'ya okuttuğu söylev, anıta kazınandan farklıdır ve tarihi de 1934 değil 1931'dir.

Dahiliye Vekili (İçişleri Bakanı) Şükrü Kaya'nın **Çanakkale Mehmetçik Anıtı**'na giderek orada çok önemli bir söylev vereceği, 17 Ağustos **1931** günlü Cumhuriyet'in birinci sayfasında kırmızı harflerle en önemli haber olarak duyurulmuştur.

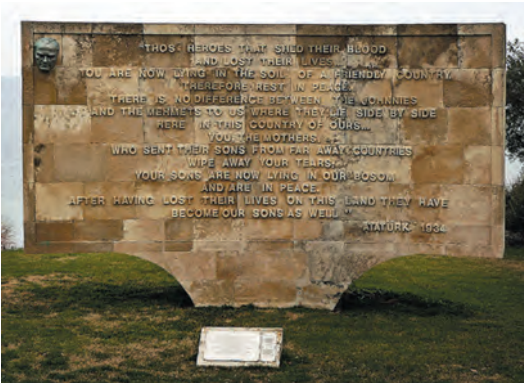
Nitekim Şükrü Kaya, haber-

de duyurulduğu gibi, **25 Ağustos 1931** günü Çanakkale'ye gitmiş; Kemaleryi'nde bir söylev vermiş; bu söylevin tam metni devletin resmi Anadolu Ajansı'nca -Büyük Taarruz'un yıldönümüne denk getirilerek- **26 Ağustos 1931** günlü gazeteler aracılığıyla dünyaya duyurulmuştur.

Söylevi tam metin olarak yayımlayan Hakimiyet-i Milliye gazetesinin haberi şöyledir:

Dahiliye Vekilinin Kemal Yerrinde Vatanperverane Bir Hitabesi Mustafa Kemal'in Çanakkale'yi Kurtardığı Nuktada.

Gelibolu, 25 (A.A.) - Dahiliye Vekili Şükrü Kaya B. bugün refakatlerinde Kolordu Kumandanı Ali Hikmet ve U. Jandarma Kumandanı Kazım Paşalar olduğu halde Peykişevket torpidosu ile İmroz adasından Maydos'a gelmişler ve Karaya çıkararak Kemaleryi'ne gitmişlerdir.
Vekil B.

Gelibolu'da "Anzak Koyu"na dikilen Atatürk imzalı yazıt.

Avustralya'da Başkent Canberra'da Atatürk anıtındaki yazı

fakat bilirim ki bu yerden, bu Kemal-yeri'nden garbın bütün ufuklarına karşı, garbın bütün denizlerinde en büyük zannolunan kuvvet ateşlerine karşı bu noktadan sadır olan Türk iradesi **bugünkü Türkiye'yi kurtarmış olan faaliyetlerin ilk yeri** olmuştur. Bu iytibarla burada bulunmaktan ve gördüğümüz bu yüksek hatırayı burada yad etmekten çok memnun ve bahtiyarım.

Bizim bu yerde kıymetli hatıraları yad ederek mütehassıs olmamız ve bu yere ismini veren büyük Türk'ün bu memlekete ve Türklere yaptığı büyük eserleri hatırlıyarak minnettar olmamız gayet tabiidir. Şeref ve iftiharla görüyörüz ki, bu yerin karşısında en büyük kuvvet ve kudret göstermiş olan büyük devletler de bu Kemal-yeri'ne ve bu yere ismi verilmiş olan büyük Türk'e hürmetle bakmaktadırlar. Ben bu noktada yalnız bütün has-sasiyetimin ifadesi olarak tek bir cümle söylemekle iktifa edeceğim:

“Vatanın müdafaası için burada aziz kanlarını döken Türk çocuklarına ebedi minnetler.” Bu büyük kahramanlar için henüz bir abide dikilmediğini görüyörüm. Bundan fazla müteessir olmak istemem. Biliyoruz ki, bu aziz kahramanların kurdukları ve korudukları yıkılmaz Türk vatani onların hatıralarını daima taziz ettirecek ifade ve manzarası cihanşümül, en yüksek bir abidedir.

Karşıda da bizimle harp etmiş insanların mezarlarını ve abidelerini görüyörüz. Orada yatanları da takdir ederiz.

Medeniyet tarihi yarın karşı karşıya yatanlardan hangisinin fedakârlığını daha haklı ve daha insani bulacak ve daha ziyade takdir edecektir. Tecavüz etmiş onların abidelerini mi, yoksa vatanını müdafaa eden kahramanların hâlâ el uzatılmamış mukaddes taş ve toprak halinde bırakılmış olan bu

“Medeniyet tarihi yarın karşı karşıya yatanlardan hangisinin fedakârlığını daha haklı ve daha insani bulacak ve daha ziyade takdir edecektir. Tecavüz etmiş onların abidelerini mi, yoksa vatanını müdafaa eden (...) bu kahraman izlerini mi?”

izleri, bu kahraman izlerini mi? Kat'i hükmü medeni beşeriyetin insani takdirine emniyetle bırakabiliriz. Yalnız şunu tesbit etmek isterim ki biz Türkler mazinin her türlü manasız, mantıksız, girift eziyetlerini unutarak yeni bir hayat yarattığımızıza kanüiz. Bu hayat, Türk'ün ilk ve medeni hayatının alemşümül manasının ihtiva eden bu kanaati-miz, fiiliyatımızla da sabit olmuştur. Karşımızda mezarlar bırakan milletler, bizim bu samimi ve çok yeni

*mahiyyete noktâi nazarlarımızı iyi telakki ederlerse bu karşılıklı mezarlar aramızda kin, husumet ve ölmez hisleri⁵ yerine muhabbet, dostluk temin eder. Ben, mensup olduğum Türk içtimai heyetinin kurduğu Cumhuriyet hükümetinin mesul bir adamı olarak arzederim ki, Türk milleti bu karşılıklı abidelere hürmetle bakar ve iki tarafın ölülerini rahmetle yadederken dimağında ve vicdanında yaşayan **samimi temenni: Bu ölü abidelerin bir daha rekzolumaması** (dikilmemesi-C.Ö.) bilakis bunları kuranlar arasında insanlık münasebetlerinin, insanlık bağlarının yükselmesidir.*

***

Görüldüğü üzere, **Şükrü Kaya'nın 1931'de Çanakkale'de Mehmetçik Anıtı başında okuduğu** ve 1953'te yayımlanan söyleşisinde metnini bizzat Atatürk'ün yazdığını açıkladığı söylevde, yıllar sonra **Atatürk imzasıyla anıtlara kazınan ve işgalci Johnny (Anzaklar, vs.) ile yurdunu savunan Mehmetçiği bir tutan** sözler yoktur. Tersine, söylevde 1915'te Gelibolu'ya çıkan Anzaklar, vs. **“düşman cephesi”**, **“düşman kuvvetleri”**, **“tecavüz etmiş olanlar”** sözleriyle nitelenmiş; Mehmetçik **“vatanını müdafaa eden kahramanlar”** olarak tanımlanmış; ve dünyaya; **“Medeniyet tarihi yarın karşı karşıya yatanlardan hangisinin fedakârlığını daha haklı ve daha insani bulacak ve daha ziyade takdir edecektir. Tecavüz etmiş onların (Johnny'le-**

rin -C.Ö.) abidelerini mi, yoksa vatanını müdafaa eden kahramanların (Mehmetçiklerin -C.Ö.) hâlâ el uzatılmamış mukaddes taş ve toprak halinde bırakılmış olan bu kahraman izlerini mi?” sorusu yöneltilerek; **saldırgan, işgalci Coniler ile yurdunu savunan Mehmetçiklerin bir tutulmadığı** vurgulanmış; **“bu ölü abidelerin bir daha rekzolumaması”** sözleriyle de **“ölü”** olarak tanımlanan Anzaklar vs. için, **bir daha Çanakkale'ye anıt dikilmemesi istenmiştir.**

Gerçek budur...•

cengizozakincibd@gmail.com

***

[NOT: Bu yazıda, duygularımı olabildiğince dışarıda bırakarak, yalnızca belge ve bilgi verip yorumu okuyucuya bırakmaya çalıştım. Ancak, duyarlı okuyucu, Atatürk'ün Anzaklarla ilgili Şükrü Kaya tarafından okunan söyleviyle, Atatürk'e ait denilerek anıtlara kazınan fakat Atatürk'e ait olmayan sözleri irdelediğinde; Atatürk'ü, işgalci coniler ile yurdunu savunan mehmetçiği bir tutarmış gibi gösteren tahrifatları bulduğumu, yüreğimde nasıl bir fırtına koptuğunu duyumsayabilir.]

Kaynakça:

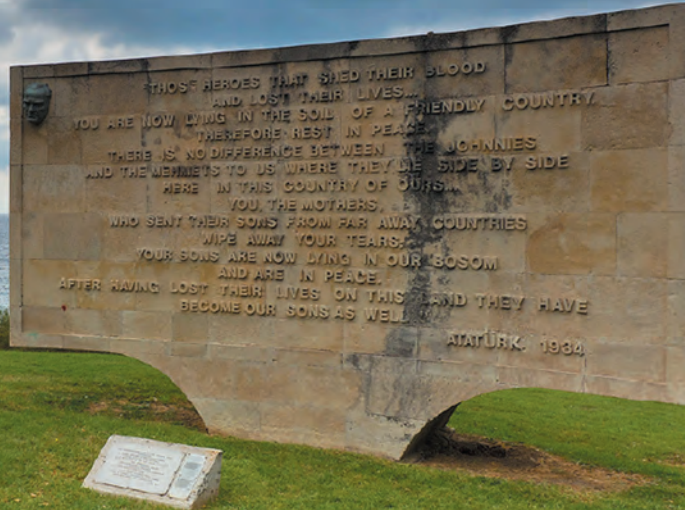
1-Uluğ İğdemir, “Atatürk ve Anzaklar”, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1978, s. 8., 14. 2-Uluğ İğdemir, a.g.e., s. 10. 3-Anıt fotoğrafında görülen yazıt şöyledir: “Those heroes that shed their blood and lost their lives... You are now lying in the soil of a friendly country. Therefore rest in peace. There is no difference between the Johnnies and the Mehments to us where they lie side by side here in this country of ours... You, the mothers, who sent their sons from faraway countries wipe away your tears; your sons are now lying in our bosom and are in peace, after having lost their lives on this land they have become our sons as well.” Atatürk, 1934 4-Gazete dizisinde görülen “yarıldı” sözcüğünün doğrusu “yayıldı” olacaktır. Karş. Cumhuriyet g. 26.08.1931. Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan metinde, 5-“ölmez mübareze hisleri” (Mübareze: Çekişme)

1915 Çanakkale Savaşı Anıtlarına Kazınan ve İçinde “Conilerle Mehmetçikler Arasında Fark Yoktur” İbaresini Geçen Sözler Atatürk’e Ait Değil 2

Atatürk’e ait denilerek Çanakkale Anıtlarına kazınan sözlerin Atatürk’e ait olmadığı saptandı.

Çanakkale Savaşı’nda ANZAK Avustralya ve Yeni Zelanda Ordu Birlikleri’nin “25 Nisan 1915 Gelibolu Çıkartması”nı

konu alan; Canberra’da (Avustralya), Wellington’da (Yeni Zelanda) ve Arıburnu’nda (Türkiye) dikilmiş yazıtlara “Atatürk 1934” imzası ile ▶

Avustralya'da Sydney şehir merkezindeki Anzak Anıtı'nın bulunduğu Hyde Park'ta, bu yılın Şubat ayında açılışı yapılan Atatürk Anıtı'nda, altına "Atatürk 1934" yazılan sözler; İngilizce ve Türkçe yan yana iki sütun olarak kazanmıştır. Türkçe sütunda yer almayan "Coniler ve Mehmetler arasında fark yoktur" ibaresinin, Türkçe metnin çevirisi olarak gösterilen İngilizce sütunda "there is no difference between the Johnnies and the Meh-mets" olarak yer aldığı görülmektedir.

kazınan ve içinde **"Bizim için Conilerle Mehmetler arasında fark yoktur"** (There is no difference between the Johnnies and the Meh-mets to us) ibaresi geçen sözlerin hiç birinin Atatürk'e ait olmadığı gerçeğini; dergimizin Mart 2015 sayısında, bu sözlerin kaynağı olarak gösterilen

"Atatürk'ün Şükrü Kaya tarafından okunan söylevi"ni, **84 yıl sonra bulup, ilk kez tıpkıbasım ve tam metin halinde yayımlayarak** ortaya koymuştuk. Atatürk, bundan başka, **1934** yılında **"25 Nisan 1915 Gelibolu Çıkartması"** ve **"Çanakkale Savaşı"**ndaki çarpışmaları konu alan resmi yazılı bir demeç vermiştir; ancak, bu demeçte de, sözünü ettiğimiz anıtlara **"Atatürk 20**

Avustralya Melbourne'de yayımlanan The Star gazetesinin Atatürk'e gönderdiği 18.04.1934 günlü telgraf. (*Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden aktaran: Sermet Atacanlı, "Atatürk ve Çanakkale'nin Komutanları", İş Kültür y., Şubat 2015, s. 571.*) [Kırmızı vurgular-C.Ö.]

1934" imzası ile kazanmış bulunan sözler yer almamaktadır. Şöyle ki:

18 Nisan 1934 günü, Avustralya'dan **"Mustapha Kemal Pasha"**ya bir telgraf gelir: **"25 Nisan Geli-**

milletleri için ne kadar elemli (üzücü-C.Ö.) olduğunu göstermiştir.” [i]

Atatürk'ün bu Türkçe demeci, Avustralya gazetesine gönderilmeden önce, dönemin uluslararası diplomatik dili olan Fransızca'ya çevrilir ve 22 nisan 1934 günü Cumhurbaşkanı Genel Sekreteri Hasan Rıza imzasıyla Melbourne The Star gazetesine tellenir.

The Star gazetesi, **25.04.1934** günlü sayısında, Atatürk'ün Türkiye' den gönderilen Fransızca telgrafını, İngilizce'ye çevirip Fransızca metinle bir arada yayımlarken **“Eski Düşman, Türkiye, Hatırlıyor!”** (Turkey, Old Foe, Remembers) başlığını atar; **“Türkiye'nin Diktatörü Kemal Paşa”** (Kemal Pasha, dictator of Turkey) nitemini kullanır; ve yayımladığı İngilizce çeviriye, özgün telgraf metninde bulunmayan **“hiç bir zaman unutulmayacaktır”** (will never be forgotten) ibaresini sokar.

Atatürk'ün telgrafı, Avustralya gazetesinde yayımlandıktan bir gün sonra, İngiltere'de, *The Times* gazetesinin 26.04.1934 günlü sayısında; doğruya daha yakın bir çeviriyle; Avustralya gazetesinin İngilizce çeviriye soktuğu **“hiç bir zaman unutulmayacaktır”** ibaresi ve **“Türkiye'nin Diktatörü”**, **“Eski Düşman”** nitemleri kullanılmaksızın yayınlanır.

İngiliz *The Times* gazetesinin **26.04.1934** günlü bu haberi, Türkiye' de 30.04.1934 günlü Cumhuriyet'te haber olur ve Atatürk'ün

ANZAC DAY IN AUSTRALIA

THE GHAZI'S MESSAGE

FROM OUR OWN CORRESPONDENT

MELBOURNE, APRIL 25

Anzac Day was observed to-day as the strictest holiday, even garages being closed for the day and night.

Ten thousand people, including women and children, assembled at the Shrine of Remembrance at dawn in the chill darkness. Twenty-two thousand ex-Service men, among whom were “Contemptibles,” took part in a procession through the city this afternoon, and saluted the temporary Cenotaph outside Parliament House.

In response to a Melbourne newspaper's request, Mustapha Kemal Pasha, President of the Turkish Republic, sent the following message:—“The Gallipoli landing and the fighting on the Peninsula showed to the world the heroism of all who shed their blood there, and how heartrending for their nations were the losses this struggle caused.”

Atatürk'ün, Avustralya The Star gazetesine gönderdiği demec, İngiltere'de The Times gazetesinin 26.04.1934 günlü sayısında

Avustralya gazetesine gönderdiği Fransızca telgrafın, İngiltere'de *The Times*'da verilen İngilizce çevirisi; Cumhuriyet'te, bu kez İngilizce'den Türkçe'ye çevrilerek yayımlanır: **“Gelibolu yarımadasında yapılan ihraç hareketi ve muharebeler burada kanlarını dökenlerin kahramanlığını bütün dünyaya ispat etmiştir. Bu harbe iştirak eden milletler için bu savaşın sebep olduğu zayıf ne kadar yürekler acısındır.”**

Bir ay kadar sonra, Avustralya gazetesini, Atatürk'ün telgrafını yayımladığı 25.04.1934 günlü sayısından 2 nüshayı, **21.05.1934** günlü bir mektup ekinde Atatürk'e gönderip teşekkür eder ve ondan Çanakkale Savaşları'yla ilgili daha ayrıntılı bir demec

Çanakkale kahramanının eski düşmanlara cevabı

Avustralyalı eski muhاریpler 25 nisanı büyük merasimle tes'it ettiler, bir gazete bu münasebetle Gazi Hazretlerinden ihtisaslarını sordu

«Taymas gazetesi Avustralyada Melbourne şubesindeki muhabiri mah. 25 nisan tarihinde gazetesine te'ligatı çekmiştir»

«Harbi Umumide Gelibolu ribhine» airisinde Avustralya ve Yeni Zeland kolordusunun karaya çıkış günün y'dümlü bugün burada ta'it edildi. Her yer, hatla gazalar bile gece ve gündüz kapalı kaldı.

Havam çok soğuk olmasna rağmen Harp abidesi önünde şafak vakti on bin kişi toplanmış. Bunların arasında kadınlara ve çocuklara dahi vardı. Merasim burada başladı.

Harbe istisak edenlerden yirmi iki bin kişi de öğleden sonra kütle halinde sabri bir hastane, öbür başına kadılar, katrederek, teşahhürat yapıldı. Bu merasimden parlamento binan haricinde treni olman harp makullerine mahsus mürakkat abidesi salâmlandı.

Melbourne gazetelerinden birinin muhabiri üzerine Türkiye Fetihinin şükrü Çan Mustafa Kemal Hz. İhtisaslarını telgrafla şu şekilde bildirmişlerdir:

Gen. H., Anadolu'da Grup Komandanı olarak Mustafa Kemal Bey ile muhabirlerle beraber

«Gelibolu yarımadasında yapılan ibrahim hareketi ve muharebeler burada kanlılarını dökene ve kahramanlığını bütün dünyaya göstermişlerdir.»

yayın istisak etmiştir. Bu harbe istisak eden milletler için bu savaşın sebep olduğu sayısız ve kodu yirekler acısızdır.»

Atatürk'ün, Avustralya The Star gazetesine gönderdiği 22.04.1934 günlü demeci, 26.04.1934 günlü İngiliz The Times gazetesinden Türkçe'ye çevirip aktaran Cumhuriyet gazetesinin 26.04.1934 günlü sayısı.

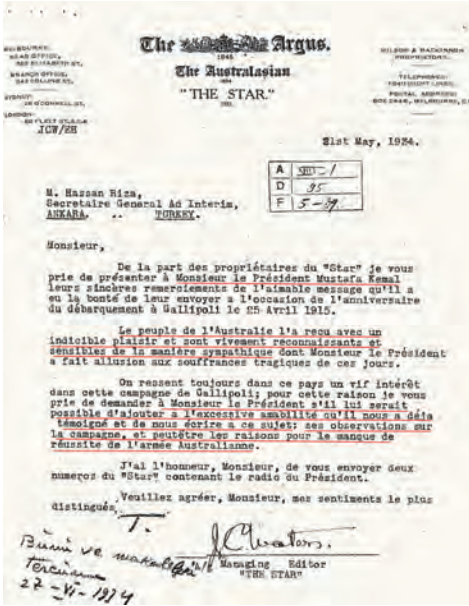
isteğinde bulunur. [ii]

Atatürk, Avustralya gazetesinin daha ayrıntılı demec istemini bu kez yanıtızs bırakır. Bunda, Avustralya gazetesinin, Atatürk'ün Fransızca telgrafını, İngilizce'ye çevirirken, araya metinde bulunmayan **“hiçbir zaman unutulmayacaktır”** sözlerini sokuşturmuş olmasının etkisi olabilir. Şöyle ki: Atatürk, 25.08.1931 günü, Çanakkale'de, Mehmetçik Abidesi başında, Şükrü Kaya aracılığıyla dünyaya duyurulan ve tam metnini dergimizin Mart 2015 sayısında yayımladığımız söylevinde: **“Biz Türkler mazinin her türlü manasız, mantıksız, girift eziyetle-**

rini unutarak yeni bir hayat yarat-tığımızı kanıiz. Bu hayat, Türk'ün ilk ve medeni hayatının alemşümül manasının ihtiva eden bu kanaati-miz, fiiliyatımızla da sabit olmuş-tur. Karşımızda mezarlar bırakan milletler, bizim bu samimi ve çok yeni mahiyette nokta-i nazarlarımızı iyi telakki ederlerse bu karşılıklı mezarlar, aramızda

kin, husumet ve ölmez mübareze hisleri yerine muhabbet, dostluk temin eder.” demişti.[iii]

Atatürk **“geçmişin eziyetlerini unutarak dost olmak”** görüşünü, Dahiliye Vekili (İçişleri Bakanı) ve Hariciye Vekaleti Vekili (Dışişleri Bakanı Vekili) olan Şükrü Kaya tarafından okunan söylevi aracılığıyla 1931'de dünyaya duyurmuş olduğu halde; üç yıl sonra, onun **22.04.1934** günlü telgrafını yayımlayan bu Avustralya gazetesinin **“Eski Düşman, Türkiye, Hatırlıyor!”** başlığını atıp, **“Türkiye'nin Diktatörü Kemal Paşa”** nitemini kulanması ve telgrafın İngilizce'ye çevirdikleri metnine, özgün Fransızca metinde bulunmayan **“hiçbir zaman unutulmayacaktır”** sözlerini sokuşturması; Atatürk'ün, bu gazetenin ikinci demec istemini yanıtızs bırakmasına

Avustralya The Star gazetesinin, Atatürk'ten daha ayrıntılı demeç istemi içeren 21.05.1934 günlü mektubu. (Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A:VIII-I, D:95, F:5-1'den atararak Türkiye'nin Canberra Büyükelçiliği sitesini, ayrıca Bkz: Sermet Atacanlı, "Atatürk ve Çanakkale'nin Komutanları", İş Kültürü., Şubat 2015, s.575.)

neden olmuş olabilir.

Gelgelelim aynı Avustralya gazetesi, 1934'teki *ikinci demeç isteminin* yanıtı bırakılmasını u-mursamamaz ve bir yıl sonra, 1935'te, bir mektupla yeniden başvurarak, **ANZAK'ların 25 Nisan 1915 Gelibolu Çıkartması'nın 20. Yıldönümü** dolayısıyla, Atatürk'ten üçüncü kez demeç ister. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, bu gazeteye gönderilmek üzere bir demeç taslağı hazırlar. İçerik, bu gazetenin Atatürk'ün bir yıl önceki telgrafını "**Eski Düşman Türkiye Hatırlı-**

yor!" başlığı ile ve telgrafta olmayan "**hiçbir zaman unutulmayacak**" ibaresini İngilizce çeviriye sokup çarpıtarak yayımlamış olmasına anlamlı bir gönderme içermekte gibidir:

"Gelibolu siperlerinde harp etmiş olanların cümlesinin, çekilen meşakkatları (güçlükleri, zorlukları, zahmetleri) her zamandan ziyade (çok) bu gün tahattur etmelerini (hatırlamalarını) ve sulhün müdafaaası (barışın savunulması) için bundan 20 sene evvel vatanlarının müdafaaası için gösterdikleri nisbette (ölçüde) gayret ve secaa (yiğitlik) göstermelerini temenni ederim (dilerim)." [iv]

Atatürk, Dışişleri'n-ce hazırlanıp **28.04.1935** günü Cumhurbaşkanlığı'na gönderilen ve **29.04.1935**

günü kendisine ulaşan (yani ANZAK'ların Gelibolu Çıkartması'nın 20. yıldönümü olan **25.04.1935** öncesine yetişmeyen) bu demeç taslağını, o Avustralya gazetesi-ne **göndermemiş** ve sonuç olarak, Avustralya gazetesinin bu üçüncü demeç istemi de 1935 yılında yanıt-sız kalmıştır.[v]

***

Avustralya, Yeni Zelanda ve Türkiye'de, devletlerce dikilen anıtlara "**Atatürk 1934**" imzasıyla İngilizce olarak kazınan sözlerin, Türkçe çevirisi şöyledir: "**Kanlarını döken ve**

yaşamlarını yitiren kahramanlar... Sizler şimdi dost bir ülkenin toprağında yatıyorsunuz. Bu nedenle huzur içinde yatın. Ülkemizde yan yana yattıkları yerde bizim için Johnnyler ile Mehmetler arasında fark yoktur. Uzak ülkelerden oğullarını gönderen analar, gözyaşlarımızı silin; oğullarınız şimdi bağrımızda huzur içinde yatıyor; bu topraklarda yaşamlarını yitirdikten sonra, artık onlar bizim oğullarımız olmuştur. Atatürk 1934” [vi]

Oysa, Atatürk, 1934’te böyle bir demec vermemiştir. Atatürk’ün 1934’te Avustralyalılara gönderdiği biricik demec, yazımızın başında aktardığımız, Avustralya’da The Star gazetesinin 25.04.1934 günlü sayısında yayımlanmış olan şu demectir: **“25 Nisan 1915 Gelibolu ihraç hareketi ve bu Yarımada’da cereyan eden bütün muharebeler, dünyaya orada kanlarını dökenlerin kahramanlığı ile beraber, bu mücadelenin sebep olduğu zayıflığın milletleri için ne kadar elemli olduğunu göstermiştir.”**

Atatürk’ün 1934’te Avustralyalılara gönderilen **bundan başka demeci yoktur** ve bu demec, 25 Nisan 1915 günü Gelibolu’ya çıkartılan ANZAK (Avustralya ve Yeni Zelanda Ordu Birlikleri) askerlerine özgülenmiş olmayıp; Çanakkale Savaşları’nda, Gelibolu’da “ANZAK”larla çarpışan askerlerimizi kapsamaktadır. Canberra’da (Avustralya), Wellington’da (Yeni Zelanda) ve Arıburnu’nda (Türkiye) dikilmiş anıtlara **“Atatürk 1934”**

imzasıyla İngilizce olarak kazınıp yalnızca **“The Johnny”**ler (ANZAK askerleri) ile onların analarına seslenen; ve içinde Avustralyalı Alan J. Campbell’e ait olduğunu kanıtladığımız **“Conilerle Mehmetler arasında bir fark yoktur”** ibaresi bulunan tümcelerinin hiç birisi Atatürk’e ait değildir.

Sağlığında yayımlanmış yazı, söylev ve demecleri, kendisinin dünya barışına yönelik özlü güzel sözleriyle dopdoluyken; Atatürk’ün barışçılığını, insancılığını, kendisine ait sözlerle anlatmak yerine; başkalarına ait şiirsel sözlerin altına onun imzasını koyarak anlatmanın gereği var mıdır? •

cengizozakinci@butundunya.com.tr

Kaynakça: [i] Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: VIII-I, D:95, F:5-13’den aktaran: Sermet Atacanlı, “Atatürk ve Çanakkale’nin Komutanları”, İş Kültür y., Şubat 2015, s. 385. [ii] Sermet Atacanlı, “Atatürk ve Çanakkale’nin Komutanları”, İş Kültür y. Şubat 2015, s. 388, s.575. [iii] Hakimiyet-i Milliye gazetesinin 26.08.1931 günlü sayısında yayımlanan söylevin tam metni için, bkz: Cengiz Özakıncı, “1915 Çanakkale Savaşı Anıtlarına Kazınan ‘Conilerle Mehmetçikler Arasında Fark Yoktur’ Sözleri Atatürk’e Ait Değil”, Bütün Dünya Dergisi, Mart 2015. [iv] Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A: VIII-I, D:95, F:16. Aktaran: Sermet Atacanlı, “Atatürk ve Çanakkale’nin Komutanları”, İş Bankası Kültür Yayınları, Şubat 2015, s.389. [v] Sermet Atacanlı, “Atatürk ve Çanakkale’nin Komutanları”, İş Kültür y. Şubat 2015, s.389. [vi] Anıtlara kazılı İngilizce sözler Şöyledir: “Those heroes that shed their blood and lost their lives... You are now lying in the soil of a friendly country. Therefore rest in peace. There is no difference between the Johnnies and the Mehmetts to us where they lie side by side here in this country of ours ... You, the mothers, who sent their sons from far away countries wipe away your tears; your sons are now lying in our bosom and are in peace. After having lost their lives on this land they have become our sons as well. Atatürk, 1934.” Anıtların Türkiye sitenlerinde, metnin İngilizcesiyle tam olarak örtüşmeyen şu sözler kazılıdır: “Bu melekentin toprakları üstünde kanlarını döken kahramanlar! Burada dost bir vatanın toprağındasınız. Huzur ve sükün içinde uyununuz. Sizler Mehmetçiklerle yan yana koyun koyunasınız. Uzak diyarlardan evlatlarını harbe gönderen analar! Gözyaşlarınızı dindiriniz. Evlatlarımız bizim bağrımızdadır, huzur içindedirler ve huzur içinde rahat uyuyacaklardır. Onlar bu topraklarda canlarını verdikten sonra artık bizim evlatlarımız olmuşlardır. Atatürk, 1934.”

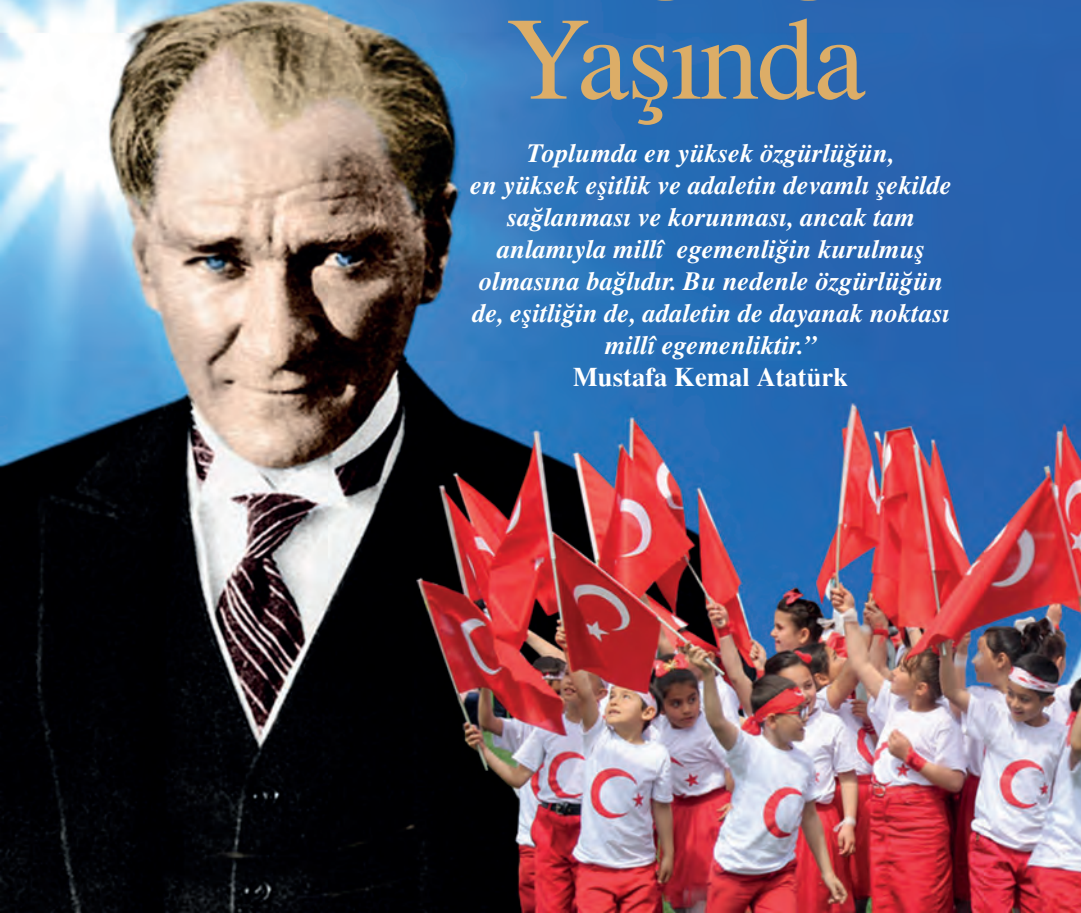

Düşler ve Düşünceler
Yahya Aksoy

Ulusal Egemenlik 100 Yaşında

*Toplumda en yüksek özgürlüğün,
en yüksek eşitlik ve adaletin devamlı şekilde
sağlanması ve korunması, ancak tam
anlamıyla millî egemenliğin kurulmuş
olmasına bağlıdır. Bu nedenle özgürlüğün
de, eşitliğin de, adaletin de dayanak noktası
millî egemenliktir.”*

Mustafa Kemal Atatürk

Millî sınırlarımız içinde, millet egemenliğine dayalı, bağımsız ve çağdaş bir devlet olarak varlığımızı sürdürmek için “Özgürlük ve bağımsızlık benim karakteridir. Kuvvet birdir ve o, milletindir. Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.” diyen Atatürk, Türkiye Cumhuriyetinin temel ilkelerine ve kuruluş felsefesine vurgular yapmıştır.

“**U**lusal güçleri etken ve ulusal iradeyi egemen kılmak esastır” ilkesi ve “Ya bağımsızlık ya ölüm” parolası ile 19 Mayıs 1919’da Samsun’a çıkarak, Kurtuluş Savaşı’nı başlatan Mustafa Kemal, 21-22 Haziran 1919 gecesi yazdığı Amasya Genelgesi’nde “Yurdun bütünlüğü, ulusun bağımsızlığı tehlikededir... Ulusun bağımsızlığını yine ulusun kesin kararı ve direnişi kurtaracaktır...” ifadesiyle, bağımsızlık bilincine ve bağımsızlığın ancak kendi gücümüzle sağlanacağına vurgu yaparak halka çağrıda bulunmuştur.

Tarihe altın sayfalarla yazılan Kurtuluş Savaşımızın ve çağdaş temel ilkeler üzerinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin baş yapıtı, temel kaynak eseri Söylev’de (1919-1927) Gazi Mustafa Kemal Atatürk şunları ifade etmiştir:

“...Tek karar vardı. O da ulus egemenliğine dayanan, tam bağımsız yeni bir Türk devleti kurmak.

İşte İstanbulda’dan çıkmadan önce düşündüğümüz ve Samsun’da Anadolu topraklarına ayak basar basmaz uygulamaya başladığımız karar, bu karar olmuştur. Bu kararın dayandığı en sağlam düşünce ve mantık şu idi: Temel ilke, Türk ulusunun onurlu ve şerefli bir ulus olarak yaşamasıdır. Bu ancak, tam bağımsız

Gazi Mustafa Kemal Atatürk:

“Temel ilke, Türk ulusunun onurlu ve şerefli bir ulus olarak yaşamasıdır. Bu ancak, tam bağımsız olmakla sağlanabilir.”

olmakla sağlanabilir.”

“TBMM’ nin bütün programlarının dayanağı şu iki temel ilkededir:

Tam bağımsızlık, kayıtsız şartsız ulusal egemenlik. Birinci ilkenin açıklaması ulusal and Mîsâk-ı Millî’ dir. İkinci ve yaşamamız için gerekli olan ilkenin belirgin biçimi ise Anayasa, Teşkilât-ı Esasiye Kanunu’ dur. (16 Ocak 1923; S. D. 2. s. 309)

ve varlığıdır.” (1 Nisan 1923; S. D. 1. s. 313

“Bir işi zamansız yapmak, o işi başarısızlığa uğratmak olur. Her şeyi sırasında ve zamanında yapılmalıdır. Ben ulusun vicdanında ve geleceğinde sezdiğim büyük gelişme yeteneğini, bir ulusal sır gibi vicdanımda taşıyarak yavaş yavaş bütün toplumumuza uygulamak zorundaydım.” diyerek yola koyulan ve “1919 Mayıs içinde Samsun’a çık-

Mustafa Kemal, halkın temsilcileri ile 23 Nisan 1920’de Türkiye Büyük Millet Meclisi’ni kurmuş ve “En büyük eserim” dediği çağdaş uygarlık projeleri temelinde kurduğu Türkiye Cumhuriyeti’ni 29 Ekim 1923’de ilan etmiştir.

20 Ocak 1921 tarihli Teşkilatı Esasiye Kanunu’nun temel maddelerinden birincisi, “Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir. İdare usulü, halkın mukadderatını, bizzat ve fiili olarak idare etmesi esasına dayanır.” şeklinde ifade edilmiştir.

“Bütün dünya bilmelidir ki, artık bu devletin, bu ulusun başında hiçbir güç yoktur, hiçbir makam yoktur. Yalnız bir güç vardır. O da ulusal egemenliktir. Yalnız bir makam vardır. O da ulusun yüreği, vicdanı

tığımda elimde hiç bir kuvvet yoktu; yalnız Türk Milleti’ nin asaletinden doğan ve benim vücudumu dolduran yüksek ve manevi kuvvet vardı. İşte ben bu millî kuvvete, bu Türk milletine güvenerek işe başladım.” diyen Mustafa Kemal, halkın temsilcileri ile 23 Nisan 1920’de Türkiye Büyük Millet Meclisi’ni kurmuş ve “En büyük eserim” dediği çağdaş uygarlık projeleri temelinde kurduğu Türkiye Cumhuriyeti’ni 29 Ekim 1923’de ilan etmiştir.

**TBMM
konuşma
kürsüsünün
arkasındaki
duvara
“Egemenlik
Milletindir”
yazısı asıldı.**

devlet kurmuştur. Bu devletin istinat ettiği esaslar “istiklâl-i tam (tam bağımsızlık) ve ‘Bilâkaydüştart Hakimi-

yet-i Milliye’ (Kayıtsız Şartsız Millî Hakimiyet)” den ibarettir. (Söylev ve Demeçler, cilt 2, s. 92)

Konuşma kürsüsü fonunda **Egemenlik Kayıtsız Şartsız Milletindir** yazılı olan TBMM, 23 Nisan 1920’de açıldı ve *“TBMM ulusal- dır”* diyen Gazi Mustafa Kemal başkan seçildi.

“Millî emeller, millî irade, yalnız bir kişinin düşünmesinden değil, bütün millet bireylerinin arzularının, emellerinin bileşkesinden ibarettir.” (1923 Atatürk’ün S. D. I. s. 298)

23 Nisan, çok yerinde ve anlamlı olarak Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı olarak ilan edilmiştir. Dünyada çocuklara adanan ilk bayramdır. Çocuklar bir ülkenin geleceğidir.

“Her şeyi gençliğe bırakacağız, o gençlik ki hiçbir şeyi unutmayacaktır; istikbal ümidinin parlak çiçekleri onlardır.” diyerek

“Egemenlik, hiçbir anlam, hiçbir şekil ve hiç bir renkte ve belirtide ortaklık kabul etmez.” (1922 Nutuk II. s. 700)

Türk ulusunun tarihi yüce değerlerini bütünleştiren yeni meclisin TBMM-Türkiye Büyük Millet Meclisi adı, tarihimizi, coğrafyamızı, milletimizi ve egemenliğimizi yücelterek ifade etmekteydi. Memalik-i Osmaniye ya da Osmanlı devleti adı yerine Türkiye (yabancılar zaten türkiye demektedir), Meclisin sıradan bir meclis olmadığını ifade eden Büyük Millet sözcüğü ise millet meclisinin, ulusun temsilcisi olduğunu göstermekteydi. Türkiye Cumhuriyeti’nin halkın egemenliğine dayalı, demokratik ve kurumsal bir devlet olduğunu bayraklaştırmaktaydı.

Atatürk, 31.01.1923 tarihinde İzmir’de halka şunları ifade etmiştir: *“...Türk milleti yeni bir iman ve kesin bir millî kararlılıkla yeni bir*

Ulusal onur ve kıvanç gününde kutlanan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, sonsuz dek kutlanacaktır.

gençliğe olan güvenini gösteren de Atatürk'tür.

Atatürk, 1922 yılında Lozan Konferansı'ndan önce, yabancı devlet adamlarına ve özellikle İngiltere temsilcisi General Harington'a karşı şu hususu açıkca belirtmiştir:

“Ulusal isteklerimiz sizce bilinmektedir. Ulusal topraklarımızın baştan başa düşmanlardan kurtulması ile ulusal sınırlarımız içinde siyaset, maliye, iktisat, askerlik, adalet ve kültür yönlerinden tam bağımsızlığımız, ilke olarak kabul edilirse, görüşmelere başlamaya hazır olduğumuzu bildiririm.”

Çağdaş ulusların benimsediği evrensel ilkelerin temelini oluşturan “milli egemenlik ilkesi” Atatürk'ün evrenselliğini tarihe kaydetmiş ve doğumunun 100. yılında, dünya barışının korunmasında eğitim, bilim ve kültür işbirliğini geliştirmek ve

bu yolla güvenliğin korunmasını sağlamak amacıyla kurulan UNESCO kararı ile dünyada anılarak tescil edilmiş, bu karar; “*Uluslararası anlayış, işbirliği ve barış yolunda çaba göstermiş üstün kişilerin gelecek kuşaklar için örnek olacakları inancı ile, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün*

UNESCO'nun üzerinde çalıştığı tüm alanlarda olağanüstü bir devrimci olduğunu göz önünde tutarak... 1981 yılında anılacağı...” ifadeleri ile kuruluşun bildirisinde yer almıştır.

Ulusal Egemenlik 23 Nisan 1920'de TBMM ile Cumhuriyetin temelinde yerini aldı. 2023'de yüzüncü yılına ulaşacak. Bu ulusal onur ve kıvanç gününde kutlanan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, sonsuz dek kutlanacaktır.

Ulusal Egemenliğimizi sağlayan TBMM'nin açılmasınının 100. yılında, gurur ve mutlulukla Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nı kutlayarak, ilkelerini ve eserlerini sonsuz dek yaşatacağımız Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü özlemle, saygıyla ve minnetle selamlıyoruz. •

yahyaaksoybd@gmail.com

Gençliğin Dünyası
Kaya Boztepe

Atatürk Mucizesi

*“Bir gün insanoğlu tay-
yaresiz de göklerde
yürüyecek, gezegenlere
gidecek, belki Ay’dan bile
bize haber yollayacaktır.
Bu mucizenin tahakkuku
için 2000 yılını bekleme-
ye gerek kalmayacaktır.
Gelişen teknoloji bize
daha şimdiden bunu
müjdeliyor.*

*Bize düşen görevse
Batı’dan bu konuda
fazla geri kalmamayı
temindir.” »*

Altına da şu not düşülmüş:

“Mustafa Kemal Atatürk’ün Es-kişehir’deki konuşması, 1936.”

Subat ayı sayımızda Atatürk’ün ne kadar ileri görüşlü olduğuna yer vermiştik. Değerli okurlarımızdan gelen güzel mesajları görünce çok mutlu oldum. Bazen soruyorlar senelerdir Atatürk hikayeleri anlatı-

O, Avrupa’nın 300 yılda binlerce düşünür, filozof, sanatkâr ve ilim adamlarının yaptığıını 10 seneye sığdırarak tek başına yapmıştı.

yorsunuz, bu konuları nasıl buluyorsunuz diye.

Hangi birini anlatsak? Her bir hikayesi inceleme konusu, her biri önemli bir ders niteliğinde. Gerek bir Osmanlı subayı olarak, gerek İstiklal mücadelemizde askeri alan-

da gösterdiği mucizevi başarıların hepsi bir ders konusu ancak Atatürk sadece askeri alanda başarılı olsa sadece “çok iyi bir komutan” olarak tarihe geçerdi. Oysa o Avrupa’nın 300 yılda binlerce düşünür, filozof, sanatkâr ve ilim adamlarının yaptığıını 10 seneye sığdırarak tek başına yapmıştı. Türklerin rönesans tasarımcısı yiyecek ekmeği, at nalına çakacak çivisi olmayan, hâlâ her yanından dumanlar çıkan, yanmış yıkılmış, sefalet içindeki ülkeyi 10 sene içinde, dünyada kendi kendine yeten 7 ülkeden biri konumuna getirmişti.

Yurt dışına öğrenciler gidiyor, yurt dışından işinin ehli insanlar getiriliyordu. Ülke bir şantiye alanı görüntüsünde, herkes umut dolu, herkes çalışıyordu.

Anadolu Medeniyetleri Müzesi’ni açtığında Kurtuluş savaşı devam ediyordu. Aynı sene, 1921’de Uluslararası Olimpiyat Komitesi’ne resmi başvuruda bulunmuştu. Polatlı’ndan top sesleri duyulurken, Meclis Konya, Kayseri ya da Sivas’a taşınır mı tartışmaları yapılırken o kadınlı erkekli öğretmenleri toplayıp kurultayda konuşma yapıyordu. Şu an durum tehlikeli acaba bunu başka bir zaman mı yapsak diyenlere “*Cehaletle savaşmak, düşmanla savaşmaktan daha kolay değildir, irfan orduları kuracağız.*” şeklinde cevap veriyordu.

Spor Bayramı ilan eden, sporu ders olarak eğitim programına dahil eden başka bir lider yoktu. Güreş en sevdiği spordu. Yunan işgalinden kurtulur kurtulmaz ilk iş Kırkpınar güreşlerini başlattı. Askerleri güreştirir, keyifle izlerdi. Türkleri at sevgisi ve atçılığı geliştirmek için Gazi koşularını başlattı. Hayvanları ve doğayı çok sevdi. Ot bitmez bozkırın ortasında çiftlik kurdu. Savaşın en şiddetli zamanlarında meclis kürsüsünden orman ve doğanın önemine değindiği konuşmaları vardır.

Ülkenin en sıkıntılı zamanlarında kooperatifler kurup, çiftçiyi, köylüyü örgütleyip, şahsi parasını da bu yolda harcayarak atılımlar yapmış, ülke narenciye satarak büyük gelirlere ulaşmıştı. Türkiye 1930'lu yıllarda kendi araç ve uçağını üreten dünyadaki çok nadir ülkelerden biri olmuştur.

Türkiye 1930'lu yıllarda kendi araç ve uçağını üreten dünyadaki çok nadir ülkelerden biri olmuştur.

Halk adamı, halkının adamıydı.

Çankaya ya da Florya'da panik hiç bitmezdi. Çünkü ortadan kayboluverirdi. Bir gün yine Çankaya'da kimse Atatürk'ü bulamıyordu. Herkes bir telaş onu arıyor, bir koşuşturmadır gidiyordu. En sonunda yol çalışması yapan işçilerin arasında gördüler. Bağdaş kurup oturmuş işçilerle konuşuyor, şakalaşiyor soğan ekmek yiyordu. Dönerken yavere seslendi "Çocuk, biraz kuru-fasulye pilavımız olacaktı, işçilerin yemeğinden yedik, onlara yemek götürün."

Milletinden bir ferdi kayığına alan, derdini dinlerken, küreği bile kendi çeken bir lider.

Florya'da kaybolurdu, bir bakarsınız pantolonun paçaları sıvanmış, çoraplar fora, yalınayak balıkçılarla oturmuş çay içiyor. Kürek çekmeyi severdi. Yüzmeyi de... Gençler hemen koşar gelirdi yanına. Ne koruma orduları vardı, ne de dur, yasak diyen. Halkın sevgilisi, Sarı Paşa'sı, Çakmak Gözülü'süydü. Protokol'ü çok iyi bilir ama sevmezdi. Hatta Protokol müdürü Safveti Ziya Bey bazen yabancı gelenekleri fazlaca abartarak, biraz da böbürlenerek anlatınca çaktırmadan dalgasını da geçerd. Bir seferinde Safveti Ziya Bey yine yabancıların alışkanlıklarını iltifat dozunu biraz kaçırarak anlatınca yemek sırasında tabağa bir incir koyup *"Anlatınız Safveti Ziya Bey protokol kurallarına göre bu inciri nasıl yememiz gerekir."*

diye sormuştu. Safveti Ziya Bey tek gözünde o zamanların modası olan gözlüğünü sonrada papyonunu düzeltip elini sürmeden çatal, bıçakla incirin nasıl yenmesi gerektiğini büyük bir dikkatle anlatırken sofrada oturanlar gülmek için dillerini ısırıyor, göz yaşlarına hakim olmaya çalışıyorlardı.

Bir bakarsınız tramwayda ikinci mevki bileti almış tek başına gidiyor. Bir bakarsınız tek başına Vefa'da boza içiyor, orada olan halka boza ısmarlıyor, çocuk-

larla konuşuyor.

Adalet, doğruluk ve mütevazılık-Atan hiç ayrılmayan Atatürk'ün en güzel hikayelerinden biridir:

Sabahın erken saatlerinde hiç kimseye haber vermeden kaçır Dolmabahçe'den. Topkapı Müzesi'ne gider. Sabah saat henüz çok erkendir, müze kapalıdır. O kendisini kapıcıya tanıtır, müzeyi görmek istediğini söyler. Kapıcı şüphelenir. Koskoca Atatürk sabahın köründe kalkıp taksiden inip yürüyerek buraya gelecek, yanında hiç asker yok, polis yok, yaver yok, müzeyi gezecek. *"Vallaha Atatürk değil kim olsan müze kapalı; saat 9'a kadar bekleyecen."* der.

Pek güzel de, Atatürk ne yapar bilir misiniz?

Gülümser, “Doğru; sen de haklısın.” der, bir kenara çekilip saatin 9 olmasını bekler.

Diktaya, tek adamcılığa karşıdır. Onun Başkan olmasını isterler. Oysa Atatürk daha düzenli orduyu bile kurmadan önce kongre toplamış, meclis istemiştir. Başkan olmasını isteyenlere cevap verir. “Ben anlamam devlet işlerinden, benim bildiğim dış politikadır, askerliktir. Devlette bir yığın bakanlık var, herkes had-dini bilmeli, ben onlara bırakıyorum, onların işine karışmam asla.” Hitler ve Mussolini’yi örnek vererek, “Böyle sistem olmaz, işte başkanlık sistemi budur!” der.

Devamını da getirelim.

“Türkiye Millet Meclisi’nde bana ne kadar karşı koyan olursa olsun o Meclis Büyük Türk Milleti’nin temsilcisi olduğu sürece bana lazımdır. Ben, milletimin adamıyım. Onun sağduyusu dışında hareket eden adam haline asla gelemem!”

Buyurun. “Ben isteseydim

derhal askeri bir diktatörlük kurar ve memleketi öyle yönetmeye kalkardım. Fakat istedim ki, o millet çağdaş bir devlet kursun ve ben onu yaptım. Ben diktatör değilim ve heveslisi de olmadım.”

“Bence diktatör diğerlerine kendi iradesini zorla kabul ettiren insandır. Ben kalpleri kırarak değil kalpleri kazanarak devleti yönetmek isterim.”

Kalpleri kazanmak önemli

“Benim kuvvetimin olduğunu söylüyorlar. Evet, bu doğrudur. Benim arzu edip de yapamayacağım hiçbir şey yoktur. Çünkü zoraki ve insafsızca hareket etmeyi bilmem. Bence diktatör diğerlerine kendi iradesini zorla kabul ettiren insandır. Ben kalpleri kırarak değil kalpleri kazanarak devleti yönetmek isterim.”

Sarayları, şatafatı, israfı sevmemdi. Halkıyla beraber olmak

en büyük hasreti idi. Ne bir saray yaptırdı, ne de mütevazı hayatından ödün verdi.

Sordukları zaman cevap verdi.

“Devlet başkanı olarak İstanbul’a geldiğim zaman Dolmabahçe denen soğuk yerde otururum. Ben burada milletimin bir ferdi, bir konuğu olarak bulunmak isterim.”

Köşk'teki görevli personelin yeme-içme dahil tüm giderleri, misafirlere verilen yemekler veya karşılamayla ilgili ne kadar masraf varsa bizzat Atatürk tarafından karşılanırdı.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu ve ilk Reisicumhuru, elindeki imkânlarının hepsini halkı için kullanmıştı.

Köşk'teki görevli personelin yemeleri içmeleri dahil tüm giderlerini kendi maaşından karşıladı. Köşk'ün diğer tüm masrafları yine Atatürk'ün kendi maaşından karşılanırdı. Bazen gün olur yüzlerce ziyaretçi gelirdi. Bütün misafirlerin sabah, öğle, akşam yemekleri veya karşılamayla ilgili ne kadar masraf varsa bizzat Atatürk tarafından karşılanırdı. Bu konuya özellikle dikkat eder, herkesi tembihlerdi.

Aynı şekilde tüm şahsi ve misafirlerinin seyahat masraflarını da kendisi karşıladı. Devletin parası devlette kalırdı.

Atatürk rahmetli olana kadar onun bu ağır masraflarının takibi yapan Cumhurbaşkanı Genel Sekreteri Hasan Rıza

Soyak anılarında bu konulara çok yer vermiş hatta şöyle söylemiştir:

"Hele İstanbul'da bulunduğumuz aylarda, elimize geçen maaş ve tahsisatı masrafları karşılamaz olurdu, borçlanırdık ve sıkıntıya düşerdik. Böyle durumları kendilerine izah etmeye çalıştığım zaman, sözümü keser, güllümseyerek, 'Peki, peki... Ankara'da kendimizi biraz sıkır, açığı kapatmaya çalışırız.' " der geçirdi.

Bir mucizeydi o...

Çok özlediğimiz, hâlâ hayret ve hayranlıkla izlediğimiz bir mucize. •
kayabozteped@gmail.com

"Benim için en büyük korunma noktası ve şefaath kaynağı milletimin sinesidir." (1919) M. Kemal Atatürk

Mustafa Kemal Atatürk'ten

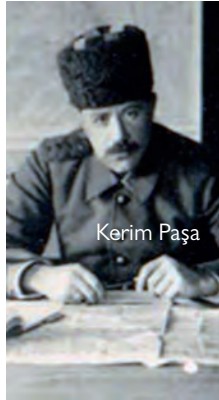
NUTUK

(15-20 Ekim 1927) 20

Anadolu Ulusal Hareketi'nin Direnmesi Galip Gelmiştir!

Efendiler!

Artık Kerim Paşa'nın yorulduğu anlaşılıyordu. Son sözlerine, "Ruhum" diye başladı ve ulusal ülkünün ilkelerini yüce bilmek ve korumak koşuluyla öz dileklerin sayılıp döküldüğünü ve Tanrı'nın eliyle yüce ayetinin hayırla kabul buyurulması üzerine dönülmüş olduğunu söyledikten sonra:

Kerim Paşa

"Allahaismarladık, yine görüşeceğiz!" diyerek çekilmek istedi. Bırakmadık. Son sözü söylemek istedik ve dedik ki:

"Kardeşimizin hatırında kalması için son bir cümle söylüyorum: Ulus güçlü ve anlayışlı ancak direnme isteğinde de kararlıdır. Eylem hızlı yürümektedir. Şevketli Padişahımızın karar vermek ve sorunları

çözmek büyüklüğünü göstermelerinin zamanıdır!"

Bundan sonra Ferit Paşa Hükümeti ancak üç gün daha dayanabilmiştir. Sonra bir daha görüşemediğim dostum rahmetli Kerim Paşa'nın bazı kişilere söylediğine göre, bu konuşuklarımızı olduğu gibi Padişah'a bildirmeyi başarmış ve bunun üzerine İstanbul Yönetimi'nin bütün direnme gücü kırılmış.

Kerim Paşa'nın Kara Vasıf Bey'e yazdığı 8 Kasım 1919 günlü mektubunda da buna işaret edilmiştir.

Bu mektupta şu satırlar vardır:

"Eski sadrazam, en son görüşme üzerine ve bunun sürekli etkisi ve önemle tartışılması sonunda artık çekilmek gerektiğine inanarak ve bütün manevi gücü kırılarak, çekilme dilekçesini sundu.

İşte, sessiz-sedasız, yurt için çalışılan ve tek başına temiz duygulu önemsiz bir girişim ile başarılan büyük olay budur.

Şurası dikkate alınmalıdır ki, bu yazıları benim yazmamdan sonra eski sadrazam ile Padişahımız Efendimiz Hazretleri bunun sonucunu öğrenmeleri üzerine sonra yazıların sağlam dayanakları karşısında kararlarını vermişlerdir.

Girişimin ve yazılan yazıların

ne dereceye kadar yüksek esasları kapsadığı ve nasıl bir temiz vicdan ve keskin görüşle günün gerçeklerini kağıda geçirdiği elbette Tanrı katında ve ulus tarihinin önünde soyluluk parıltısı olarak kalacaktır.

Bütün bunları sayıp dökmeye beni yönelten nedenler, geçmiş olayların gerçeklerini görmektir."

Kerim Paşa, mektubunun sonunda: *"Bu kâğıdımın bir örneğini Heyet-i Temsiliye'ye göndermek iyiliğini esirgemezseniz, gerçeklerin tam olarak ve birlikte yayımlanmasına yardım etmiş olursunuz."* demiş ama mektubun örneği değil, aslı

Bana gönderilmiştir. Bu mektubu da yayımlanacak belgeler arasına koyacağım.

Bu görüşmenin, yapıldığı gecenin ertesi günü, yani 28 Eylül 1919 günü, konuşmanın özeti bütün kolordulara telgrafla bildirildi.

İşbirlikçiler ve Hainler Sinsi

Planlar İçinçiler!

Kerim Paşa'nın Fuat Paşa'ya yazdığı ilk telgrafında, İstanbul'dan bir kısım kişilerin ulusal eylemi yönetenlerle belli bir yerde buluşmalarından söz edildiğini görmüştük.

Buna benzer, ama aksine olarak, yani Anadolu'dan İstanbul'a gitmek yolunda bir öneri de bundan daha önce Trabzon'dan çıkmıştı.

Bunu, izin verirsiniz biraz

Kara Vasıf Bey

açıklayayım:

Trabzon Valisi Galip Bey, 18-19 Eylül 1919 günlerinde Ardeşen’de görev gezisinde bulunuyordu. Kazım Karabekir Paşa’nın Ardeşen’e gidip Vali ile görüşmesi söz konusuydu. Bu iş üzerinde 19 Eylül 1919’da telgraf başında Kazım Karabekir Paşa ile görüştük. Görüşmeye yol açan, 18 Eylül 1919 günü Trabzon’dan aldığım bir telgraftı. Kendisine, olduğu gibi verdiğim bu telgrafta: *“Ulusun yararına olmayan 6. maddeyi kabul etmiyoruz. (Bu 6. madde İstanbul ile ilişkiyi kesme buyruğudur.)*

Dileklerimizin Padişaha ulaştırılması işi ise, gönderilecek bir kurul ile sağlanabilir kanısındayız” denilmekteydi.

Kazım Karabekir Paşa, makine başında Trabzon Valisi ile yaptığı görüşmenin özetini bildirdi.

Vali, soru biçiminde birtakım düşünceler ileri sürmüş, Karabekir Paşa uygun karşılıklar vermiş. Vali en sonunda: *“İstanbul’ a bir kurul gönderilerek işin Padişahın bilgisine sunulmasını ve bu kurulla kendisinin gitmesini önermiş ise de, Biz türlü araçlarla durumu bildirmeye giriştiğimiz için, bu düşüncesinden vazgeçmiştir.*

Böyle bir kurulun gitmesi ve buna, Sarayın durumunu bilen Gümüşhane delegesi Zeki Bey’in

de katılması önerilmektedir” denilmekteydi.

Tuhaftır ki, iki gün sonra, yani 21 Eylül 1919’da, Torul’dan Yarbay Halit Bey’in gönderdiği bir telgrafta da bu kurul işinden söz ediliyordu.

Kuruntulara çokça kapılan Padişahı, yabancıların ve Ferit Paşa’nın kucacağına atmamak için, İstanbul’a kimliği ve görevi gizli tutulacak bir kurul gönderilmesinin uygun olacağı ve bu kurula delegelerden Servet ve Zeki Beyler alınırsa kıvançla kabul edecekleri, Zeki Bey’in ağzıyla bildiriliyordu.

Halit Bey’e, 22 Eylül 1919’da verdiğim karşılıktaki, Zeki ve Servet Beyler’den oluşan bir kurulun İstanbul’a gönderilmesinin uygun olmadığını bildirdim.

24/25 Eylül günü Halit Bey’den aldığım bir başka telgrafta, *“Trabzon’ daki muhaliflerin başı olan Trabzon Valisi Galip Bey’ i, Kolordu ile Erzurum Valisi’ nin çağrısını kabul edip Erzurum’ a gitmediğinden, ister istemez, silahlı kuvvetle gözaltına alarak bu gece (24/25 Eylül) Erzurum’ a gönderdim.”* deniliyordu.

Efendiler!

Garip rastlantı değil midir ki, Kerim Paşa’nın ilk aracılık telgrafı, Trabzon Valisi’nin tutuklandığı

gecenin ertesi günü, Trabzon'da Vali ile Zeki ve Servet Beyler'in ve bunların aldatmaları üzerine bazı kişilerin İstanbul ile ilişki kesmeyi bozma yolundaki girişimlerinin ve İstanbul'a kimliği gizli bir kurul olarak gitmekle ilgili planlarının başarısızlığa uğratılmasının gerçekleştiği bir günde, yani 25 Eylül 1919 günü çekiliyor ve Bizi ancak 27-28 Eylül gecesi aramayı gerekli görüyorlar.

Yapılan yazışmalardan anlaşıldığına göre, Erzurum'a giden Vali Galip Bey, yeniden Kazım Karabekir Paşa'ya, İstanbul'a bir kurul aracılığı ile başvurmaktan söz etmiştir.

Bunu Paşa'nın 27 Eylül 1919 günlü bir izin isteme telgrafından anlıyoruz.

Bu telgrafa 28 Eylül 1919'da karşılık olarak çekilen telgrafta, Kerim Paşa ile yapılan görüşme özeti okunduktan sonra,

“Söz konusu başvurunun gerekli görülüp görülmeyeceğinin bildirilmesini rica ederiz. Gerekli görülürse, Trabzon Valisi'nin ulusal eylemimize karşı gelmekte Dâhiliye Nazırı Adil Bey'den hiçbir ayrılığı olmadığından kendisinin ulusal eylemimize hiçbir yolla karışmasına izin verilmemesi...” yanıtı veriliyor.

Kazım Karabekir Paşa'nın 30 Eylül'de verdiği yanıtta ise: Trabzon Valisi'nin bu gibi işlere karıştırılmaması yolundaki düşüncemizin doğruluğu kabul olunduktan sonra, *“Trabzon'un durumunda*

çoktan beklenen düzelme oldu” deniliyordu.

Efendiler!

Bu son söylediklerimle bir gerçek üzerinde daha sizleri aydınlatmak isterim: Trabzon Valisi Galip Bey ile Zeki Bey'in, Saray ve Ferit Paşa ile ilişkileri vardır.

Bir kurul olarak İstanbul'a gitmek istemelerinin, ulusal amaca hizmet için olmayıp, İstanbul'da gerekenleri aydınlatmak ve bazı önlemler önermek ve yeni emirler almak gibi amaçlara dayandığından Bence kuşkulandırmaya gerek yoktu.

Nitekim Zeki Bey daha sonra İstanbul'a gittiğinde, arkadan yeterince para ve cephane yollamaya söz verilerek ve özel bir talimat ile Trabzon ve Gümüşhane civarında örgütler kurmak üzere gönderilmişti.

Adı geçeni, İnebolu'da tutuklatarak Ankara'ya getirtmiştim. Bana, bu söylediklerimin hepsini itiraf etti.

Yalnız, sözde İstanbul'u aldatıldığını, alacağı para ve silahları Bize teslim etmek niyetinde bulunduğunu söyledi.

Buna, o gün ve dahası bugün bile inanacak saf insanlar bulunabilir mi? Bununla birlikte, Ben bu kişiyi, Erzurum Kongresi ile ilişkisine saygı gösterip, yalnız gerekli uyarma ve öğütlemelerle yetinerek salıvermiştim.

cingizonalbd@gmail.com

Gelecek Ay: İlk Bozkır Olayı ve İzmit Mutasarrıfı'nın Aklunca Direnmesi!

Hakimiyeti Milliye

Topluma Hizmet

Vatandaşlığın en önemli görevlerinden birisi de içinde yaşanılan topluma hizmet etmektir.

Toplumun yaşam ve gelişmesi için gerekli olan meslekleri, meslek onuruna ve vatandaşlık ahlâkına uygun bir şekilde yerine getiren her vatandaş, ulusuna yarar sağlayan bir iş görüyor demektir.

Bu alanda kişisel çıkar ile genel çıkarı bağdaştırabilmek hizmetin en büyük koşuludur.

Vatandaşların sosyal ve mesleki eğitimleri geliştiği ve toplum yaşamının yapısı hatasız çalışmakta devam ettiği sürece hizmet çeşitleri de kendiliğinden gerçekleşir.

Bir sınıf vatandaşlar da vardır ki, bunlar buldukları konumları

gereği, doğrudan topluma hizmet edecek durumdadırlar.

Kamu'nun işini görmek ve çıkarlarını sağlamaya ve korumaya yönelik bulunan kuruluşların başına geçenler bu sınıfa mensupturlar.

Devlet ve devletin çıkarları için hizmet eden kamu kuruluşları, her şeyden önce, genele hizmet için çalışan kuruluşlardır.

Bunlar, ne sadece geçim ve ne de servet sağlamak için asla araç olarak kullanılamaz.

Bu kuruluşların, yaşam ve çalışmalarının önemli bir kısmını ayırmış olmaları itibarıyla,

Devlet ve devletin çıkarları için hizmet eden kamu kuruluşları, her şeyden önce, genele hizmet için çalışan kuruluşlardır.

toplum tarafından ödüllendirilmeleri, kabullenilebilecek bir davranıştır.

Ancak özellikle idealden, ülke veya insanlık aşkından güç alması gereken hizmet özverisini de sadece para ile ölçmek doğru olamaz.

Topluma bu ikinci tür hizmeti yapmak için ortaya çıkanların, para düşüncesi en son akla gelebilecek bir husus olmalıdır.

Bir ulus için vatan ve ulus aşkını, dayanışma duygularını, erdem ve sağlık etkenlerini güçlendirmek amacıyla oluşturulmuş kuruluşlar, başarılarının en büyük sırrını ülkü ve ideal gücüne borçludurlar.

Hangi toplum veya kuruluş vatandaşlar arasında bir hizmet heyecanı ve hareketi uyandırabilirse; amaçlarına daha çabuk ulaşır ve başarılı olur.

Amacı ne olursa olsun, kamunun çıkarlarını sağlamayı ve korumayı hedef alan özel kuruluşlar, ancak gene kamunun ilgisini ve dayanışmasını kışkırtmakla olumlu iş alanına geçebilir.

Yoksa beş on kişinin, güzel bir program etrafında teorik konuşmalarla bulunması yarar sağlamaz.

Toplum içinde ilgi çekebilecek kuruluşların başında, kişisel hak ve çıkarlarından vazgeçebilecek ve özverileriyle dikkatleri üzerinde toplayabilecek kişilerin bulunması gerekir.

Bu kişilerin küçük dayanışmalarıyla yaşamını sürdüren kuruluşlarda paranın son kuruşuna kadar gene dayanışma ve hayır işle-

rine harcanması zorunludur.

Ulusal bir ülkü, ideal ve hayır işinin yapılmasını, başka kazanç ve geçim araçlar mevcut olduğu halde, gene para karşılığında yerine getirenlerin erdemleri bir hayli sarsılır ve bu sarsıntıdan kuruluşun manevi kişiliği de zarar görür.

Büyük ülkü ve idealler için yapılabilecek büyük hizmetleri zaten para ile ölçmeye kalkışmak bile gereksizdir, yersizdir.

Para, geçim aracı kabul edilen bir sanatın ve mesleğin yapılması karşılığında alınabilir.

İdealizm, Türkçülük vs gibi büyük sosyal erdemler birer sanat değildir. Bunlar yalnız büyük heyecanlar ve büyük aşklarla beslenen ve maddi çıkarların üstünde tutulması gereken yüce değerlerdir.

Kamudan, büyük idealler uğruna dayanışma ve özveri talebinde bulunanların önce kendilerinin bu özveri örneğini göstermeleri gerekir.

Paranın yokluğunun gönül zenginliğiyle karşılanmak zorunda olduğu ülkemizde, kişisel özverinin, her ülkeden daha fazla bir değer ve gücü vardır.

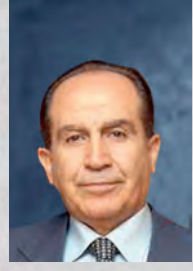
Başlıca görevi gençliğe ülke ve ulus sevgisini aşılacak olan kuruluşlarımızda bu husus etrafında çok duyarlılık göstermek başarı için ilk koşuldur.

Gönüllü olarak yapılan vatan ve toplum hizmetleri, ancak böylelikle en onurlu derecesine ulaşabilir.

Hâkimiyeti Millîye Gazetesi

28 Ekim 1929

Bilmek Gerek
A. Erdem Akyüz

Atatürk, Toplum Sağlığı ve Hıfzıssıhha Enstitüsü

İnsanlık tarihinde çok büyük ve acı verici salgın hastalıklar yaşanmıştır. Eski dönemlerde yaşanan bu salgınların en büyükleri veba ve cüzzam olmuş, bir çok insanın hayatına malolmuştur. Kara ölüm olarak da bilinen veba hastalığı 1346/1350 yılları arasında Avrupa'da büyük yıkıma yol açmış ve yaklaşık 40 milyon kişinin ölümüne neden olmuştur. »

Sonraki tarihlerde yaşanan frengi, tifo, kolera, sıtma, verem (tüberküloz) gibi hastalıklar milyonlarca insanın canını yakmış ve hayattan koparmıştır. Daha yeni dönemde yaşanan çiçek hastalığı, çocuk felci, AIDS ve birer grip çeşidi olan ispanyol gribi, asya gribi, kuş gribi, domuz gribi gibi hastalıklar tahmin edilemeyecek kadar çok insanın hasta olmasına ve ölmesine yol açmıştır.

Tarih göstermektedir ki; bulaşıcı hastalıklar genel olarak Avrupa ve Asya kökenli olmuş, Orta Asya, Anadolu gibi Türk toplumunun bulunduğu merkezlerden kaynaklanmamıştır.

Günümüzde en kolay bulaşan ve en tehlikeli, en ölümcül hastalıklar arasında “corona virüsü” yerini almıştır. Virüsün yayılma hızı sonucu, hastalık dünyanın bir çok ülkesinde çok kısa bir süre içinde baş göstermiş ve büyük kentlerin hatta bazı ülkelerin, bu güne kadar görülmemiş bir şekilde kendi içine kapanmasına adeta yaşamdan kopmasına yol açmıştır. Tarih göstermektedir ki; bulaşıcı hastalıklar genel olarak Avrupa ve Asya kö-

kenli olmuş, Orta Asya, Anadolu gibi Türk toplumunun bulunduğu merkezlerden kaynaklanmamıştır. Ancak bulaşıcı ve salgın hastalıklar, çıktığı ve yayıldığı bir çok yer gibi, her topluma yayılmış ve zarar vermişlerdir.

Bu hastalıklarla mücadele etmenin yolu, hastaların bakım, tedavi ve iyileştirilmesinden önce, hastalığa neden olan mikrop-virüs gibi bakterilerin teşhis edilmesi, yok edilmesi ve onlara karşı önlem alınmasından geçmektedir.

Bazı savaşlarda, hastalıktan ölenlerin sayısı, çatışmada hayatını kaybedenlerden daha çok olmuştur.

Bu gerçeği gören ve savaş alanlarında yaşayan Atatürk 1923 yılında toplum sağlığı için öngördüğü yol ve düşüncelerini şöyle açıklamıştır: *“Sağlık ve sosyal yardım konularında izlediğimiz amaç şudur: Milletimizin sağlığını koruması ve kuvvetlendirilmesi, bulaşıcı ve salgın hastalıkların etkisiz hale getirilmesi, bu yolla millet bireylerinin dinç ve çalışmaya yetenekli bir halde sağlıklı vücutlar olarak yetiştirilmesidir.”*

Devletin ve siyasal kuruluşun görevini de şu şekilde özetlemiştir: *“Devlet olma iddiasındaki siyasal kurumların en birinci görevi, halkın sağlığını ve sağlamlığını temin etmek ve korumaktır. Türk Vatanının sağlığı ve sağlamlığı, her zaman üzerinde durulacak ulusal sorunumuzdur. Çünkü Cumhuriyet; düşünsel, bilimsel ve bedensel ba-*

kımdan güçlü ve yüksek düzeyli koruyucular ister.”

Bu gerçeği gören Atatürk bir Başkomutan olarak, her cephede birlikte savaşacağı komutanını seçmiştir. Sağlık da bir cephe ve bu cephede savaşmak üzere seçtiği komutan, silah arkadaşı Dr. Refik Saydam’dır.

Atatürk’ün en yakın dava arkadaşlarından olan Refik Saydam, Bandırma Vapuru’nda Mustafa Kemal ile birlikte Samsun’a çıkmış, Erzurum ve Sivas Kongrelerine katılmıştır.

Eğitimini yarım bırakarak Balkan Savaşı’na koşan Refik Saydam, bir askeri hekim olarak, savaşın ve hastalıkların içinde olmuştur. Savaşın kazanılmasına ve düşmanın yenilgiye uğratılmasına olduğu kadar, hastalığın mağlup edilmesi ve sağlığın kazanılması için de çalışmıştır. Askerleri kırıp geçiren tifüs için bir aşı geliştirerek Dünya Tıp Tarihi’ne geçmiştir.

Dr. Refik Bey, 1934 yılında Atatürk’ün verdiği “Saydam” soyadını almış ve Cumhuriyetin simge isimlerinden “Dr. Refik Saydam” olmuştur.

Refik Saydam’ın kurduğu en önemli kurumlardan biri Hıfzıssıha Enstitüsü ve Hıfzıssıha Okulu’dur.

Türkiye’de koruyucu hekimliğin gerektirdiği tahlil, kontrol, üretim ve araştırma görevlerini yürütmek üzere, Türkiye Cumhuriyeti Merkez

3. Ordu Müfettişi Mustafa Kemal, Dr. Binbaşı Refik Saydam (solda) ve Süreyya Yiğit

Hıfzıssıhha Müessesesi Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’na bağlı olarak 27 Haziran 1928 yılında 1267 sayılı Kanunla kuruldu ve çalışmaya başladı.

İlginç ve önemli bir anı olarak tarihe not düşmek gerekir ki, Hıfzıssıhha Müessesesi Kuruluş Kanunu’nun yayımlandığı Resmi Gazete’de Yerli Kumaştan Elbise Giyilmesine Dair Kanun ve Gözlükçülük Hakkında Kanun da yer almakta idi.

Okunuşu zor bir kelime olarak “hıfz veya hıfzetmek”, “korumak, saklamak” anlamına gelmektedir. “Sıha, sıhha” ise “sıhhat ve sağlığı” simgelemektedir. Bu açıdan bakıldığında “Hıfzıssıha; insan sağlığını korumak için vücudun ve içinde yaşanılan çevrenin sağlık koşullarını inceleyen, buna göre önlemler alan hijyen, aşı, sağlık bilgisi alanında çalışan hekimlik-doktorluk” olmaktadır.

Hıfzıssıhha Enstitüsü

Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyetin ilk yıllarında yerleşim yerlerinde ve özellikle kırsal kesimde çiftçi ve köylünün büyük kesimi, sıtma, verem, kuduz, difteri, boğmaca, kızıl, çocuk felci gibi hastalıklarla uğraşmakta idi. 1923 yılında, ülkemizde sağlık hizmetleri hükümet, belediye ve karantina tabiplikleri, küçük sıhhiye memurlukları, 86 adet yataklı tedavi kurumu, 6.437 hasta yatağı, 554 hekim, 69 eczacı, 4 hemşire, 560 sağlık memuru ve 136 ebe ile veriliyordu.

Bu koşullarda oluşturulan Hıfzıssıhha Enstitüsü ve Okulunda, halktan ve hastalardan alınan kan ve diğer salgı örneklerinde, hastalığa neden olan mikrobun, virüsün tanısı konuluyor, buna karşı etkili olan maddeler belirlenip, bu maddelerden oluşturulan aşı, serum, iğne, ilaç yurda dağıtılarak, hastanede, sağlık ocağında doktor, hemşire, sağlık memuru ve hatta ebeler tarafından halka ücretsiz olarak uygulanıyordu. Bunun sonucu olarak halk, kısa bir süre öncesine kadar kırıldığı hasta-

lıkların adını bile unutmaya başlamıştı.

Hıfzıssıhha Enstitüsü olarak Dr.Refik Saydam'ın düşündüğü yer, Sıhhiye-Kurtuluş Meydanı tarafında yer

almaktadır. Çünkü Numune Hastanesi, Hıfzıssıhha Enstitüsü ve İstanbul Tıp Fakültesi'nden sonra ikinci Tıp Fakültesi olarak kurulması planlanan Ankara Tıp Fakültesi'nin, bu geniş alanda ve birbirine yakın olarak yer alması ve bu bölgenin "Sıhhiye Kampüsü" olması düşünülmüş ve uygulanmıştır.

Türkiye'de Hıfzıssıhha tarafından üretilen aşılardan 1937/40 yıllarında Çin'de on binlerce kişinin ölümüne neden olan kolera salgınının önlenmesi için bu ülkeye yollanmıştır.

Avusturya, Viyana'dan mimar ve mühendisler getirilir, projeler çizilir, inşaata başlanır. Ana bina girişi üzerinde, sağlığı simgeleyen, yüksek kabartmalı bir kadın figürü olarak

tanrıça Hygieia yer almaktadır. Bina girişi, bahçesi yemyeşildir ve ayrıca bir kreş bulunmaktadır.

Kuruluşu izleyen yıllarda üretime başlanır. 1931 yılında üretilen verem aşısını, kuduz, çiçek, kolera, tifüs, boğmaca aşıları takip eder. 1936 yılında çok önemli 17 aşı, 35 farklı formülde üretilir. Türkiye’de Hıfzıssıhha tarafından üretilen aşılar 1937/40 yıllarında Çin’de yayılan ve on binlerce kişinin ölümüne neden olan kolera salgınının önlenmesi için Çin’e yollanmıştır. Daha sonra Kahire’de 1948 yılında baş gösteren kolera salgınının önlenmesi için bu ülkeye yollanmış ve salgının durmasında büyük rol oynamıştır. Sonraki yıllarda, yurt dışına aşı ve serum ihraç edilmeye başlanmıştır.

Hıfzıssıhha Enstitüsü giderek; Fransa’daki Pastör Kurumu (Biyoloji, mikroorganizmalar, hastalıklar ve aşılar hakkında Araştırma ve Geliştirme Vakfı), Hollanda’daki RIVM (Hollanda Ulusal Halk Sağlığı ve Çevre Enstitüsü), Amerika’daki CDC (ABD Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezleri) gibi dünya ölçeğinde kabul gören bir referans merkezi konumuna geldi. 1953 yılında Hıfzıssıhha’nın, BCG-verem ve influenza aşıları üretim laboratu-

arları, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından kabul edildi ve örnek tesis olarak gösterildi.

İlaç, aşı, serum fazlaları stoklanıyordu hatta diğer ülkelere hibe ve satış aşamasına gelinmişti. Ama bu arada “Siz bu işlerle uğraşmayın, biz size hazır ilaç, serum verelim” ve “Biz bu işlerle neden uğraşıyoruz, hazır yapılmışını alalım” virüsü yayılmaya başlamıştı. Bunun sonucu olarak, ilerleyen yıllarda, Enstitünün en ehil ve uzman elemanları başka yerlere tayin edildi, görevlerine son verildi. Hıfzıssıhha Enstitüsü, yeni kurulan bazı kurum ve kuruluşlara bağlanarak yapısı değiştirildi, tanı ve üretim durma ve kapanma aşamasına gelindi.

Ancak Atatürk’ün; “*Çalışmadan, yorulmadan ve üretmeden, rahat yaşamak isteyen toplumlar; evvela haysiyetlerini, sonra hürriyetlerini daha sonra da istiklal ve istikballerini kaybetmeye mahkumdurlar.*” sözünü ve bunların üstesinden gelinmesi için gösterdiği “*Hiçbir şeye ihtiyacımız yok, yalnız tek bir şeye ihtiyacımız vardır, çalışkan olmak.*” hedefini izleyerek her zorluğun üstünden geleceğimizi bilmeliyiz. •

erdemakuzbd@gmail.com

M. Kemal Atatürk: "Yayılan ve bulaşıcı hastalıklara karşı insanları muhafaza hususunda hizmetleri görülen aşılı hazırlamakla meşgul Hıfzıssıhha müesseselerimiz tam bir başarıyla çalışmasına devam ve mücadelede faydalı hizmetler ifa etmektedirler. 1921 yılı içinde üç milyon kişilik çiçek aşısı yapabilmeyen Sivas müessesesi geçen sene içinde beş milyon kişilik çiçek aşısı, beş yüz otuz yedi kilogram kolera, dört yüz yedi kilogram tifo aşılı üretti ve bunlar âhâliye yeter derecede uygulanmıştır" 01.03.1923, (TBMM 4. Toplanma Yılıni Açarken.)

Yılmadan Yorulmadan

Dr. Cihangir Dumanlı

Aydınlanma
Devriminin
Okulları

1

Köy Enstitülerinin Kuruluşunun 80. Yılı

Büyük Atatürk'ün önderliği ve Anadolu halkının olağanüstü özverileri ile bağımsızlık savaşı sonunda kurulan Cumhuriyeti kalıcı hale getirmek, bir daha esir duruma düşmemek amacıyla yapılan devrimin en önemli unsurlarından birisi eğitim ve kültür devrimidir.

Eğitim ve kültür devriminin dünyada geri bırakılmış ülkelere örnek olacak, kalkınmayı köyden başlatacak ayağı ise 17 Nisan 1940'da kurulan köy enstitüleridir.

İhtiyaç:

Cumhuriyet ilan edildiğinde Türkiye 11 yıllık sürekli savaşıardan yeni çıkmış, ülke harabeyle dönmüş, geriye fakir, hastalıklı gelişmemiş bir Türk nüfus kalmıştı. Ülkenin nüfusu 16 milyondur. Bunun %80'i (13 milyon) 40 bin dağınık köyde yaşamakta idi. Erkek nüfusun %23,3'ü, kadın nüfusun %8,2'si okuyazardı. 40 bin köyün 31 bin'inde okul yoktu. Mevcut okulların çoğu üç sınıflı okullardı. Beş sınıflı olan köy okulu yoktu. Okul yapılırsa bile kentli öğretmeni köyün ilkel koşullarında tutmak zordu. Köyler bakımsızlık, asayişsizlik, soygunlar yüzünden birer mezarlığa dönüşmüştü.

Çağdaş uygarlığa ulaşmanın ön koşulu nüfusun çok büyük çoğunluğunu oluşturan köyleri ve köylüleri bu acınası durumdan kurtarmaktı.

Eli silah tutan köylüler askere alınmış, köyler yıllarca erkeksiz kalmıştı. Askere gidenlerin yarısından fazlası sağlıklı olarak köylerine dönemiyordu. Köylerdeki bütün işler dul kadınlara ve çocuklara yüklenmişti. Bunların ürettiklerinin yarısından çoğunu da hırsızlar, müstelzimler*, tahsildarlar, asker kaçakları ellerinden alıyorlardı. Köylülerin çoğu için eşkıya baskını, soygun, hırsızlık, yol kesme gibi olaylar olağan hale gelmişti. Bunları önleyemeyen devlet köylülere hiç-

bir şey vermiyor, üstelik ürünlerinin %10'nu aşar vergisi olarak ellerinden alıyordu.

Sağlıksız yaşam koşulları ve yetersiz sağlık sistemi nedeniyle hastalıklar yaygındı.

Özetle köyler, bakımsız, fakir, cahil ve hastalıklı idi.

Oysa yeni bir devlet kurulmuş, kurucular bu devlete çağdaş uygarlığa ulaşma ve geçme ulusal hedefini göstermişlerdi. Çağdaş uygarlığa ulaşmanın ön koşulu nüfusun çok büyük çoğunluğunu oluşturan köyleri ve köylüleri bu acınası durumdan kurtarmaktı. Kalkınmayı köyden başlatmak o zamanki koşulların zorunlu kıldığı bir öncelikti. Talim Terbiye Kurulu üyesi Halil

Fikret Kanad'a göre "Türk devrimini kökleştirmek gerekiyordu. Bu kökleştirme kentlerden değil, köylerden başlatılmalıydı. Köylüyü etkileyebilecek en etkili güç ise köy öğretmenleriydi."

Köylünün uyanması, bilgili ve bilinçli olması aynı zamanda demokrasinin de gereği idi. O zamana kadar köyde en büyük otorite olan imamın karşısına, bilgili, kültürlü, donanımlı, Atatürk devrimini özümsemiş köyün yabancısı olmayan öğretmen gelecekti.

İlk Girişimler

Köylülere uygulamalı ileri tarım teknikleri konusunda eğitmek 1923 İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararlardan birisi idi. Atatürk kongreyi açış konuşmasında köylülere yönelik üretim odaklı eğitim üzerinde durmuştu. Ancak uygulamaya geçmek için zamanın ve koşulların oluşmasına ihtiyaç vardı.

1935'deki CHP 4. Kongresinde köyün kalkındırılması için önlem almaya karar verildi.

Köy Enstitüleri başlangıçta toprak reformunun tamamlayıcı bir unsuru olarak düşünülmüştü, topraksız köylüye toprak verilecek, köylü bu toprağı çağdaş tarım tekniklerine göre ekip biçecekti.

Mili Eğitim Bakanı (1935-1938) Saffet Arıkan Cumhurbaşkanı Atatürk'le çözüm ararken Atatürk'ün aklına ordu geldi. Büyük devrimci "Eğitim yaptırdığımız çavuşlardan yararlanabiliriz" dedi. Köy enstitülerinin kuruluş kanunu 1940'ta çıktı ama fikir babası Atatürk'tü.

Köy Enstitüleri'nin ilk adımı askerliğini çavuş olarak yapmış okuma yazma bilen gençlerin kendi köylerinde görev yapmak üzere "köy eğitmeni" olarak eğitilmesi ile atılmış oldu. İlk aşamada 85 genç Çifteler /Eskişehir'de eğitime alındı. Altı aylık eğitimden sonra kendi köylerine dönüp "köy eğitmeni" olarak köylülerini eğitmeye başladılar.

Köy Enstitüleri'nin hayata geçirilmesinde öncü rolü kendisi de bir öğretmen olan ve Avrupa'da

"üretim odaklı eğitim" konusunda kendisini yetiştirmiş olan enstitü öğrencilerinin "Tonguç Babası" İsmail Hakkı Tonguç oynamıştır. Tonguç'un Bakan Saffet Arıkan döneminde 1935'te vekaleten, Hasan Ali Yücel'in başkanlığı döneminde 1940 yılında asaleten İlk Öğretim

Köy enstitülerinin kuruluş kanunu 1940'ta çıktı ama fikir babası Atatürk'tü.

Genel Müdürlüğüne atanması köy enstitüleri projesini hızlandırdı. İki devrimci öğretmen; Bakan Hasan Ali Yücel ve İlk Öğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç'un işbirliği projeyi hayata geçirdi.

Tonguç'un ilk işi köy eğitmenleri deneyiminden yararlanarak bu konuda Bakan'a projeyi sunmak oldu. Bakan Yücel Tonguç'u yurt çapında bir keşif gezinse gönderdi. Tonguç ülkeyi coğrafi ve tarımsal koşullara göre 21 bölgeye ayırdı

Köy Enstitüleri projesini harekete geçiren iki devrimci öğretmen; İlk Öğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç (solda) ve Bakan Hasan Ali Yücel

her bölgenin merkezi bir yerinde demiryolu ulaşımına yakın bir enstitü kurulmasını önerdi.

Köy Enstitüleri yasa tasarısı 1940 ilkbaharında Meclise geldi. Bakan Yücel tarafından hararetle savunuldu ve 17 Nisan 1940'ta yasalaştı (3803 sayılı yasa). Çoğu toprak ağası 38 milletvekili oylamaya katılmamıştı. Öğrenciler belirlenen yerlerde kendi okullarını inşa etmeye başladılar.

Köy Enstitülerinde okul binaları ve diğer tesisler öğrenciler tarafından yapılırdı.

Enstitülerde Eğitim

Köy enstitüleri; eğitimde bütünlük, bireysellik, çevre ve zamana görelik, üreticilik, özgürlük, rehberlik, toplumsallık, demokratiklik, karma eğitim gibi çağdaş eğitim ilkeleri üzerine kuruldu.

Köy enstitülerine beş yıllık ilkokulu bitiren öğrenciler alındı. Eğitim süresi beş yıldır. Program uygulamalı eğitime dayanıyordu. Derslerin %50'si normal ortaokul dersleri, geri kalanın yarısı tarım, yarısı da sanat dersleri idi. Öğrenciler sabah sporu niteliğinde kızılı erkekli halk oyunları ile güne başlıyor, bir saatlik okuma saatinden sonra eğitime devam ediyorlardı. Her öğrenci Bakan Hasan Ali Yücel zamanında Tercüme Bürosu tarafından tercüme edilen dünya klasiklerinden yılda 25 adedini okumakla yükümlü idi. Cumartesi

günleri "tenkit günü" idi. O gün haftanın genel bir değerlendirilmesi yapılır, hafta içinde yöneticiler ve öğretmenler tarafından yapılan hatalar eleştirilir ve

Köy Enstitüleri projesinde amaç açık düşünceli, düşünebilen, düşüncesini korkusuzca ifade edebilen öğretmenler/köy önderleri yetiştirmektir.

toplu öğrenci karşısında hoşgörü ile cevaplandırıldı. Bu aynı zamanda uygulamalı demokrasi dersi idi. Öğretmen, öğrencinin kılına dokunamazdı. Amaç açık düşünceli, düşünebilen, düşüncesini korkusuzca ifade edebilen öğretmenler/köy önderleri yetiştirmektir. Öğrenciler arasından öğrenci başkanı, kültür başkanı seçilirdi. Kültür başkanının görevi basını takip ederek yurtta

ve dünyadaki gelişmeler hakkında arkadaşlarını bilgilendirmektir. Beş yıllık eğitim boyunca toplam 30 haftalık (her yıl 6 hafta) tatil vardı. Resim, müzik, tiyatro alanlarında kendini yetiştiren bir nesil yaratıldı. Tarım derslerinde her enstitü, bölgesinin koşullarına uygun bir alanda uzmanlaşmıştı (örnek: Trabzon'da balıkçılık, Kars'ta büyük baş hayvancılık, Kastamonu'da arıcılık,

Köy Enstitüleri'ndeki derslerin %50'si kültür, %25'i tarım ve %25'i de teknik dersleriydi. Bu okullardan öğretmenin yanı sıra birçok sağlık görevlisi, sanatçı ve ziraatçı da çıkmıştı.

Köy Enstitüleri'nde her öğrenci mezun olmadan bir müzik aletini kullanmayı öğrenirdi.

ipekböcekçiliği...) Demokratik yaşamın hakim olduğu enstitülerde yönetimden öğretmen ve öğrencisine, hizmet gören çalışanlarına kadar herkes dayanışma ve birlikte hareket etme dürtüsüne sahipti.

Öğrencilerin bilgi ve kültürlerini artırmak amacıyla yurt çapında tarihi ve turistik yerlere, müzelerle, sanayi kuruluşlarına geziler düzenlenirdi.

Zamanla Köy Enstitüleri'nin öğretmen ihtiyacı ortaya çıkınca 1943 yılında Hasanoğlan'da 3 yıllık Yüksek Köy Enstitüsü açıldı. Diğerlerinde olduğu gibi Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü'nün binaları ve diğer tesisleri öğrencileri tarafından yapıldı.

Her öğrenci mezun olmadan bir müzik çalgısını (*saz, akordeon, keman, flüt*) kullanmayı öğrenirdi. Müzik derslerine Aşık Veysel, Ruhi Su, Adnan Saygun; tiyatro derslerine Ulvi Uraz gelirdi. Hasanoğlan Yüksek Köy

Enstitüsü öğrencileri kendi yaptıkları amfityatroda Gogol, Moliere, Shakespeare, Çehov'dan oyunlar oynuyor, İdil Biret'in, Suna Kan'ın konserlerini dinletiyorlardı. Her hafta sonu öğrencilerin hazırladığı ve oynadığı bir tiyatro eseri sahnelenirdi. Modern tarım ve hayvancılık dersleri tarlalarda uygulamalı olarak yapılırdı. Üretilen ürünler öğrencilerin sofralarına getirilirdi. Kooperatifçilik de uygulamalı olarak öğretilirdi. Enstitülerde kızlar ve erkekler karma eğitim yapıyorlardı. Sanat derslerinde erkek öğrenciler, inşaat, demircilik, marangozluk; kız öğrenciler eliş, biçki-dikiş, yemek dersleri alıyorlardı. Enstitüler başta Cumhurbaşkanı İnönü olmak üzere Milli Eğitim Bakanlarının ve "Tonguç Baba'nın" yakın ilgi ve denetimi altında idiler... •

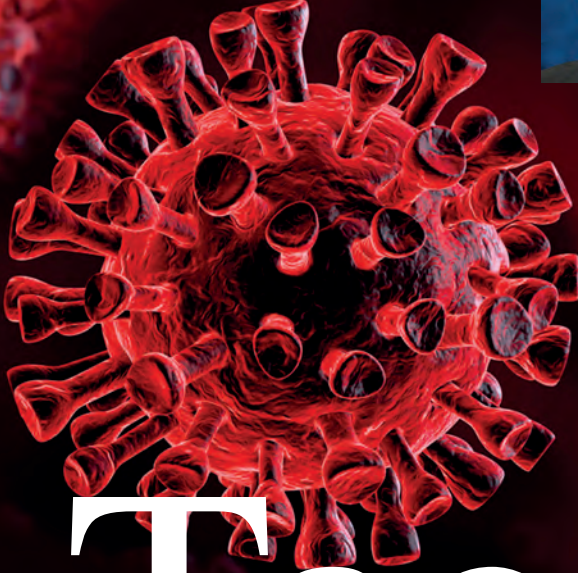
cihangirdumanlibd@gmail.com

Gelecek ay: Köy Enstitülerinin örnek yapılanması (devam) ve kapanış süreci

(*) Şiddet ve zahmete uğramış kimse. Bais olan.

Kültür ve Sanat Dünyasından

Dr. Tekin Özertem

Taç

Hırs, bencillik ve cehalet tacı ile bir kez daha taçlandırıldı insanlık COVID-19 virüsü ile COVID: corona, virus ve disease (*hastalık*) sözcüklerinden türetilen bir sözcük. Covid de İngilizce taç demek.

İlk kez Çin'in Wuhan şehrinde tespit edilen ve bugün dünyayı kasıp kavuran virüse bu adın verilmesi kesitinin taca benzemesinden. Peşine eklenen 19 rakamının anlamı da bu baş edilemeyen, zengin fakir ayırt etmeyen öldürücü virüsün 2019 yılında tanımlanmış olması.

Baş edilememesinin nedeni de hırs ve cehalet. İnsanlığın karşı karşıya olduğu felaketin düşündürücü yanı bu...

Yaklaşık 2,5 milyon yıllık insanlık tarihinde çok önemli dönüm noktalarının ilki insan topluluklarının avcılık ve toplayıcılıktan ekip

biçmeye başlamaları ve yerleşik düzene geçmeleri ile gerçekleşen Tarım Devrimi. İkincisi ise maki-neleşmenin başlaması, önce buhar gücünün daha sonra sanayi için gerekli diğer enerji kaynaklarının keşfedilmesi ile 18. Yüzyılın ikinci yarısında İngiltere’de başlayan Sa-nayi Devrimi.

İkinci Kolera Pandemisi (1829-1849) Hindistan'dan Batı Asya'ya, Avrupa'dan Amerika kıtasına, hatta Çin ve Japonya'ya kadar sıçramış, 14 milyon 200 bin kişi hayatını kaybetmişti

Sanayi Devrimi sürecinde insan ömrünün uzaması sonucunda şehirlerde nüfus hızla arttı, sö-mürgecilik daha da yaygınlaştı. Teknolojik gelişmelerin sonucunda üretilen makinelerin ve sanayi yatırımlarının artması ile işçi sınıfı, yanı sıra da çevre sorunları ortaya çıktı. Ekonomik ve ticari haklar ile özel mülkiyetlerin güvence altına alınmasıyla da kapitalizm...

Tarım Devrimi sürecinde yerleşik topluluklarda grip, çiçek ve kızamık gibi bazı hastalıklar hayvanlardan insanlara geçerek hızla yayıldı. Bu hastalıklara karşı bağı-

şıklık kazanan her kuşak bağışıklık içeren genlerini bir sonraki kuşağa aktardı. Bu bağışıklığın oluşmadığı Amerika kıtası ve Avustralya kıtalarındaki insanlar, Avrupalılarla temas ettiklerinde bu hastalıklarla tanıştılar. Karayipler ve Pasifik adalarının bazılarında nüfusun büyük kısmı ile Amerika kıtasının belirli bölge-

lerindeki yerli nüfusun %90'ı, Avrupa'dan taşınan bulaşıcı hastalıklar nedeniyle yok oldu. Sömürgecilik, salgın hastalıkların kıtalar arasında daha da yaygınlaşmasına neden oldu. İngiliz sömürgesi Hindistan'da 1865-1949 yıllar arasında 23 mil-

yon insan koleradan, milyonlarca insanın da veba, sıtma, grip ve tüberküloz gibi hastalıklardan öldü. Afrika'da sıtma ve uyku hastalığı da dahil bazı salgın hastalıklar, Avrupa sömürgeciliği ile yayıldı.

Sanayi Devrimi, Avrupa'da halkın genel refahının artmasını sağladı. Sağlık alanında sıtma, veba, humma gibi ölümcül hastalıklar ortadan kalkarken, yaşam şartlarının iyileşmesi ile insan ömrü giderek daha da uzadı. Ekonomik kalkınma ve zenginleşme ile bilimsel gelişmelere daha fazla kaynak ayrılmaya başlandı. Çelik ve tekstil sektörünün

ön planda olduğu, kömür ve buhar makinelerinin katkısı ile sanayileşmenin ilk aşamasını oluşturan birinci sanayi devrimini, buhar gücünün yerini elektrik, petrol ve doğalgazın alması; otomobil, uçak vb. gibi araçların icadı ile ikinci sanayi devrimini izledi. Ekonomi ve sanayinin gelişimi daha da hızlandı. Bilgisayarların yaşamımıza katılması ve teknolojinin hızla geliştiği üçüncü sanayi devrimin-

den sonra da bugün yapay zekâ, üç boyutlu yazıcılar, robot teknolojisi, internet, sürücüsüz arabalar ve yeni buluşlarla Sanayi 4.0 olarak adlandırılan dördüncü sanayi devriminde yaşamaktayız.

Bütün bunlar insanlık tarihi maddiyatının bir yüzü. Bir de diğer yüzü var: İnsanın başına COVID-19 virüsü tacını geçiren bir türlü yakamızı bırakmayan bencillik, hırs ve cehalet! Bencillik ve hırs illetlerinin geçmişi tarım devrimi öncesinden, avcılık ve toplayıcılık döneminden bu yana sürüp gelmekte. Paylaşmayı özümsemeyip, rabbena hep bana diye diye geldik bu günlere. İnsanlık tarihi boyunca süre gelen savaşların başlıca nedenlerinden biri bu. Ülkeleri

Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'nın neden olduğu yıkım da önleyemedi dünyayı sarıp sarmalayan bencillik ve hırsları.

fethedip yağmalamalar, insanları hunharca katletmeler başka nasıl açıklanabilir? Ne yazık ki savaşlar günümüzde de yaşamımızın / kültürümüzün bir parçası. Nedeni kişiler olarak biz olmasak da gereğince karşı çıkmadığımız için hepimiz bu vahşete ortak olmaktadır bana dokunmayan yılan, bin yaşasın diyerek. Ama sonuç ortada: Yılan COVID-19 donuna girmiş çatal diliyle yanı başımızda tıslayıp fırsat kolluyor.

Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'nın neden olduğu yıkım da önleyemedi dünyayı sarıp sarmalayan bencillik ve hırsları. İnsana yaraşır bir biçimde özgür ve eşit yaşanabilecek bir dünyayı gerçekleştirmek mümkün olamadı. Bu

ideale inananlar ve bunu gerçekleştirmek için çabalayanlar şu veya bir şekilde hep saf dışı edildiler ve edilmekteler. Bilim, insanlığın yararından çok kazanç hırsını daha da körüklemekte. Her yeni buluşu kazanca / paraya dönüştürme peşine düşmüş yuvarlanıp gitmekteyiz. Geçmişte yaşanan bunca salgın hastalıkların nelere yol açtığını bilip de olası salgınlara karşı dünya çapında gerekli önlemleri almamak, onca parayı yeni yeni silahlar üretmek için harcamak başka nasıl açıklanabilir ki!

Bugün karşı karşıya olduğumuz en büyük tehlike geçmişte olduğu gibi sadece cehalet değil. **Birçok şey bilmemize, karşın bilgidен gereğince yararlanmayı becerememek.**

Bütün salgınların, savaşların ve benzeri tüm yaşanmışlıkların altında cehalet / bilgisizlik yatmakta demekle işin içinden çıkılması da mümkün değil. Gerçek; bilginin davranış değişikliğine dönüştürmemiş olması. 1918-1920 yılları arasında H1N1 diye kodlanan virüsün ölümcül bir alt türünün, insanlık tarihinde bilinen en büyük salgına neden olan İspanyol Gribi'nin 18 ay içinde 50 ile 100 milyon arasında insanın ölümüne yol açtığı bilinmekle beraber bu tür salgınlara karşı dünya çapında gerekli önlemler için öngörülerde bulunulmamış

ve önlem alınmamış olmasının nedenini başka türlü açıklamak mümkün değil. Silahlar başta olmak üzere insan sağlığı ve yaşamından daha değerli olmayan ıvır zıvır için yapılan yatırım ve harcamalar, bu tür felaketler öngörülerek bilimsel araştırmalar için kullanılsaydı bugün karşı karşıya olduğumuz bu salgının önu en azından daha kolay alınabilirdi. Evet, alınabilirdi...

İnsanlık, sadece bugünden değil gelecekten de sorumlu. Bugün sahip olduğumuz bilgi ve teknolo-

jiyi kullanarak daha uygar, daha eşitlikçi, daha özgür ve mutlu bir gelecek inşa etmek mümkün.

Bunun için de kapitalist popüler kültürü bertaraf etmek, insanı en büyük değer olarak benimseyen

hümanizm / insancılık anlayışını özümseyerek benimsemek, cehaletin hükümranlığına bir an önce son vermek gerek.

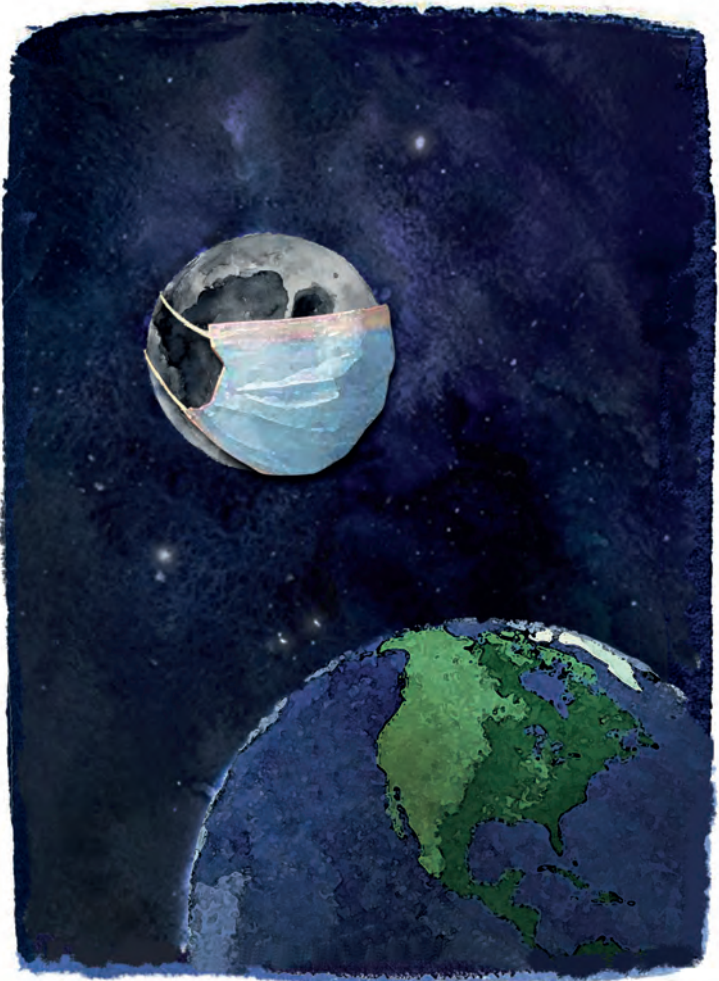
Cehalet!

Bugün karşı karşıya olduğumuz en büyük tehlike geçmişte olduğu gibi sadece cehalet değil. Birçok şey bilmemize, karşın bilgidен gereğince yararlanmayı becerememek. Bilgi cehaleti alır eşeklik baki kalır atasözümüzün anlamı da bu.

Hırs, bencillik ve cehalet tacı ile bir kez daha taçlandırılmamanın başka yolu yok. •

tekinozertembd@gmail.com

Gözün Sözü
Cemal Tahsin

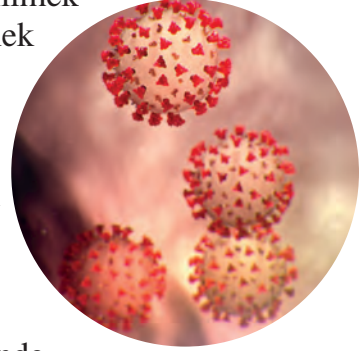

Organik Düşünceler
Necef Uğurlu

Tarih Korona virüsü Nasıl Yazacak?

Korona virus kâbusunda barişımıza gelenin şekli şemalini görmek istedim. Görmediğimiz bir düşmana yenilmek ya da galip gelmek insanlığın altın çağında başına gelen, ama gözün görmediğini makinalar görebiliyor.

Eşim Ahmet Uğurlu, bünyesinde misafir ettiği multiple myalom hücrelerinin resmini bana gösterdiğinde, “Nasıl da güzeller, bunca kötülük bu güzellikten nasıl çıkıyor?” demişti...

O bir sanatkâr -yorumcu. Bir hastalığa böyle bir yorum getirebilmek onun gibilere mahsus; ama o gün bu gün kafama takılı kaldı. Gözün görmediğini gören makinalar ve şimdi Koronavirüs resimlerine baktım. Müthiş!

Çoğumuzun izlediğini düşündüğüm 1999 yapımı Matrix filminin konusu distopik⁽¹⁾ bir gelecekte geçer, insanlar makinaların kendilerine sahte bir dünya yaptığı bir yaşamda boyunduruk altındırlar.

İnsanın yaşamı, iradesi dışındaki makinaların kontrolü altındadır.

Modern dünyamızda teknoloji ve kitle iletişim araçlarının simülasyondan ibaret “gerçekleri” ile bizi başbaşa bıraktığı duruma pek benziyor. Böyle bir zamanda bu film daha da anlam kazanıyor.

George Orwell

Orwell'in "*Tarih 1936'da durdu, sonrası propagandadır.*" sözleri yenir yutulur gibi değil. Yoksa bize tarih diye inanmamızı istediklerini mi yutturuyorlar? Gel de çık ışın içinden. Orwell'in bu saptaması ünlü kitabı 1984'den olsa canım kitaptır bu; ne dese yeridir diyeceğim ama kitaptan değil bu sözler, çok daha önce 1943'de yazmış olduğu İspanya Savaşına Geriye Bakış isimli denemesinde yer alıyor. Ciddi söylemiş.

Orwell malûm 1936-39 arası

İspanyol savaşına katılmış. Franco liderliğindeki faşistlere karşı Cumhuriyetçilerle birlikte savaşmış ve ifadesine göre İspanya savaşı esnasında yaygın propagandanın modern totaliter rejimleri desteklediğini görmüş. Hatta bu sözleri Arthur Koestler'e söylediğinde o da onaylamış. Orwell daha önce de haberlerin gazetelerde doğru verilmemesini, İspanya'da gerçeklere hiç yer verilmemesini, savaşılmanın yerlerde sanki büyük savaşlar oluyormuş gibi yazıldığını, yüzlerce insan öldürüldüğü zaman hiç birinden bahsedilmediğini, aslan gibi dövüşen kahraman insanların korkak, vatan haini ilan edilirken tek bir kurşun atmamışların hayali

Orwell'in saptamaları II. Dünya Savaşı dönemi Nazi Almanya'sı ve Komünist Rusya'nın dünya özgürlüklerine bir tehdit oluşturduğu bahanesiyle Batı ve ABD'nin yumuşak totaliterizmi desteklediği yolunda...

zaferlerin kahramanı yapıldığını görmüş. Dahası entelektüel çevrelerin bu olmamış olaylara büyük bir istekle atlayıp, konuşup, yazılar yazdığına tanık olduğunu yazıyor.

Orwell'in saptamaları II. Dünya Savaşı dönemi Nazi Almanya'sı ve Komünist Rusya'nın dünya

özgürlüklerine bir tehdit oluşturduğu bahanesiyle Batı ve ABD'nin yumuşak totaliterizmi desteklediği yolunda... İşin özeti bu. Radikal ideolojilerin böylece toplulukları eğitim ve sürekli bir propaganda akışıyla esir alması ne sonuçlar vermiş Orwell'e göre bir bakalım. Mealen

ve özetle şöyle düşünüyor:

Modern zamanların sırtını dayadığı propaganda geçmişini yazdığı tarihte gerçeklerden ne tavizler verdi kimbilir... Gerçeklerin gitgide soluklaştığından şikayetçi Orwell, yalanlarla bir tarih yazılmasından rahatsız ve zamanla yalanların gerçek kabul etmesinden endişeli. Geçmişte yazılan tarihi, gerçekleri yansıtmaması bakımından ak kaşık, yalansız görmüyor Orwell, ama tarihin gerçeklerle yazılabileceğini mümkün kılacak tarihçilerin analitik düşüncelerini istiyor.

Uzun lafın kısası eğer Orwell'in saptamaları gerçek ise, geçmişin propagandaları şimdinin tarihi oldu bile. Bu işin korkutucu yanı çünkü gelecek nesiller propagandayı tarih olarak bilecekler demektir!

Birinci dünya savaşından canını kurtarıp sağ çıkabilenlerin "nihayet savaş bitti" diye sevinirken insanlığın birincisinden daha beter II. Dünya savaşına yakalanması, bu savaşları bu kadar ızdırap çeken insanlara rağmen kimler, neden, nasıl çıkarıyorlar diye düşündürürken, birden bir nevi soğukalgınlığı virüsünün insanlığı tehdit etmesi tarihteki vebadan beter oldu. Çünkü insanlığın kaydettiği ilerleme kaybedecek çok şey içeriyor! Ama

gelenen noktada geçmişe şöyle bir göz atmak gerekiyor gibi. Birlikte bir bakalım.

I. Dünya Savaşı'nın getirdiği acılar, ölümler o kadar büyük ki

Yahudilerin ve Hiroşima'da sivil halkın başına gelenler II. Dünya Savaşı'nı 50-85 milyon insan ölümüyle dünyanın en kanlı ve insanlık tarihinin utanç verici savaşı yapıyor.

artık insanlık savaşa en azından bir iki yüzyıl tövbe eder diye düşünülürken, dünya siyasetinde yer alan karar verici bütün büyük ülkelerin güç gösterisi yapacakları II. Dünya savaşı geliyor. Öyle ki I. Dünya Savaşı II.nin yanında tabiri mazur görün "fındık, fıstık, çerez" kalıyor. II. Dünya Savaşı topyekûn bir savaş alanı olan bir savaş. Taraflar ekonomik, endüstriyel, bilimsel yeteneklerini savaşa döküp askeri, sivil çizgileri yok etmişler.

Sivilleri yok ediyor ve sistemik bir Yahudi soykırımını kim inkâr edebilir? Yahudilerin ve Hiroşi-

ma'da sivil halkın başına gelenler II. Dünya Savaşı'nı 50-85 milyon insan ölümüyle dünya tarihinin en kanlı ve insanlık tarihinin utanç verici savaşı yapıyor.

Bu felaketlerle dolu çatışmanın nedenlerini ve sonrası çözülebilmemiş mi yoksa açtıkça düğüm daha da çetrefil bir hâl mi alıyor, karar sizin. Biz önce ve sonrasına göz atalım hafızalarımızı tazeleyelim, siz değerli okurların bilmediği şeyler değil ama toz almakta yarar var.

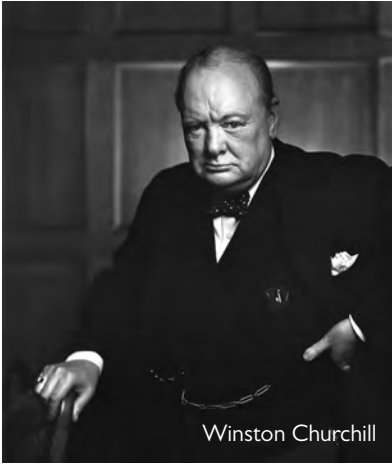
Onca kötü tecrübeye rağmen II. Dünya Savaşı nasıl başlıyor? Bu soruyla başlayalım. Almanlar'ın I. Dünya Savaşı yenilgisinden sonra 1919 Versay anlaşmasıyla, denizasırı ne var ne yok kaybettiği yetmiyor, komşular lehine topraklarından feragat ediyor, orduları küçültülüyor, pek çok tarihçilere göre moralleri ciddi hasar alan gururları kırılan, ekonomik açıdan yoksulluğun pençesine düşen Alman halkını yıllar sonra ortaya çıkan bir tiranın (Hitler) bu durumdan çıkmak için yeni bir savaşa ikna etmesi hiç de zor olmuyor. Bu nedenleri kabul eden, etmeyen I. Dünya Savaşı'nın sonuçlarının (28 Temmuz 1914-11 Kasım 1918) II. Dünya Savaşı'nın (1 Eylül 1939-2 Eylül 1945) nedenlerini hazırladığı ortak düşüncesinde birleşiyorlar. II. Dünya savaşı başlangıcı I. Dünya Savaşı bitimidir diyenler çok. Bu düşünceye göre aradaki 21 yıl hazırlık dönemi oluyor herhalde. Peki nereden "hır" çıkıyor? Kısaca Polonya'nın başına

gelenler nedeniyle.

1939 yılının Eylül ayında Alman'ların "süper" lideri Führer Hitler, Batı'dan Polonya'ya sürpriz bir istila gerçekleştiriyor. Aslında sınırda dolaşmalarından için pek sürpriz yanı yok ama neyse; bu durum Avrupa ülkelerinin Almanya'nın gelecekte niyetleri hususunda gözünü açıyor ve Britanya ve Fransa hemen Almanya'ya savaş ilan ediyor, artık II. Dünya Savaşı'nın ayak sesleri işitilmektedir.

İngiltere'nin ilk yenilgisinin faturası zamanın başbakanı Neville Chamberlain'e kesiliyor. Almanya Versay anlaşması gereği askeri "yeteneklerini" geliştirme hususundaki sınırlamalara katıyen uymuyor, ama İngiltere Hitler'i üzmemek için "yatıştırıcı" siyaset uygulayarak göz yumuyor.

"Çakma savaş" sözcüğünün duyduunuz mu bilmem ama ben yeni okudum. Bu deyim tarihçiler tarafından İngiltere ve diğerlerinin savaş için birleşmesi nedeniyle kullanılıyor. Gerçek dramatik kanlı savaşın öncesinde 7-8 ay sürüyor. Savaş ilanı var ama savaş yok! Bu arada tarih sahnesine yeni savaşın gür sesi Churchill, Neville Chamberlain hükümetine muhalefet ediyor ve dünyaya yeni bir savaşın yolda olduğunu haykırıyor. Sonuçta 10 Mayıs 1940'da Alman Güçlerinin Fransa'ya doğru harekete geçmesiyle Chamberlain istifa ediyor ve Kral VI. George, Churchill'in ulusa liderlik etmesini istiyor. Churchill lider olmakla birlikte pek popü-

Winston Churchill

Churchill'in başbakan olduktan 3 gün sonra söylediği sözler:

“Sizlere kan, ter, acı ve gözyaşından başka verebileceğim bir şey yok.”

ler değil, ömrü akranlarını nükteli eleştirileriyle iğnelemekle geçmiş bir adam ama çok güçlü retorisi onu bir anda tanıtıyor. Batı tarihinin en etkili konuşmasını yapıyor. Hani şu meşhur sözleri:

“Sizlere kan, ter, acı ve gözyaşından başka verebileceğim bir şey yok.” Başbakan olalı 3 gün olmuş bu sözleri söylediğinde!

II. Dünya Harbi Sovyet Rusya ordusunu ne hale getiriyor. 1923'de doğan erkek çocukların %80'i ölüyor. Kahramanca “erkek” gibi savaşmış olmaları II. Dünya Savaşı'nın çocuk katili olduğu gerçeğini siliyor. Kızıl ordunun durumu

böyle bir perişanlık.

1939-1945 tarihleri arasında müttefik güçler 3.4 milyon ton bomba yağdırıyor ayda 27.700 tona geliyor. “Strategic bombing” dedikleri, düşmanı yenmek için askeri hedefler yerine endüstriyel ve politik hedefleri bombalamak. Bu konu hâlâ çok tartışmalı, çünkü çok büyük sivil zayıt veriliyor.

Ve Truman'ın emriyle Hiroşima ve Nagazaki atom bombasıyla yerle bir edilirken neyse ki Japonlar teslim oluyor. Yoksa üçüncü hedef Tokyo ve bizler o zaman Enola Gay ve ikinci uçak Bocsar yani bu iki şehri bombalayan uçakların isimlerine bir üçüncüyü daha ekleyecektik. 6-9 ağustos 1945'de bu uçakların bombalarının öldürdüğü insan sayısının Hiroşima'da 90 bin ila 146 bin olduğu söyleniyor. Nagasaki'de ise 39 bin ile 80 bin arası. Bu insanların isimlerini 2 uçağın isimleri gibi akılda tutmak kolay değil. Hafızayla oyun işte böyle bir şey.

II. Dünya Savaşı'nın en uzun devam ettiği yer Atlantik Okyanusu. 1939-1945 yılları arasında savaş sona erene kadar sürmüş. Alman donanması ve hava kuvvetleri; Kanada donanması, İngiliz ve ABD donanması ve müttefik ticaret gemileriyle savaşıp durmuş.

II. Dünya Savaşı'nda 600 bin Yahudi ABD silahlı kuvvetlerinde savaşmış. 35 bini ölü yaralı veya kayıp. 8 bini çarpışmalarda hayatını kaybetmiş. Çoğu tarihin isimsiz kahramanları listesinde. Ölen ve öl-

dürülenlerin belki de en acıklı ortak noktası onların isimlerinin akıllardan silinmesi. Öylesine çoklar ki...

II. Dünya Savaşı sonrası en göze çarpan değişiklikler sömürgeci imparatorluklar kaybettiler, Sovyetler ve ABD iki süper güç oldu! Avrupa sömürgelerini kaybedince güçten düştü. Politik haritalar durmadan değişti; Almanya ikiye bölündü. BM barış koruyan ve insanî yardım kurumu gibi hareket ederken, gelecekle ilgili kararları almakta galip müttefik devletler çok zorlandılar.

Neler mi değişti dünyada çok şey... Yeni bir devlet İsrail kuruldu, Filistin kaybetti. Hindistan İngiliz boyunduruğundan kurtuldu ama o bölgede hâlâ barış yapılmadı. Kızıl Çin tarihinde olmadığı kadar birleşti. Ekonomik ve askeri güç bakımından drumu ortada. ABD kazandı, dolar dünya para birimi oldu, ama depresyon yaşadı. Joseph Stalin'den sonra Komünizm Asya ve Avrupa'da yayıldı. Yaralılar, kayıplar, acılar saymakla bitmez.

Vietnam ve Güney Kore kendilerine göre iyi performans gösterdiler. Kuzey Kore Fransızları kapı dışarı etti. İngiltere'in üstünde güneş batmazken, gün batımını kendi adalarından izler oldular.

Parçalanmış aileler... Kimilerine göre 60 milyon ölü, kayıplar, sakat kalanlar... Bu bedeller neden

öndendi? Tek kelime ile "değişim" diyorlar. Güzel güzel değişim olmuyor mu? Olmuyor herhalde.

Bu koronavirüs neleri değiştirecek ölmez sağ kalırsak göreceğiz. Korona bir değişimin modern zaman öncüsü mü? Orwell neler demek istedi? Düşünecek çok şey var; kafa kaldıysa tabii. Öyle miydi, böyle miydi; bu virüs tartışılıyor ama dünyanın ciddi bir değişim öncesini yaşadığı bir gerçek gelecekte asıl bu tartışılacak ve ölenler zayıf listesinde birer isim olarak kalacaklar.

Biz Cumhuriyetimizle dünyada çok ciddi değişimler önce, sonrası ve savaşlarla baş etmiş bir ülkeyiz. Şimdi bir virüse karşı özellikle doktorlarımız, tıp dünyamız bizlerin cephedeki en önemli gücü, savaşçıları... Onlara destek vermek Cumhuriyetin bütün vatansızlarının görevi. Sivil güç neye yeter demeden, tıpkı Shakespeare'in 65. Sone'sindeki "çiçek gücü" (2) ile devam edeceğiz. Bakalım tarih Koronavirüs'ünü nasıl yazacak? Saygıyla efendim... •

necefugurlubd@gmail.com

1- Distopik: Ütopik dünyanın zıttı olan totaliter devlet modeli.

2- *Ne tunç ne taş ne toprak ne de sonsuz denizler
Acıklı fâniliğe karşı koyamazlar,
Nasıl bu kör öfkeyle güzellik cenge girer
Çabasızda en fazla bir çiçek gücü varken?*

Bu güzel çeviriyi kimin yaptığı belli değil bu yüzden bütün isimsiz kahramanları şair ve çevirmenin şahsında saygı teşekkürle anıyorum. (N.U.)

"Şuna da inanıyorum ki, eğer devamlı barış isteniyorsa, kitlelerin vaziyetlerini iyileştirecek beynelmilel tedbirler alınmalıdır. İnsanlığın bütününün refahı, açlık ve baskının yerine geçmelidir. Dünya vatandaşları, kıskançlık, aç gözlülük ve kinden uzaklaşacak şekilde eğitilmelidir." (1935) **M. Kemal Atatürk**

Satır Arasında

Ömer Dedeoğlu

“Aydınların” **Karanlığı**

Kimi sözde aydınlarımızın işleri çok zor... Hani şu cemaat ile beraber “yetmez ama evet, gerekirse mezardakileri çıkarın oy kullanırın” diyenlerden bahsediyorum. Bunları kandırmak kolaydır. Cumhuriyetle ve geçmişle hesaplaşması hiç bitmez bunların. Varsa yoksa tek suçlu asker ve Türkiye Cumhuriyetidir.

Atatürk’ü anlamazlar ama sorsanız en büyük Atatürkçü de bunlardır. Batının 400 senede gerçekleştirdiği aydınlanmayı Gazi’nin 15 seneye sığdırdığını ve “sürekli devrim” dediğini ve hâlâ bu devrimlerin içinde olduğumuza idrak edemezler. Batının bir sonraki devrimi, gelir eşitsizliğinden en kötü şekilde etkilenen kesimden beslenen sağcı-faşist ve popülist hareket tarafından organize edilirken, Anadolu toprakları ve devrimi 1938’de sonsuzluğa yürüyen güneşin ışığıyla beslenmeye devam ediyor.

1915 olaylarına veya Dersim isyanına “soykırım” diyen (bu isyanın ulus devlete ve cumhuriyete karşı yapılan Şeyh Sait ayaklanması veya Menemen olaylarından ne farkı var acaba?), Stalin zamanında orta Asya Türklerinin katledilmesinden bihaber olan, yakın zamanda Çin tarafından Uygur Türklerine yapılan zulmü umursamayan da bunlardır. “Türk” denen kültür ve dil birliğini birırka indirgemeye çalışan, Türk sözünü duyduğu anda baygınlık geçiren, Türkleri 1071’de Anadolu’yu istila etmiş barbarlar gibi gören, kendi tarihini bilmediği gibi, bilmek de istemeyen, kendisi gibi düşünmeyene gayet rahat bir şekilde ırkçı damgasını yapıştıran bu insanlar, yollarını kaybetmişlerdir.

Bunlara “cüzdan” aydını demek de hoşuma gidiyor. Özellikle solcu geçinenleri genelde İstanbul’un en lüks semtlerinde otururlar. Yazlık evlerinin bulunduğu bölge ise Ayvalık’tan başlar, deniz kıyısını takip etmek suretiyle güneyde, Antalya’da son bulur. Çoğunun (en az) iki veya üç tane evi, bir veya iki tane arabası vardır. Yine bu solcu geçinenlerin azımsanmayacak kadarının yurt dışında mülkü

veya hayran oldukları ülkelerden birinden ikinci bir pasaportu vardır. Orada pek bir debelenirler kendilerini kabul ettirebilmek için.

Kapitalizmin tüm kurallarına göre yaşar ama duruma göre muhafazakâr, dinci, solcu veya sağcı olabilirler. Tanrı korusun ülke karışır, ilk bunlar kaçar. Karışmasında pay sahibi oldukları halde bunun da sorumluluğunu kabul etmeyerek

Sevgiden bahsederler ama kendilerinden başka kimseyi sevmezler. Uzun lafın kısası kafaları çok ama çok karışıktır...

kaçarlar hem de. Ellerinin tersiyle ittikleri Anadolu insanını kast ederek “cahil kesim yüzünden oldu” der ve işin içinden sıyrılırlar. Anlamazlar ki karanlıktan kaçılarak karanlıkla mücadele edilemez. Aydının temel görevlerinden birisi

de adı üzerinde “aydınlatmak” değil midir?

Boğaza nazır buzlu rakılarını yudumlar, “ezilenlerin yanındayız” edebiyatı yapmayı pek bir severler. Bunu da bir ahlâki norm veya ahlâki doruk noktası sayarlar. Bırakın ezilenleri, iflas eden yan komşunun evini ucuza kapatma derdindedirler. Gelin görün ki işleri, yatırımları ve hayatları değil güneydoğu, yaşadıkları şehirlerin daha gariban kısımlarıyla bile dirsek temasında değildir. Emekliliklerini genelde Bodrum, Çeşme gibi yerlerde planlarlar. Ben bunların a-

Atatürk: “Eğitim ve öğretimde uygulanacak yöntem; bilgiyi insan için gereksiz bir süs, başkasından üstün gelme, dolayısıyla başkasını zorlama aracı ya da uygun bir zevkten çok, yaşanılan hayatta başarılı olmayı sağlayan, geçerli ve uygulanabilir bir donanım ve güç durumuna getirmektir.”

rasından emekli olup da Siirt veya Hakkâri’ye yerleşmek isteyenini görmedim. “Dağdaki çobanın oyuyla benim oyum bir değil tabii ki” derler; çoban görseler derdini dinlemek yerine yanından hızlı hızlı uzaklaşırlar. Hamaset ustalarının kucağına iterler bu insanları. Sevgiden bahsederler ama kendilerinden başka kimseyi sevmezler. Uzun lafın kisası kafaları çok ama çok karışıktır...

Görünürde entelektüel olanları da vardır. Okurlar, yazarlar, güzel gözlem yapıp güzel eleştirirler. Kendilerini problemin bir parçası olarak görmez ve mümkün olduğu kadar da uzağına konumlandırırılar. Salt bilgi, bilincin gelişmesine katkıda bulunmazsa neye yarar? Hayat basit ve arınmış değilse külfete dönüşmez mi? Bilgi ve ürünü “yeni edinilmiş bilinç”, bir anlamda da hayatın dili ve kullanma kılavuzu değil midir? Ulu Önder de şu sözleriyle bilgiyi üstünlük taslamak için kullanmanın demek istememiş mi?

“Eğitim ve öğretimde uygulanacak yöntem; bilgiyi insan için gereksiz bir süs, başkasından üstün gelme, dolayısıyla başkasını zorlama aracı ya da uygun bir zevkten çok, yaşanılan

hayatta başarılı olmayı sağlayan, geçerli ve uygulanabilir bir donanım ve güç durumuna getirmektir.”

“Milletin üzerinde ölü toprağı var” derler, özünde ise millet sözde aydınının üzerinden ölü toprağını atmasını ve dinamik olmasını bekler durur.

Neyse çok uzatmayalım. Günün sonunda hepimiz alt tarafı insanız. Üst tarafı insan olabilmek ise çok zorlu, engellerle dolu ve sıkı çalışma isteyen bir yol.

Ozanın dediğı gibi:

“Kendi kusurun görmezsin,
Elin eksiğın ararsın.”

Ulus olarak hepimiz kaynak, zaman ve enerjimizi biraz da Anadolu insanının faydası için kullanabilsek daha iyi olur görüşündeyim. Cumhuriyetin hepimize eksiksiz ihtiyacı var.

Bunun iyisi, kötüsü, doğrusu, eğrisi yok. Yazının başında söylemeye çalıştığımız gibi bizler hâlâ Atatürk devrimlerinin içindeyiz. Devrim, doğa ve hayatın özü gibi süreklirse, devrimdir. Ulusumuz şu anda kendi içinde farklı bilinç veya birikim düzeylerinde olsa da, bu hepimizin kolektif hikâyesidir ve ülküsüdür, öyle olmalıdır. Atatürk devrimleri, aydınlanmanın beşığı Anadolu’da tutmuştur ve bu kadim topraklar, bizlerin el ele verip bu devrim birikiminin etrafında kenetlenmemizi, uyanık olmamızı ve yükümlülüklerimizi yerine getirmemizi beklemektedir. Umudumuzu kaybetmeden düşünelim, çalışalım,

**“Bilge kişi,
çıkılmaz sokaklarda yol,
karanlık sanılan
gecelerde ışık
bulandır”**

üretelim, hep beraber daha verimli ve daha bilinçli ve basit hayatlar yaratalım...

Ulu çınar, Sayın Muazzez İlmiye Çığ’ın, Sümerceden dilimize kazandırdığı bir atasözünü hatırlatmak isterim:

“Bilge kişi, çıkılmaz sanılan sokaklarda yol, karanlık sanılan gecelerde ışık bulandır”

Beş bin yıl önce örgütlü toplumun, eğitilmiş bireylerin önemini anlayan ve bunun bir ayağının da bilgiyi paylaşmak olduğunu uyanık özdeşimiz Sümerliler (Kengerler) kadar ürkütüp kaçırdığımız irfan kuşuna değer verip, tekrar anayurduna yani Anadolu’ya döndürebilmemiz dileğiyle... •

omerdedeoglubd@gmail.com

METE AKYOL'DAN YAZILAR

Metek Akyol - (Mevzuat Böyle Efendim-1981)

Bilerek Suç İşledi

Ankara'da trafik polisleri, bir süreden beri yeni bir uygulamanın denemesini yapıyorlar.

Çalışma saatinin bitiminden, çok kişinin evlerine vardığı saat arasında, akşamüstü 5'le 7 arasında, yayaların Atatürk Bulvarı'nda yolu karşıdan karşıya geçmelerini önlemek ve sadece

yaya geçitlerinden geçmelerini sağlamak amacıyla, büyük bir çaba harcıyorlar.

Elli metre arayla bulvarın ortasına sıralanan trafik polisleri, dalgınlık ya da eski alışkanlıkları nedeniyle, yaya geçitleri dışında karşıdan karşıya geçmekte olan kişileri, düdük çalarak uyarıyorlar ve geri dönüp karşıya geçmek için yaya geçidini kullanmaları gerektiğini bildiriyorlar. Polislerin gözlerinden pek kaçmıyor amma, polisten de uyanık bazı vatandaşlar, tüm önlemlere karşın yine de bir fırsat bulup

yaya geçitleri dışında kaldırımdan kaldırıma geçtikleri takdirde hemen yakalanıyorlar ve kendilerinden 500 lira para cezası alınıyor.

Ankara'da geçen hafta trafik polislerinin yine Atatürk Bulvarı'nın ortasındaki refüjdeki yerlerini alıp bu uygulamayı sürdürdükleri 17-19

saatleri arasında bir vatan-
daş, karşı kaldırıma geçmek için, iki yaya geçidinin arasındaki "yasak" bölgeden yürüyerek karşıya geçmeye başladı.

Trafik Polisi Hamdi Caner, yaya geçidi dışında karşıdan karşıya geçen bu kişiyi

görünce düdük çaldı ve onu uyar-
mak istedi. Fakat vatandaş, trafik polisinin bu uyarısına aldırmadı, karşıdan karşıya geçmenin yasak olduğu bölümde yürümeye devam etti. Trafik polisi Hamdi Caner, bir kez daha düdük çaldı.

Vatandaş, yine istifini bozmuyor,

*Trafik Polisi Hamdi
Caner, yaya
geçidi dışında
karşıdan karşıya
geçen bu kişiyi
görünce düdük çaldı
ve onu uyararak
istedi.*

yürümeye devam ediyordu.

“Sağır galiba bu adam” deyip vatandaşın önüne geçti Hamdi Caner.

Vatandaş, sağır da olsa, polislin uyarı düdüğünü duymasa da, polisi karşısında görünce yanlış bir iş yaptığını anlayacak, geri dönecekti.

Hamdi Caner önüne geçtiği kişinin yolu yine geçmeye devam ettiğini görünce, bu kez kolundan tuttu. “Yasak buradan geçmek kardeşim” dedi, “O kadar düdük çaldım, aldırmadınız. Şimdi önünüze geçtim, yine aldırmadınız. Lütfen geri dönün.”

Polislin durdurduğu kişi, kolunu geri çekti ve yürümeye devam etmek istedi. “Lütfen beni engellemeyin” dedi. “Ben buradan karşıya geçeceğim.”

Trafik polisi Hamdi Caner, bir uyarıda daha bulundu: “Karşıya ancak, yaya geçidinden geçebilirsiniz” dedi. “Yoksa 500 lira ceza vermek zorunda kalırsınız.”

“İnatçı” kişi, avucunu açtı, Hamdi Caner’e elindeki 500 lirayı gösterdi. “Cezamı ödemeye hazırım” dedi. “Siz şimdi beni bırakın, karşıya geçeyim. Cezamı de öderim.”

Ve polislin son kez yaptığı uyarıya da aldırmadan, yoluna devam etti, yolun yasak bölümünden yürüyerek karşı kaldırıma geçti. “Şimdi cezamı kesin lütfen” dedi. “İşte param elimde hazır.”

Hamdi Caner, çantasından ceza makbuzunu çıkardı, 500 lira para yazdı. “İnatçı” kişi de, itiraz etmeden elindeki 500 lirayı verip, ceza makbuzunu aldı. Sonra da makbuzu

ikiye katladı, cüzdanına yerleştirdi.

Trafik polisi “inatçı” kişinin bu davranışı karşısında şaşırıldı.

“Ben cezamı kestim, sen de cezanı ödedin” dedi. “Şimdi bana lütfen anlatır mısın bu hareketinin anlamını? Niye yaptın böyle? Ve niye göz göre göre 500 lira ödedin?”

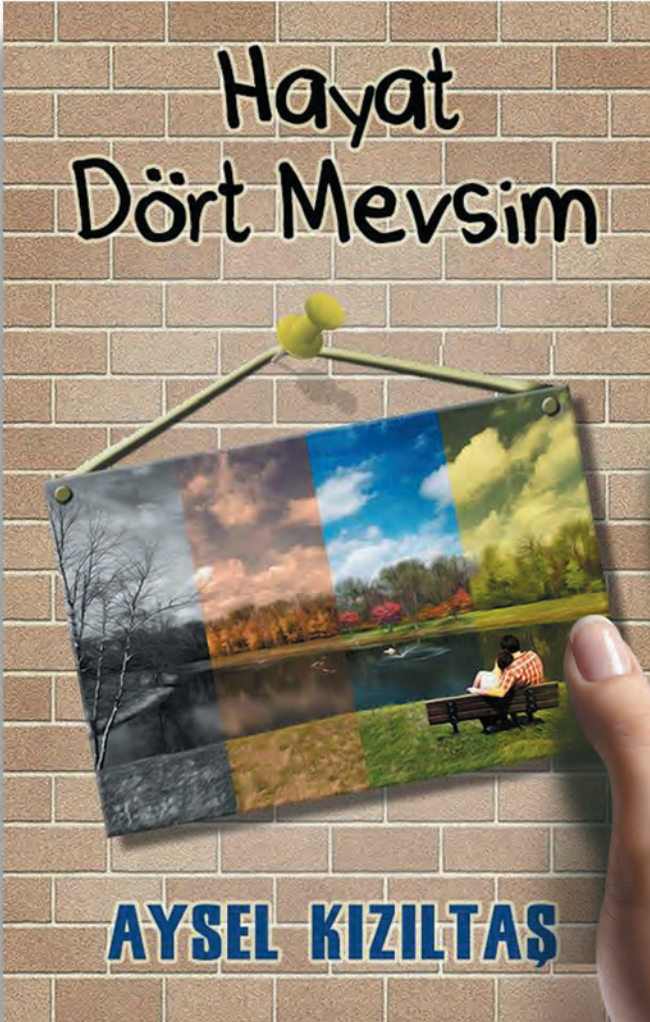
“İnatçı” kişinin yüzünde bir rahatlık ifadesi vardı: “Ben Almanya’da çalışan bir işçiyim, kardeşim” dedi. “Orada hemen her gün Almanlar, sizin ülkenizde hiçbir trafik kuralına uyulmuyor, ya da sizin ülkede trafik suçuna ceza kesilmiyor ki, vatandaşlarınız da kurallara uysun, gibi laflar söylüyorlar bize. Ben şimdi, bilerek yasak yerden karşıya geçerek, bilerek bir trafik suçu işledim ve karşılığında da cezamı ödeyip makbuzumu aldım.”

Trafik polisi Hamdi Caner, hayretle dinliyordu. Almanya’da çalışan işçi, devam etti: “Şimdi bu makbuzu katladım, cüzdanıma koydum” dedi, “Almanya’ya döndüğümde şimdi hangi Alman bana sizin ülkede katı trafik kuralı yok. Hiç bir ceza da kesilmiyor, derse, hemen bu makbuzu çıkarıp gözüne sokacağım onun. “İşte, yaya geçidi dışında geçtiğim için polislin bana kestiği 500 lira cezanın makbuzu diyeceğim...”

Almanya’da çalışan işçi bir süre durdu, gülmeye başladı; “Aslında bu makbuz benim için ceza makbuzu değil bir belgedir” dedi, “Benim ülkemde de ciddi ciddi trafik kurallarının uygulandığının belgesidir.”•

Aysel Kızıldaş'ın son kitabı "Hayat Dört Mevsim" de birbirinden güzel 19 kısa öykü var. Yazarın kalemi ve uslubu çok sade. Tasvirler çok güçlü. Bu kadar güzel, çoşkulu, renkli bir manzara, nasıl bu denli sade ve dingin; ancak bir o kadar kuvvetli okuyucuya duyumsattırılabilir, şaşıp kalıyorsunuz! Karakterler tüm sırlarını ona açarken, eşsiz bir büyüteç ile toplumun her kesimini sergiliyor ve emeğini size hiç hissettirmiyor. Yazarın öykülerinde bir tezi var ise, o da yaşatmak istediği mutluluk...

Demir Aytaç

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

İlk Dersimiz: Türkçe

Bu ay köşemizi dilimizde yer etmiş yabancı sözcüklerin karşılıklarına ayırdık. Bilginizi sınavın.

1 Ampirizm (Fr.)

- a-Deneycilik
- b-Atış alanı
- c-Boğumlama
- d-Bitki varlığı

2 Masaj (Fr.)

- a-Ön kesinti
- b-Süzek
- c-Ovma,
ovuşturma
- d-Nitelik

3 Baz (Fr.)

- a-Temel, taban
- b-Eş zamanlı
- c-Dünden bugüne
- d-Gösterge

4 Ekoloji (Fr.)

- a-Biçimleme
- b-Çevre bilimi
- c-İç gösterir
- d-Yer fiziği

5 Randıman (Fr.)

- a-Verim
- b-Koşmalık
- c-Kesin uyarı
- d-Kısa koşu

6 Titr (Fr.)

- a-Egemen
- b-Esnek
- c-Çizim, tasarım
- d-Şan, ünvan

7 Ultrason (Fr.)

- a-Yansınım
- b-Açık göz
- c-Kuşatma
- d-Mekanik kuvvet

8 Dejenere (Fr.)

- a-Uygurlaşmamış
- b-Yozlaşmış
- c-Üslup, tarz
- d-Gösteri

9 Web (İng.)

- a-Süzgeç
- b-Karşı akım
- c-Ağ
- d-Kırık çizgi

10 Rölanti (Fr.)

- a-Karşı akım
- b-Yaşlı erkek
- c-Yönelteç
- d-Yavaşlatılmış

11 Septik (Fr.)

- a-Korkunç
- b-Elek, kalbur
- c-Kuşkucu, şüpheli
- d-Nefes, soluk

12 Arbitraj (Fr.)

- a-Öğreti
- b-Ara kazanç
- c-Alet, üreteç
- d-Çözümleme

13 İtalik (Fr.)

- a-Nota işareti
- b-İnce ayırım
- c-Eğik, yatık
- d-Etkisiz

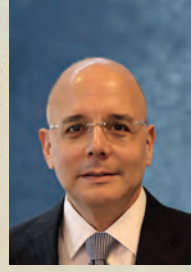
14 Seminer (Fr.)

- a-Yerleşke
- b-Özseverlik
- c-Ocak siperi
- d-Toplu çalışma

15 Konsensus (İng.)

- a-İki ölçü, çift
- b-Uzlaşma,
mutabakat
- c-Bölüntü, hizip
- d-Coşku hali

Bende Kalanlar
Demir Aytay

Tolstoy'un Dev Eseri Anna Karenina ve “Hayatın Gerçek Anlamı”

Profesör Gary Saul Morson, “The Heritage Foundation”da ki sunumuna; “Rusların edebiyat sevgisinin rakipsiz olduğunu” söyleyerek başlamıştı. Bu sevgiyi; Tevrat’ın hâlâ bölüm eklenebildiği döneme benzeterek: “Ruslar yeni roman tefrikasını adeta böyle beklemişlerdi.” dedikten sonra bu sevgiye örnek olarak da:

“Yarı Ukraynalı olan yazar Vadimir Korolenk’ya uyuğu sorulduğunda, ‘Vatanım Rus Edebiyatı’dır’ yanıtını verdi. 2015 yılı Nobel ödül kabul konuşmasında Svetlana Alexievich de, üç vatana (babasının Belarus’una, annesinin Ukrayna’sına ve Rus Edebiyatına) sahiplenerek bu yorumu tekrarladı.”

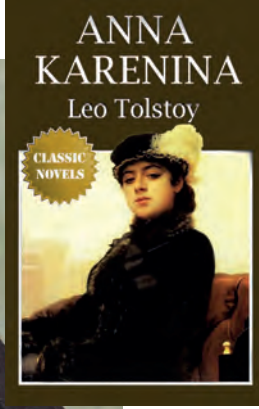
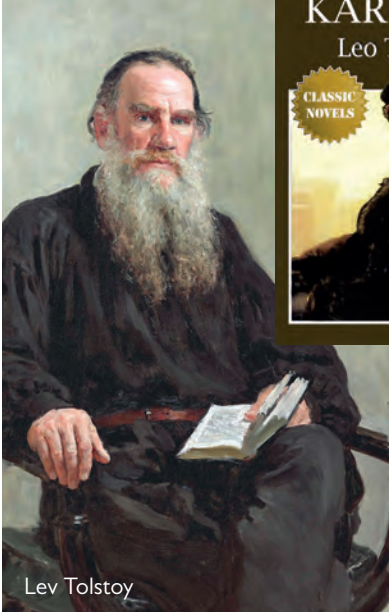
demiş ve devam etmişti:

“(Ruslar için) Batılıların varsaydığı gibi edebiyat hayatı yansıtıyordu, fakat aynı zamanda hayat edebiyata malzeme sunuyordu. Tolstoy’un Anna Karenina’sı dizi olarak yayımlandığı sırada, Dostoyevsky Rus halkının varlığını nihayet meşrulaştırıldığını heyecanla ifade etmişti. Bir Fransızın, Fransız halkının meşrulaştırılması

gerektiğini savunduğunu hayal edebilir misiniz? Savunsa dahi, bunu roman aracılığıyla yapar mı?”

Tolstoy’un ünlü romanı Anna Karenina hiç şüphesizki bütün zamanların yazılmış en iyi romanları arasındadır. Tolstoy’da dünyanın en iyi yazarlarından biri olarak, en tepelerdeki dehadır.”

Tolstoy’un dev eseri Anna Karenina için Orhan Pamuk:

“Okuduğum en mükemmel, en kusursuz, en derin ve en zengin roman. Tolstoy’un her şeyi gören, herkesin hakkını veren, hiçbir ışığı, hareketi, ruhsal dalgalanmayı, şüpheyi, gölgeyi kaçırmayan, inanılmaz kadar dikkatli, açık, kesin ve zekice bakışı, bu romanın sayfalarını çevirdiğçe okura, ‘evet, hayat

böyle bir şey!’ dedirten kitap. (...) Roman sanatı konusunda eğitim için okunacak, defalarca okunacak ilk roman Anna Karenina’dır” der.

Vladimir Nabakov Tolstoy için: “Saati, sayısız okurlarının saati ile aynı giden, bildiğim tek yazar odur.” der ve ilave eder: “Gerçekte

ortalama okura çekiçi gelen; Tolstoy’un kurduğu kurmacaya, bizim zaman duygumuza tıpatıp denk düşen zamansal değerler katabilme yeteneğidir.”

Anna Karenina sadece, Anna – Varonski dramatik aşkın romanı değildir! Bu romanda Tolstoy, hayatın gerçek anlamını temsil ettiğine inandığı, kur-

guda yeri olmayan mutlulukları da anlatır.

Dünya edebiyatının bu en güzel romanlarından biri olan Anna Karenina’da Tolstoy, Anna-Varonski ve Karenin’e romanın %40’ını ayırmıştır. Geri kalan bölümlerde, Levin ile Kitty - Stiva ile Dolly evlilikleri (ki, bu evlilikler, birbirine taban tabana zıt iki aşkı yan yana getirir) ve Anna’nın intiharından sonra da roman devam eder.

Tolstoy hayatı en manidar kılan anlara büyük değer verir. Ona göre hayatta gerçek mutluluk, bilinçli bir şekilde farkında olmadığımız, adeta gündelik alışkanlık haline gelmiş, hatırımızda kalmayacak

kadar sıradan diyebileceğimiz; çok ufak, ufaklık sıradan ayrıntılardadır. Silindiği takdirde ana kurguyu etkilemeyecek, merceklerle görülebilecek bu ayrıntıları bizlere nakış işler gibi büyük bir titizlikle sunar. Başkaları için yalın olanda, Tolstoy karmaşıklık görür. Onun içindir ki romanları çok uzundur. Anna'nın macerasına ve dramına kendini kapıran okuyucunun, kasten saklanmış bu ayrıntıların ayırıcılığına varması zordur. Ancak, Prof. Morson'a göre bu sahneler, (kumdaki altın ve pasta paylaşımı gibi) dünya edebiyatının en güzel sahnelerindedir.

Kanımcı Tolstoy'u eşsiz yapan da, dehasının yanında bu özelliğidir. Esasında, bu ayrıntılarda ve ana tema ile alakası olmayan ve silindiği takdirde kurguyu hiç etkilemeyecek bölümlerde; Tolstoy bize kurgu ve roman karakterlerinden bağımsız, kendi kalbinin derinliklerini açmakta: hayatta neye önem verdiğinin ipuçlarını vermekte ve bizi hassas ruhunun tüm incelikleri ve derinliklerinde gezdirmektedir. Prof. Gary Saul Morson'a göre; bir romanın kahramanı ile kast edilen, hikâyenin dramatik, ön planında yerini alan karakter değil; yazarının değerlerine en iyi vücut vereni, Anna Karenina'nın kahramanı Dolly'dir.

Romanın 3. Bölümü için, Prof. Gary Saul Morson, "Dolly romanın en manidar anlarını yaşıyor, ama bu anlar açıkça kamufle ediliyor. Bu sahnenin öneminden bahseden bir meale, ben bugüne kadar rastlamadım." dedikten sonra romanın 3.

Bölümündeki çok sevdiği iki bölümü bizlerle paylaşıyor. Bu bölümler, kendisine göre romanın en güzel, emsalsiz satırları arasındadır.

Anna Karenina, Bölüm 3'den...

(Üçüncü bölümde Stiva, Dolly'i ve çocukları tasarruf yapmak için köye yollar.)

Prof. Gary Saul Morson'a göre; bir romanın kahramanı ile kast edilen, hikâyenin dramatik, ön planında yerini alan karakter değil; yazarının değerlerine en iyi vücut vereni, Anna Karenina'nın kahramanı Dolly'dir.

"Stepan Arkadyiç (Stiva) özenli bir baba ve koca olmaya ne kadar çalışırsa çalışsın, bir karısı ve çocukları olduğunu bir türlü aklına getiremiyordu. Bekâr bir adamın zevklerine sahipti ve tek düşündüğü bu zevklerdi. Moskova'ya döndükten sonra karısına her şeyin tamam

olduğunu, evin kutu gibi olacağını gururla açıklamış ve oraya gitmesini şiddetle tavsiye etmişti. Karısının köye gitmesi, Stepan Arkadyiç'in her bakımdan çok hoşuna gidecekti: Çocukların sağlığı düzelir, giderler azalır, kendisi de daha serbest kalırdı. Darya Aleksandrovna (Dolly) ise hem çocuklar için, özellikle de kızıl hastalığından sonra bir türlü toparlanamayan küçük kız için, hem de onu üzen ve küçük düşüren oduncuya, balıkçıya, ayakkabıcıya olan ufak tefek borçlarından kurtulmak için yazın köye taşınmayı gerekli görüyordu.

(...) İlk zamanlar köy yaşamı Dolly'ye çok zor geldi. (...) Geldiklerinin ertesi günü sağanak yağmur yağmış, gece koridora ve çocuk odasına su akmış, yatakları konuk odasına taşımışlardı. Aşçı yoktu; sığırtmaç kadının söylediğine göre dokuz ineğin kimisi besiliydi, kimisi ilk buzağısını doğurmuştu, kimisi yaşlıydı, kimisi de besiliydi, ama süt vermiyordu; ne yağ, ne de süt çocuklara bile yetmiyordu. Yumurta yoktu. Tavuk bulmak olanaksızdı; kart horozları kızartıyor ve haşlıyorlardı. Yerleri sildirecek kadın bulunamıyordu, hepsi patates toplamaya gitmişti. Arabayla gezmek olanaksızdı, çünkü atlardan biri aksilik ediyor ve arabaya koşulamıyordu.”

Tolstoy'da alışıldığı gibi, yardım

dramatik birinden değil, Dolly'nin asgari ihtiyaçlarını sağdan soldan toplayan “göze çarpmayan ama son derece değerli ve faydalı olan Matriona Filimonova” dan gelir. Elbirliği ile ortalığı toplar ve düzene koyarlar. “(...) bir hafta sonra da gerçek-

İlk zamanlar köy yaşamı Dolly'ye çok zor geldi.

ten her şey düzeldi. Çatı onarıldı, muhtarın vaftiz anası olan bir aşçı bulundu, tavuk satın alındı, inekler süt vermeye başladı, bahçe sırıklarla çevrildi, marangoz tahtadan çamaşır silindiri yaptı, dolaplara çengel takıldı ve böylece kendi keyiflerine göre açılmaları önlenmiş oldu. Asker çuhasıyla kaplanan ütü tahtası, koltuğun sapından komodine kadar uzanıyordu ve hizmetçi odasından ütü kokuları geliyordu.”

“Darya Aleksandrovna altı çocukla rahat olamıyordu. Biri hastalanıyordu, öbürü de hasta olabiliyordu, üçüncüsünün bir şeyi eksik oluyor, dördüncüsü kötü huylar çıkarıyordu vs. vs. Kısa sakin dönemler

çok enderdi. Ama bu koşuşturmalar ve huzursuzluklar Darya Aleksandrovna için tek mutluluktı. Bu mutluluk olmasaydı onu sevmeyen kocası hakkındaki düşünceleriyle baş başa kalacaktı. Ancak hastalık korkusu, hastalığın kendisi ve çocuklarda kötü huyların ortaya çıkması bir anne için ne kadar zor olursa olsun, çocuklar çektiği sıkıntının bedelini artık küçük sevinçlerle ona ödüyorlardı. Bu sevinçler öylesine küçüktü ki, kumların arasındaki altın tozu kadar belirsiz şeylerdi ve kötü anlarda sadece üzüntüyü, sadece kumu görüyordu; ama sadece sevinçleri, sadece altın tozunu gördüğü güzel anlar da vardı.

Bu sevinçler öylesine küçüktü ki, kumların arasındaki altın tozu kadar belirsiz şeylerdi ve kötü anlarda sadece üzüntüyü, sadece kumu görüyordu; ama sadece sevinçleri, sadece altın tozunu gördüğü güzel anlar da vardı.

Şimdi köyün yalnızlığında bu sevinçleri giderek daha sık fark ediyordu. Çocuklarına bakarak sık sık yanıldığına, bir anne olarak çocuklarına aşırı düşkün olduğuna kendini inandırmak için her türlü çabayı harcıyordu; yine de çok güzel çocukları olduğunu, altısının da birbirinden farklı, ama ender bulunan çocuklar olduğunu söylemekten kendini ala-

mıyor, onlarla mutlu oluyor, gurur duyuyordu.”

(...)

“Mayısın sonunda, işler artık az ya da çok yoluna girdiğinde Darya Aleksandrovna, köydeki aksiliklerle ilgili yakınmalarına kocasından bir yanıt aldı. Stepan Arkadyiç yazdığı mektupta her şeyi ayrıntısıyla düşünmediği için özür diliyor ve ilk fırsatta geleceğine söz veriyordu. Böyle bir fırsat olmadı ve haziranın başına dek Darya Aleksandrovna köyde yalnız kaldı.

(...) Aziz Pyotr gününden önceki büyük perhiz sırasında, bir pazar günü Darya Aleksandrovna çocuklarını kutsal şarap ve ekmeğin ayinine katılmaları için kiliseye götürdü. (...) Darya Aleksandrovna çocukların ne giyeceklerini birkaç gün öncesinden etrafıca düşündü. Elbiseler dikildi, modelleri değiştirildi, yıkandı, kasan dikişler ve farbalalar düzeltildi, düğmeler dikildi ve kurdeleler hazırlandı. İngiliz dadının dikmeyi üstlendiği Tanya'nın elbisesi Darya Aleksandrovna'nın çok canını sıkıyordu. İngiliz dadı pensleri yanlış yere koymuş, kol yerlerini çok oymuş ve elbiseyi tam anlamıyla berbat etmişti. Elbise Tanya'nın omuzlarını o kadar sıkıyordu ki, görmek bile insana acı veriyordu. Ama Matryona Filimonovna üçgen parçalar eklemeyi ve küçük bir pelerin yapmayı akıl etti. Sorun çözümlendi, ama İngiliz dadıyla neredeyse tartışma gibi bir şey yaşanmış oldu. Ancak ertesi sabah her şey yoluna girdi ve saat dokuza doğru, yani papazdan ayın

için beklemesini rica ettikleri saate doğru yüzleri sevinçle parlayan, giyinmiş kuşanmış çocuklar kapıda, faytonun önünde dikilmiş, annelerini bekliyorlardı.(...)

Darya Aleksandrovna özenle ve heyecanla saçlarını taramış ve giyinmişti. Eskiden kendisi için, güzel görünmek ve hoş gitmek için giyinirdi; sonraları yaşlandıkça giyinmek hoşuna gitmemeye başladı; ne kadar çirkinleştiğini fark ediyordu. Ama şimdi yine istekli ve heyecanlı giyinmişti. Artık kendisi için, güzel görünmek için değil, bu güzel çocukların annesi olarak bırakacakları genel izlenimi bozmamak için giyiniyordu. Aynaya son kez bakıp görünüşünü beğendi. Güzeldi. Bir zamanlar bir baloya gittiğinde olmak istediği gibi değil, ama şimdi önüne koyduğu amaç açısından bakınca güzeldi.

(...) Eve dönerken çocuklar önemli bir şey olduğunu hissediyorlardı ve çok usluydular.

Evede de her şey yolundaydı; fakat kahvaltı sofrasında Grişa ıslık çalmaya başlamış, en kötüsü de İngiliz dadıyı dinlemediği için ona pasta verilmemişti. Darya Aleksandrovna orada olsaydı böyle bir günde işi ceza vermeye kadar vardırmazdı; ama İngiliz dadının emrini desteklemek gerekiyordu ve onun Grişa'ya pasta verilmemesi kararını onayladı. Bu olay herkesin biraz neşesini kaçırdı.

Grişa, Nikolenka'nın da ıslık çaldığını, ama onun cezalandırılmadığını söyleyerek ağlıyordu ve

pasta için ağlamadığını, pastanın umurunda olmadığını, ama kendisine haksızlık yapıldığı için ağladığını söylüyordu.

Bu son derece üzücü bir durumdu ve Darya Aleksandrovna, İngiliz dadıyla görüşüp Grişa'yı affetmeye karar verdi ve dadının yanına gitti. Fakat salondan geçerken yüreğini, gözlerini yaşartacak kadar sevinçle dolduran bir şey gördü ve suçluyu dadıya sormadan kendisi affetti.

Cezalı çocuk salonda köşe penceresine oturmuştu; yanında elinde bir tabakla Tanya ayakta duruyordu. Bebeklerine yemek alma bahanesiyle İngiliz dadıdan kendi pastasını çocuk odasına götürme izni almış ve çocuk odasına götürmek yerine kardeşine getirmişti. Kendisine verilen cezanın haksızlığı yüzünden ağlamaya devam eden Grişa pastayı yiyor ve çıkırıklar arasında "Sen de ye, birlikte yiyeelim... birlikte," deyip duruyordu.

Önce Grişa'ya duyduğu merhamet, sonra da yaptığı şeyin iyi yürekli bir davranış olduğunu anlaması Tanya'yı etkilemiş ve onun da gözlerinde yaşlar belirmişti; ama kendi payından vazgeçmeyip yiyordu.

Annelerini görünce korktular, ama onun yüzüne bakınca iyi bir şey yaptıklarına hükmederek gülmeye başladılar. Ağızları pastayla doluyken gülümseyen dudaklarını elleriyle silmeye çalıştılar, neşeyle parlayan yüzlerini göz yaşlarına ve reçele buladılar." •

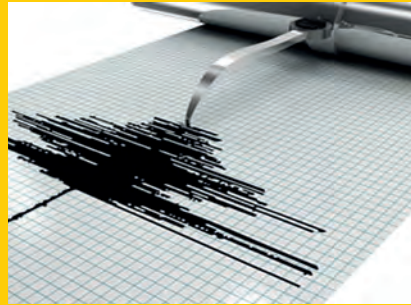
demiraytacbd@gmail.com

Ülkelerin Kişi Başına Düşen Gelire Orantılı Olarak Depremden Etkilenme Eşik Değeri

Yazan: Prof. Dr. Övgün Ahmet ERCAN
Jeofizik Y. Mühendisi İTÜ Maden Em. Öğr. Üyesi

Depremde çıkan gerginlik boşalmasının oranına “büyüklük” denir, M ile gösterilir. O gerginlik boşalımının sarsıntısının, yerde, yapılarda yaptığı dokuncaya ise “yıkımgücü/şiddet” denir. “I” ile gösterilir. Büyüklük ölçeğine Richter denir 1 ile 9 arasında değişir. »

Yıkımgücü ölçeğine de Mercalli-Cancani denir, I ile XII arasında değişir. Yıkımın gücü; depremin büyüklüğüne, süresine, kırılma işleyişi ile doğrultusuna, odak derinliğine, yerleşim alanının bulunduğu yersel konuma, yerin ıslaklık ya da sulu-luğuna, kaya ya da toprak oluşuna, gevşek ile sert oluşuna, yapıların yaşına, türüne, dayanıklılığına, yasa-ya uygun olarak yapılıp yapılmadığına, kaçaklığına, toplumun, yerel ile ülke yönetimlerin yolsuzluğuna, toplumun, inancına, yazgıcılığına, eğitim ile yoksulluğuna bağlı olarak değişir.

Türkiye’de en büyük deprem M8 olduğundan birinci derece deprem ülkesi olmasına karşın, dep-

remden etkilenen 192 ülke arasında ilk üçe girmektedir. Neden böyle?

Yeryüzündeki ülkelerin kişi başına düşen yıllık gelir düzeyleri, Lihtenştayn 166,000 dolar ile en yüksek, Burundi 290 dolar arasında değişir. Birisi ayda 13,833 dolar (81,617 TL) kazanırken, en yoksul ayda 0,80 dolar (4 TL) ile geçinmektedir. Türkiye’de ise yıllık kişi başına düşen gelir 9,300 dolar (54,870 TL), bir ayda ise ortalama 4,572 TL kazanmaktadır. Ancak toplum içinde bu dağılım eşit olmayıp, 500 TL ile 25,000 TL arasında dağılmaktadır.

Aşağıda, en çok deprem gören ülkeler, dolar olarak kişi başına

Ülke	Gelir (\$) YDED*	Ülke	Gelir (\$) YDED*
İZLANDA	74,300 7,5	BULGARİSTAN	9,200
SİNGAPUR	64,00	KAZAKİSTAN	9,200
ABD	63,000	KARADAĞ	8,600 5,4
AVUSTURALYA	56,300	TÜRKMENİSTAN	7,600 5,3
AVUSTURYA	51,500	PERU	7,000
KANADA	46,000	KOLOMBİYA	6,600
İSRAİL	41,600	İRAK	5,900 5,2
YENİ ZELANDA	41,100	BOSNA-HERSEK	5,600
JAPONYA	39,300	İRAN	5500
İTALYA	34,200 7,2	ARNAVUTLUK	5,200
BAHAMA	34,000	AZERBEYCAN	4,500 5,1
PORTORİKO	31,000	GÜRCİSTAN	4,400
İSPANYA	30,700 6,9	KOSOVA	4,400
KİBRİS	28,300	ÜRDÜN	4,300
TAYVAN	25,000	ERMENİSTAN	4,100 5,0
PORTEKİZ	23,000 6,8	ENDONEZYA	3,800
YUNANİSTAN	20,400 6,6	TUNUS	3,400
ŞİLİ	16,000 6,5	FAS	3,300
PANAMA	15,600	FİLİPİNLER	3,100
HIRVATİSTAN	14,800	UKRAYNA	2,900
ROMANYA	12,100	MİSİR	2,500
DÜNYA	11,350 5,6	HİNDİSTAN	2,000
RUSYA	11,300	BANGALEDEŞ	1,700 4,5
MALEZYA	10,950	PAKİSTAN	1,500
EKVATOR	10,400	KIRGIZİSTAN	1,300
ÇİN	9,600	ÖZBEKİSTAN	1,250
TÜRKİYE	9,300 5,5	AFGANİSTAN	544 4,0

(*) Yıkıcı Deprem Eşik Değeri

geliri ile o ülkede depremin yıkıcı eşik değeri dökülmüştür. Verilen o eşik değer altında kalan depremler ülkede yıkıcı olmamakta, olağanüstü koşullar dışında, toplumu öldürmemektedir.

Tüm dünya ortalaması alınırsa, yıllık kişi başına düşen gelir 11,300 dolar (66,670 TL), ayda 5,555 TL). Türkiye dünya ortalamasının altındadır. Tüm

Günümüzde, Anadolu'da yapı niteliği bundan 3000 yıl önce Anadolu'da yaşamış atalarımız Hitit'ler düzeyindedir.

dünya ortalamasına göre M5,6'dan küçük depremler yıkıcı olmazken, Türkiye'de eşik değer M5,5'dur. Günümüzde, Anadolu'da yapı niteliği bundan 3000 yıl önce Anadolu'da yaşamış atalarımız Hitit'ler düzeyindedir. Türkiye'de depremden yıkılmaz yapılaşma için ivedilikle çelik yapıya geçilmelidir. Birinci önemde deprem ülkesi olan İzlanda'dan, İsrail, Japonya'ya kadar ülkelerde M7,5'dan küçük depremler yıkıcı olmazken, başta Türkiye, 9,300 dolar geliriyle, M5,5 eşik değerle orta altında, Afganistan ise 544 dolar yıllık geliriyle, M4,0 eşik değerle depremden en çok etkilenen ülkelerdir. Depremden en çok etkilenen en tabandaki bu ülke-

lerin yüzde 90'ı Müslüman ülkelerdir. Bu Müslüman ülkelerde kilometrekare başına düşen insan yoğunluğu büyük, bozuşma, yolsuzluk, yoksulluk en üst düzeydedir.

Bu ülkelerin ortak yanı, tek erkli, elerkil(yönetimde halkın katılımı) olmayan,

“Allah'la, cennet-cehennemle, öbür dünyada gönencele, deprem şehitliğiyle, yazgıyla/kaderle kandırılan” yoksul ülkeler olmasındır.

Tüm uygarlıkların beşiği olan ülkemizde, gelir düzeyi ile yapı sağlamlığı bölgelere göre değişmektedir. En yoksul

Doğu ile Güney Doğu'da toplumun yıllık gelir ortalaması 1,000 doların altında kalırken, (6,000 TL), depremin yıkım eşik değeri M4,2 ile en geri ülkeler düzeyine inerken, Orta Anadolu'da 6,000 dolarla, M5,5, Batı Anadolu'da 20,000 dolarla M6,4'e çıkmaktadır. Ege'nin öbür yakasında bizden 1829'da bağımsızlığını almış Yunanistan'da 20,400 dolarla M6,6 ya ulaşmaktadır.

Türkiye'de ortalama deprem yıkıcılığının M5,5'dan M7'e çıkması için kişi başına yıllık gelir 34,000 doların (200 bin TL/yıl, 16,716 TL) üstüne çıkmalıdır. Yoksa, bu ezilen Türk halkı için cenaze yükünçleri/ namazlarını kılmak bitmeyecektir. •

Açılan Sınırlar ve
Düzensiz
Göçmenlerin
Ege Deniz
Geçişleri

Yazan: SENCER BAŞAT

“Haksızlık yapıp herkesle birlikte olmaktansa, adaletli davranıp tek başına kalmak daha iyidir.”

M. Gandhi

Azalan doğal ve yer altı kaynakları, ekosistemin bozulması, çevre kirliliği ve doğal afetler ülkelerin sınırlarını koruması için en önemli sebepler. İnsan hakları ihlalleri, savaşlar, iç çatışmalar ve baskınlar ise her geçen gün daha fazla sığınmacı ve göçmen yaratıyor.

Dünyada Düzensiz Göç

Sığınmacılar ve göçmenlerin temel uluslararası hukuk kaynakları ise 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü. Birleşmiş Milletler verilerine göre günümüzde yaklaşık 285 milyon mülteci, sığınmacı, göçmen ve vatansız bulunuyor. Yani dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 3’ü yaşadığı yerin sınırlarını; ırka dayalı, dini, mezhepsel veya sosyal bir grup ya da politik bir görüşe inanma nedeniyle baskıya uğradığını düşünerek terk ediyor. İnsan ticareti ve insan kaçakçılığı ise konuyu çok katmanlı hale getiren paralel konular olarak göz önünde duruyor.

Türkiye’de Düzensiz Göç

Genelde transit geçiş yolu olarak kullanılan Anadolu, yaklaşık 150 yıldır aynı sorunu yaşıyor. Uzun bir geçmişi olan

konuyla ilgili olarak, 2013 yılında kabul edilen 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, ilk geniş kapsamlı yabancılar hukuku temel mevzuatı. Kanun kapsamında; mülteciler, sığınmacılar ve göçmenlerin işlemleri, İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nce takip ediliyor. Bugünkü adıyla “düzensiz göç” kapsamında sınırlarımızın içinde yaklaşık %8'i kamplarda yaşayan (hepsi Suriyeli); çoğunluğu Suriye, Afgan, Pakistan, Irak ve İran vatandaşı ağırlıklı 80'e

ği'nin yıllık yayımladığı raporlara göre, 2016 yılında Türkiye'den Yunanistan'a geçen göçmenlerin %95'i deniz yolunu kullanmışlar. 2017 yılında ise bu oran %92'ye düşmüş. 2018 yılında da oranlar hemen hemen aynı.

Düzensiz Göçte Yunan Adaları

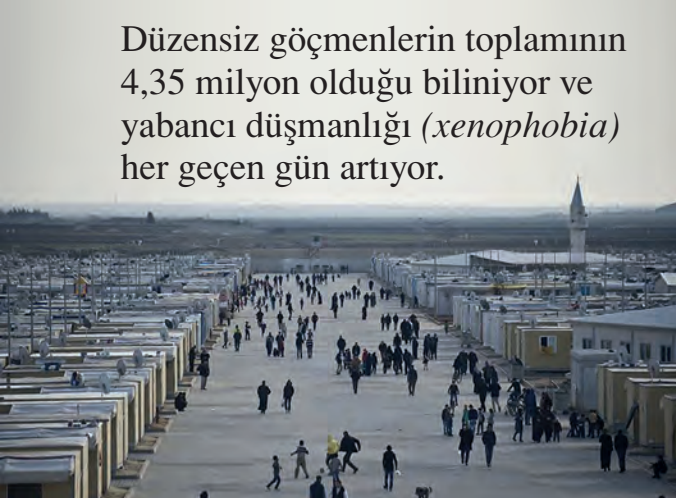
Ege Denizi'nden Avrupa'ya geçişin en yoğun olduğu 2015 yılının Ağustos ayında 100 bin düzensiz göçmen bölgeye ulaşmış. Yunan

adaları içinde en yakın ve en çok tercih edilen ada Midilli (Lesvos). Daha sonra Sakız (Chios), İstanköy (Kos) ve Sisam (Samos) geliyor. Göçmen kaçakçılarının ve düzensiz göçmenlerin bu yolu kullanmasının temel nedenleri; daha az maliyetli olması, güvenli bir yol olarak kabul edilmesi ve geçişin kolay olması.

2015 yılı Yu-

nan Adalarına geçiş rakamı, 2014 yılının neredeyse 10 katından fazla olmak üzere 1 milyon kişiye yaklaşıyor. Sadece Midilli Adasına gelenler bu rakamın yaklaşık yarısını oluşturuyor. 2015 yılında en fazla kullanılan adalar; Midilli, Sakız ve Sisam. 2015 yılında Yunan Adalarına geçen düzensiz göçmenlerin çoğunluğu Suriyeli. Afgan uyruklu-

Düzensiz göçmenlerin toplamının 4,35 milyon olduğu biliniyor ve yabancı düşmanlığı (*xenophobia*) her geçen gün artıyor.

yakın ülkeden insan bulunuyor. Bu düzensiz göçmenlerin toplamının resmi rakamla 4,35 milyon olduğu biliniyor ve yabancı düşmanlığı (*xenophobia*) her geçen gün artıyor.

Anadolu, düzensiz göçmenlerin coğrafi konumu itibarıyla bir düğüm noktası olarak, Yunanistan'a yönelik deniz geçişi öncesindeki toplanma merkezi. Avrupa Birli-

lar ikinci sırada. En fazla kullanılan adalar 2016 yılında da Midilli, Sakız ve Sisam. 2016 yılında da önceki yıllarda olduğu gibi Yunan Adalarına geçen düzensiz göçmenlerin çoğunluğu Suriyeli. 2017 yılı son Yunan Adalarına geçiş azalıyor, en çok tercih edilen adalar ise aynı.

Suriye'deki saldırılardan ve çatışmalardan kaçan yaklaşık 800 bin göçmen Türkiye sınırına yaklaşıyor. Türkiye'nin Suriye'deki savaşa dâhil olmasının sonucunda, 27 Şubat 2020 tarihinde İdlib saldırısı sonrasında aynı akşam düzensiz göçmenlere sınır kapılarının açıldığı haberleri yer aldı. İlk 24 saat içinde resmi rakamlara göre 18 bin kişinin, 72 saat sonrasında ise 100 bin kişinin sınırlardan çıkışı yapıldığı bilgisi verildi.

Ege Deniz Geçişleri ve Düzensiz Göçmenler

İnsan hakları hukuku “geri

Göçmen kaçakçılarının ve düzensiz göçmenlerin deniz yolunu kullanmasının temel nedenleri; daha az maliyetli olması, güvenli bir yol olarak kabul edilmesi ve geçişin kolay olması.

dönüş hakkı” kapsamında, 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Belgesi “Herkes kendi ülkesi de dâhil, herhangi bir ülkeden ayrılma ve o ülkeye dönme hakkına sahiptir” ifadesini kullanıyor. Dolayısıyla düzensiz göçmenlerin yer değiştirme hareketi ve herhangi bir ülkeye girişlerinin/çıkışları engellenemiyor.

Düzensiz göçmenler Bulgaris-

Yazarımızı tanıyalım: Sencer Başat, 1968 yılında Ankara'da doğdu. 1990 yılında Deniz Harp Okulu Elektronik Mühendisliği Bölümü'nden mezun oldu. 1997 yılında İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Yüksek Lisans Programı'nı “Türkiye'de Mülteci ve Sığınmacı Kadınlar” konulu tezile tamamladı. Cumhuriyet Gazetesi, Cumhuriyet Dergi, Aydınlık, İnsancıl, Solfasol, Kadınlar Dünyası ve Deniz Kuvvetleri Dergisi gibi bazı süreli yayınlarda makale ve çevirileri yayımlandı. Balyoz Davası kapsamında 23 ay hapis yattı. Emekli olduktan sonra LÖSEV'de ve 5 yıla yakın süre Birleşmiş Milletlerin sığınmacılarla ilgili bazı birimlerinde ve konuyla ilgili sivil toplum kuruluşlarında çalışan yazarımızın yayımlanan 5 kitabı ve çeşitli edebiyat yarışmalarında şiir/öykü dalında ödülleri bulunuyor.

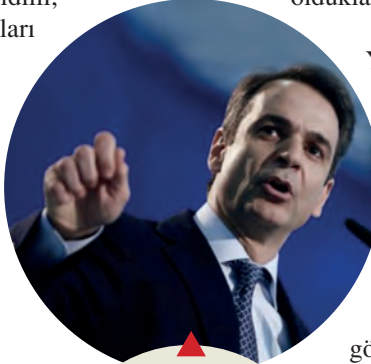
tan ve Yunanistan sınır kapılarına geldiklerinde, kara sınırlarında tampon bölgede durduruldu. Deniz sınırlarında ise düzensiz göçmen gruplarının karada olduğu gibi ara bir bölgede durdurulması mümkün değil. Çünkü Yunanistan ile aramızda “uluslararası su” bulunmakta. Özellikle Midilli, Sakız ve Sisam adaları söz konusu olduğunda, düzensiz göçmen grupları Yunanistan ile deniz orta hattını geçtikleri anda, Yunanistan karalarına girmeleri sonucunda, Avrupa Birliği topraklarına girdikleri kabul ediliyor.

Sınırlar Açıldığında...

Bu arada Avrupa Birliği konuyla ilgili açıklama yaptı. Sputnik'in aktardığı açıklamaya göre, Türkiye'nin yaptığı sığınmacı anlaşmasına sadık kalınmasını beklediklerini belirttiler. Birleşmiş Milletler, uluslar arası topluma Suriyeli mülteciler konusunda Türkiye'ye verilen desteğin sürdürülmesi ve artırılması çağrısında bulundu. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği bürosu ilk günlerde, kendilerine bu konuda bir bilgilendirme yapılmadığı ve sınırlarda gözle görünür bir hareketlilik tespit etmedikleri açık-

lamasını yaptı.

Yunanistan başbakanı Miçotakis, “Başkalarının aldığı kararların sonuçlarına katlanmayacaklarını” söyledi. Bulgaristan Savunma Bakanı, yasadışı sığınmacı akınını durdurmak için Türkiye sınırına bin kadar asker göndermeye hazır olduklarını belirtti.

Yunanistan başbakanı Miçotakis, “Başkalarının aldığı kararların sonuçlarına katlanmayacaklarını” söyledi.

28 Şubat 2020 günü Yunanistan Avrupa'ya gitmek üzere harekete geçen göçmenlere kapılarını kapattı. Yunan askerleri göçmenleri korutmak için ses bombası kullanırken, göçmenler tampon bölgede bekletiliyor. 02 Mart 2020 tarihinde sınırı geçmeye çalışan Suriyeli göçmenin Yunanistan kolluk kuvvetleri tarafından vurularak öldürüldüğü haberi geldi. Bu gelişme-

lerin sonucunda Uluslararası Af Örgütü, Yunanistan ve Bulgaristan'a, topraklarına girmeye çalışan sığınmacılara kapılarını açmaları çağrısı yaptı. Yunanistan, Avrupa Birliği ile yapılan göçmen anlaşmasını hatırlatarak, “18 Mart Mutabakatı” olarak adlandırılan anlaşmaya göre; Türkiye'den Yunan adalarına geçen düzensiz göçmenlerin Türkiye'ye iadesi ve Türkiye üzerinden Avrupa Birliğine yasadışı göçe yönelik her türlü önlemin

ULUSLARARASI
AF ÖRGÜTÜ

AMNESTY
INTERNATIONAL

Uluslararası Af Örgütü, Yunanistan ve Bulgaristan'a, topraklarına girmeye çalışan sığınmacılara kapılarını açmaları çağrısı yaptı.

alınması gibi maddelerin Türkiye tarafından uygulanmasını istedi.

Bazı belediyeler, Edirne'ye gitmek isteyen düzensiz göçmenlere ücretsiz otobüs verileceği açıklamasını yapıyor. İnsan kaçakçıları yaptıkların işin ayrıntılarını ve kazandıkları paraları en ince ayrıntısına kadar anlatıyor ve Sahil Güvenlik'e yalalandıklarında zarar ettiklerini söylüyorlar. Deniz

Midilli ve Sakız Adası'nda yaşayanlar kapalı mülteci kampı inşa edilmesi düşüncesine adaları tamamiyle bir katı atık çöplüğüne dönüşmesi ve salgın hastalık korkusuyla tiraz ediyor. ▶

yoluyla gidenlerin arasında Afganlı, Pakistanlı, Iraklı, İranlı, Fas ve Cezayirli olanlar çoğunlukta. Suriyeliler Geçici Koruma kapsamındaki statülerinden dolayı "kısmen" rahatlar.

Yunan Adalarında Yaşayanların Tepkisi

Reuters, Yunanistan'ın Midilli Adası'na ulaşan ilk göçmen fotoğraflarını servis etti. Çanakkale-Ayvacık, İzmir-Dikili, İzmir-Çeşme, Muğla-Bodrum limanları; Midilli, Kos, Sakız, Sisam ve Simi gibi adalara geçecek

düzensiz göçmenlerle doluyor. Peki bu adalar, Yunanistan anakarasına geçme işlemleri bazen yılları bulan on binlerce sığınmacıyı ve göçmeni barındıracak yeterliğe sahip mi?

Mevcut haliyle Yunanistan Adaları'ndaki kamplar, yoğunluktan dolayı mevcutlarının 4 ila 6 katı göçmen barındırmak zorundalar. Midilli kampı en yoğun olanı, sonra Kos geliyor. Bunun dışında Yunanistan, Midilli ve Sakız Adası'nda kapalı mülteci kampı inşa etmek istiyor ve ada halkı buna itiraz ediyor. Çünkü Midilli Adası'ndaki yoğunluk, adada salgın hastalıkların yayılmasını kolaylaştırıyor ve ada tamamıyla bir katı atık çöplüğüne dönüşüyor. Olayların önlenmesi için Yunanistan ana karasından çevik kuvvet gönderiliyor ve çıkan olaylar sonucunda polis göstericilere göz yaşartıcı bomba sıkıyor.

Yapılması gerekenler:

- Ege Denizi geçişleri esnasında kötü hava şartlarından dolayı boğulmaların ve kaybolmaların önlenmesi için ülkelerin Sahil Güvenlik botlarının arama kurtarma amaçlı deniz devriyelerini artırmalı.
- Uluslararası Göç Örgütü koordinesinde 2019 yılında kabul edilen "Birleşmiş Milletler Güvenli, Sistemli ve Düzenli Göç için Küresel İlkeler Mutabakatı" çerçevesinde, insan haklarına saygı ve geri dönüş konuları ülkelere hatırlatılmalı.
- NATO'nun düzensiz göçüm önlenmesi amacıyla Ege Denizi'nde yaptığı deniz devriyeleri

sonlandırılmalı.

- Sınır ülkelerin kolluk kuvvetlerinin, denizde geri atma ve geri gönderme, göçmen botlarının patlatılması ve kötü davranış gibi insanlık dışı uygulamaları takip edilmeli ve belgelenerek işlem yapılmalı.

Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerin ADİŞ Sınırlarının Yönetimi için Operasyonel İşbirliği Ajansı, "FRONTEX" ya da Avrupa Birliği Sınır Güvenliği Birimi'nin sınırdaki tampon bölgede görev yapmaya başlama kararı almasının etkisi olumlu olmayabilir.

Yunanistan kara sınırlarında önleme ve geri itme (push-back) yapıyor, deniz sınırlarında ne kadar etkili bir önleme yapacağı bilinmiyor. 04 Mart 2020 tarihinde Yunanistan sınırdan geçenleri geri göndermeye başlayacağını söyledi. Uluslar arası hukuk bu durumda geri-göndermeme (non-refoulement) kuralını nasıl uygulayacağını da belirleyecektir.

Göç yolunda düzensiz göçmen kadınlar ve çocuklar, en hassas gruplar olarak en yıkıcı deneyimleri yaşamaya devam edecekler. Ege deniz geçişinde yüzlerce kişi boğulmuştu, 02 Mart 2020 tarihinde Midilli Adası'na ulaşmaya çalışan bir botun devrilmesi sonucu bir bebek hayatını kaybetti.

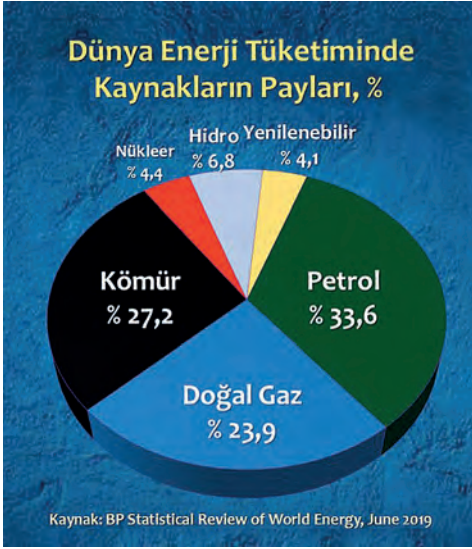
Bu bize iletilen ve bilebildiğimiz kadardı, yeniden kıyılarımızdan çocuk cesetleri mi toplamaya başlayacağız? •

Petrol Fiyatları Daha da Düşer mi? ¹

2018 yılında, dünyada tüketilen birincil enerjinin %33,6'sı petrolle karşılandı. Alternatif yakıt arayışlarına karşın (biyo-yakıtlar, doğal gaz, elektrik) petrol, özellikle ulaştırma sektörünün vazgeçilmez girdisidir. Ancak petrol, sadece bir yakıt değil. Binlerce sanayi ürününün de girdisi... »

Petrolün, kısmen ya da büyük oranda kullanıldığı binlerce üründen bazılarını örnek verelim: Yapay kalpler, balon, aspirin, fotoğraf makinası, mum, mum boya, tekstil ürünleri, CD-DVD, futbol topu, mobilya, çöp torbası, gübre, boya, deodorant, böcek ilaçları, ruj, rimel, ilaçlar, MP3 oynatıcılar, valizler, çatı kaplama ürünleri, mürekkep, şampuan, traş kremi, lensler, telefon cihazları, diş macunu, oyuncaklar, şemsiye, vb... Dolayısı ile petrolün günlük yaşamımızdaki önemi, sadece yakıt özelliği dikkate alınırsa, yeterince anlaşılamaz.

Petrol Fiyatlarını Belirleyen Etkenler

Petrol fiyatlarını belirleyen birbirinden bağımsız ve çok sayıda etken söz konusudur. Ya da daha yalın bir ifade ile fiyat oluşum sü-

reçleri, sadece “arz ve talep” etkenleri ile açıklanamayacak kadar çok sayıdadır. Her bir etkenin katkısı, hayli karmaşıktır ve sürekli değişim içindedir.

ABD Enerji Bakanlığı, petrol fiyatlarını belirleyen başlıca etkenleri şöyle sıralıyor:

1) OPEC Üretim Kararları, 2) OPEC Dışı Üretim, 3) Stoklar, 4) Küresel Ekonomik Büyüme, 5) Spekülasyon, Finansal Risk Dengeleme (Hedging), Yatırım, 6) Döviz Kuru Oranları, Enflasyon, 7) Mevsim Koşulları, 8) Jeopolitik Riskler, 9) Yedek Üretim Kapasitesi.

ABD Enerji Bakanlığı'nın sıraladığı bu etkenlere, kuşkusuz birden fazla ekleme yapılabilir. Ancak sıralanan bu etkenlerden bazılarını kısaca açıklamaya çalışalım. Böylece, son dönemde petrol fiyatlarındaki ciddi düşüşün bazı temel nedenlerine de ışık tutabiliriz.

OPEC Üretim Kararları

OPEC verilerine göre, 2018 yılı sonunda, 14 üyesi olan bu kartel, dünya ispatlanmış petrol rezervlerinin % 79,4'üne sahip.¹ OPEC'in 2018 sonunda, dünya petrol üretimindeki payı ise günlük ortalama 39,3 milyon varille, %41,5 olarak gerçekleşti (2018 dünya petrol üretimi, günde ortalama 94,7 milyon varil²). 2018 yılı Brent petrolü ortalama varil fiyatı ise 71,3 dolar oldu.

OPEC, çoğu S. Arabistan'da olmak üzere, bu seviyenin üzerinde üretim yapacak kapasitesi olmakla birlikte, petrol fiyatlarını belli bir aralıkta tutabilmek amacı ile toplamda ve üyeleri bazında

üretim kotası uygulamaktadır. Fiyatlar aşırı arttığında talep daralması olacağından; OPEC, piyasadaki hâkimiyet oranlarını muhafaza etmek amacı ile ortak karar ile üretim kotası belirlemektedir. Fiyatların aşırı düştüğü evrelerde ise üretim kısılarak, fiyatların "makul" seviyeye yükselmesi amaçlanmaktadır.

Rusya'nın, bütçesinde açık vermemek için gereksinim duyduğu petrol ihraç fiyatı 45 dolar/varil civarında iken, bu fiyat S. Arabistan için yaklaşık 84 dolardır.

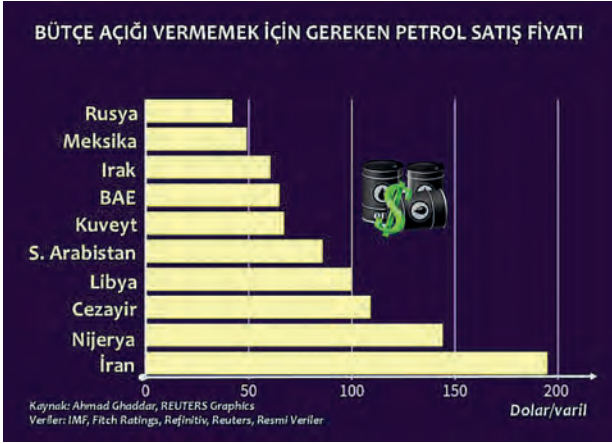
OPEC üyesi ülkelerin birçoğunun ekonomisi, ağırlıklı olarak petrol ve doğal gaz ihraç gelirlerine bağlıdır. Bütçelerini denkleştirebilmek için, (petrolü ucuza üretseler bile), belli ve hayli yüksek bir fi-

yatla satmaları gerekmektedir. Bu fiyatın altındaki her rakam, bütçelerindeki açığı büyötmektedir. Bu durum OPEC dışı üretici ülkeler için olduğu kadar, petrol arayan ve üreten uluslararası şirketler için de söz konusudur. Yeni rezervler keşfedilebilmesi için yapılacak arama yatırımlarını karşılayacak düzeyde petrol fiyatı, onlar için de temel bir gereksinimdir.

Rusya'nın, bütçesinde açık vermemek için gereksinim duyduğu petrol ihraç fiyatı 45 dolar/varil civarında iken, bu fiyat S. Arabistan için yaklaşık 84 dolardır.³ İran'ın ise 200 dolara yakın fiyata gereksinimi vardır. Bu veriler, S. Arabistan ile Rusya arasındaki restleşmenin geleceği açısından, bizlere fikir verebilecek parametrelerden birisidir. Ayrıca bu çatışmadan hangi üretici ülkenin daha çok zarar göreceğine de ışık tutacak bir veri setidir.

2014 Haziran'ında varili 115

dolar olan petrol, Şubat 2016'da 35 dolara düştü. Bu dramatik düşüşte, hem talepteki daralma hem de arzdaki artış, birlikte etkili oldu. Başta Çin olmak üzere, yükselen piyasalardaki ekonomik durgunluk, petrol talebini de olumsuz etkiledi. ABD'nin geçirgenliği (permeabilitesi) düşük "shale" formasyonlarından yaptığı petrol üretimi, özellikle 2013-2014'de ciddi artış gösterince, düşen talebe karşı, küresel ölçekte arz fazlalığı yarattı. 2008'de günde 6,8 milyon varil olan ABD petrol üretimi, 2014 yılında 11,8 milyon varile ulaştı. 2005'te varili 54,5 dolar olan Brent petrolü, yaklaşık 2 kat artışla, 2013'te 108,7 dolara çıktı.

OPEC te böylesi

bir ortamda, bir yandan OPEC dışı üreticilere, diğer yandan da özellikle (üretim maliyeti daha yüksek olan) "shale" petrolü üreticilerine piyasada pay kapturmak için, strateji geliştirme gereksinimi duydu. Küresel ekonomik durgunluğun sürdüğü bir ortamda, fiyatları aşağı doğru çekerek, bir yandan "shale" petrolü üreticilerini sıkıştırmak, diğer yandan ise (S. Arabistan, ABD ile anlaşarak) Rusya, İran, Venezuela gibi karşıtlarının karlarını eritmek amaçları ile petrol arzını

arttırma stratejisi izledi. 2016’da Brent petrolünün ortalama varil fiyatı 43,7 dolara geriledi. Ancak Rusya ve İran ile birlikte, Suudi ekonomisi de sıkıntı yaşamaya başladı.

Uzun pazarlıkların sonucunda, OPEC ile başını Rusya’nın çektiği OPEC dışı bazı petrol üreticisi ülkeler (Azerbaycan, Bahreyn, Bolivya, Kazakistan, Malezya, Meksika, vb.), 2016 yılı Aralık ayında, fiyatların daha da düşmesini önlemek için, toplam üretimlerinde, 1,8 milyon varil/gün kısıntı yapma kararı aldılar.⁴ Kısıntının 1,2 milyon varil/günlük kısmını OPEC üstlendi. Bu uygulamanın ardından, Brent petrolünün yıllık ortalama fiyatı, 2017’de 54,2 dolar, 2018’de ise 71,3 dolar oldu.

2019 yılında petrol arzını etkileyen birden fazla olay oldu. İran’a yönelik ambargo ve Venezuela’daki çatışma ortamı nedenleriyle, küresel üretimde ciddi azalma yaşandı. Ocak 2019’da ABD’nin Irak topraklarına yönelik askeri harekâtının ve 16 Eylül 2019’da Suudi petrol üretim tesislerine yapılan saldırı nedeniyle kısa süreli de olsa, yukarı yönde varilde 9 doları bulan artış yaşandı. Ama özellikle ciddi oranda artan ABD petrol üretimi nedeniyle,

Çin’de baş gösteren “Küresel Salgın” Corona virüsü, tüm beklentileri temelden sarstı.

fiyatların daha fazla yükselmesi söz konusu olmadı ve ortalama fiyat 64 dolar olarak gerçekleşti. 2015 yılında 12,8 milyon varil/gün olan ABD petrol üretimi 2018 yılında 15,3 milyon varile yükseldi.

2020 yılına, petrol piyasalarının dengelenmesi beklentisi ile girildi. Dengeli bir piyasa için gerekli önkoşullar ise ekonomik durgunluk olmaması, OPEC ve OPEC dışı üreticilerin arz kesintilerini sürdürmeleri ve Uluslararası Denizcilik Örgütü’nün daha çevre dostu yakıt kullanımına yönelik kararlarının olası etkileri (Brent tipi petrole talep artması) olarak sıralandı.⁵ Bu tür genel değerlendirmelerin dışında, Çin’de baş gösteren ve sonrasında, Dünya Sağlık Örgütü tarafından “Küresel Salgın” olarak kabul edilen Corona (COVID 19) virüsü, tüm beklentileri temelden sarstı. Çin’de ve dünyanın birçok ülkesinde, ekonomik faaliyetleri ve büyümeyi sekteye uğrattı. Seyahat kısıtlama-

ları ve diğer olumsuzluklar, petrol talebini olumsuz etkiledi.

OPEC Üretim Kararlarında Suudi Faktörü

Bu koşullar altında, OPEC'in baş aktörü Suudi Arabistan, OPEC dışı üreticilerin belirleyici oyuncusu Rusya'ya, yaklaşık 3 yıldır birlikte sürdürdükleri üretimi kısıtlama stratejisini, kısıtlama miktarını artırarak devam ettirme önerisini götürdü. Böylece petrol fiyatlarını nispeten

Suudiler, (Rusya'nın anlaşmaya yanaşmamasına tepki olarak) üretimlerini günlük 500 bin varil artıracaklarını ilan ettiler.

yükseltmeyi planlıyordu. OPEC üyesi ülkelerin Bakanları, 5 Mart 2020 tarihinde Viyana'da gerçekleştirdikleri olağanüstü toplantıda, özellikle Corona virüsü kaynaklı ekonomik durgunluğa bağlı olarak düşen petrol talebine karşı (2020'de bir önceki yıla göre sadece 480 bin

varil artış⁶), ilave bir kısıtlama önermeyi kararlaştırdılar. Bu doğrultuda, devam etmekte olan (OPEC artı OPEC dışı üreticilerin toplamda) 2,1 milyon varil/gün seviyesindeki arz kısıtlamasını, Haziran 2020'ye kadar 1,5 milyon varil/gün arttırarak, 3,6 milyon varillik bir kısıntı yapmayı, Rusya ve diğer üreticilere önerdiler.

Ancak Rusya, 2016'dan bu yana süren mutabakatı, üretimi daha fazla kısarak (fiyatları daha da arttırarak) yürütmeyi, kendi dengeleri açısından uygun görmedi. Uzun süredir devam eden ittifak, bozuldu ve Nisan 2020'den itibaren taraflar (OPEC ve Rusya) üretim kotalarında serbest kaldılar.

Suudiler, Rusya'nın anlaşmaya yanaşmamasına tepki olarak, üretimlerini günlük 500 bin varil artıracaklarını ilan ettiler. Başta Kuzey Avrupa ve ABD'li ithalatçılar için, satış fiyatlarını varil başına 4 ile 8 dolar arasında düşürdüler. Rusya da bu "meydan okumaya", benzer bir hamle ile yanıt vereceğini açıkladı. • (sürecek)

necdetpamirbd@gmail.com

1- BP, ispatlanmış rezervlerde OPEC payını, % 71,8 olarak veriyor.

2- BP Statistical Review of World Energy, June 2019

3-Farklı kuruluşların, nispeten farklı verileri olabilir.

Kullandığımız verilerin kaynakları, şekillerin altında yer almaktadır.

4- <https://www.reuters.com/article/us-opec-meeting/opec-non-opec-agree-first-global-oil-pact-since-2001-idUSKBN13Z0J8> (Daha sonra kısıntı; 2,1 milyon varil/güne çıktı)

5- <https://oilprice.com/Energy/Energy-General/IMO2020-Can-We-Expect-Extreme-Price-Shocks.html>

6- Aralık 2019'daki tahmin: 1,1 milyon varil artış

Evrensel Bakış Açısı

Gürbüz Evren

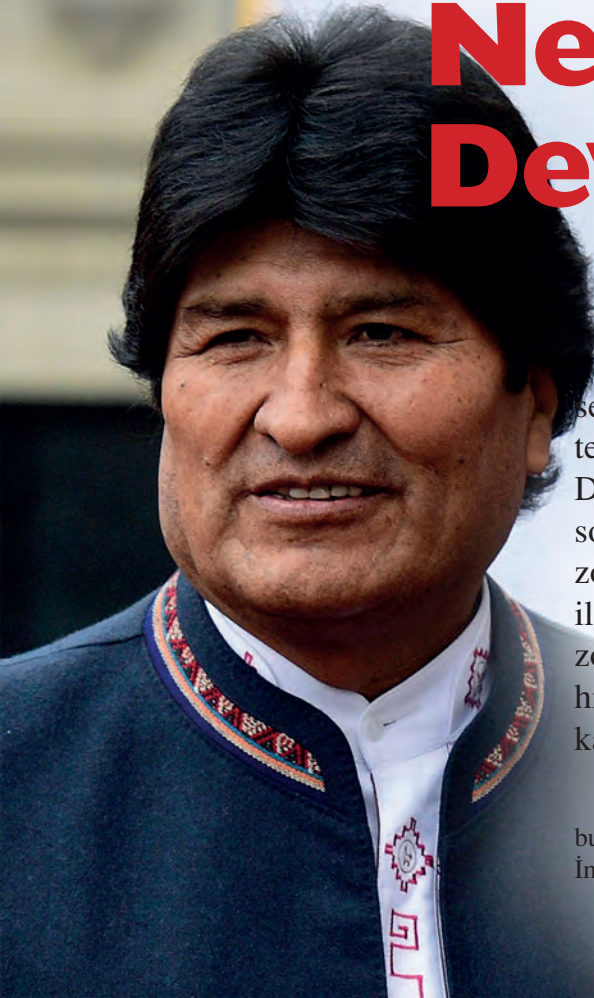

Bolivya'nın
Kızılderili Devlet Başkanı

Morales Neden Devrildi?

Bolivya'da, 18 Aralık 2005'de Devlet Başkanı seçilen, 14 yıl ülkeyi yöneten, ama Amerika Birleşik Devletleri'nin örgütlediği sokak olayları ile istifaya zorlanan Evo Morales'e ilişkin ayrıntıları bilmek zorunda olduğumuzu hissettiğim için bu yazıyı kaleme aldım.

Morales, Amerikan Büyükelçisi'ni Bolivya'dan kovan, bu ülkeye ve İMF'ye kafa tutan bir İnka yani Kızılderilidir. »

Bolivya ise zengin gümüş, altın, çinko, kalay doğal gaz madenlerine sahip bir ülkedir.

Ama hepsinden önemlisi ise stratejik bir maden olarak kabul edilen ve elektrik bataryalarının temel hammaddesi olan lityumun dünyadaki rezervlerinin yüzde 62'si Bolivya'dadır.

Son seçimlere hile karıştırdığı öne sürülen, ama bu iddiaya, "Amerikan Devletler Topluluğu Örgütü gelsin araştırın, sorun bulurlarsa hemen ayrılıyorum" diyen Morales işte bu maden yüzünden, Amerikan destekli muhalefet ve ordu

Stratejik bir maden olan ve elektrik bataryalarının temel hammaddesi olan lityumun dünyadaki rezervlerinin yüzde 62'si Bolivya'dadır.

tarafından iktidardan uzaklaştırıldı ve ülke dışına çıkmak zorunda bırakıldı.

Bir süre kendisine kucak açan Meksika'da kalan Morales, 14 Aralık 2019 tarihinde de, Arjantin'e iltica etti.

Şimdi tekrar lityum madenine dönerek, konuya devam edelim. Akıllı telefonlar, fotoğraf makineleri, tabletler, bilgisayarlar, akıllı saatler,

dronelar ve elektrikli araçlar için lityum olmazsa olmaz.

Lityum pillerin kullanımı, askeri araçlar, tekneler, uçaklar ve füzeler gibi alanlar da genişliyor.

Yani bu maden taşınabilir tüketici elektroniği için vazgeçilmez.

Lityumun kullanılacağı bu ürünleri oluşturan pazara 2050 yılına kadar 670 milyar dolar yatırım yapılması öngörülüyor.

Lityum ile çalışacak askeri araçlar, tekneler, uçaklar ve füzelere yapılacak yatırımların da eklenmesi halinde pazarın 1,5 trilyon doların üstüne çıkacağı hesaplanıyor.

Bolivya'daki lityum madenleri Amerikan teknoloji ve savunma sanayi yani silah şirketlerinin radarındaydı.

14 Aralık 2016'da, aralarında Apple ve Microsoft bulunduğu bir grup Amerikan şirketi, Dışişleri, Savunma ve Ticaret Bakanlıklarından destek alarak, Bolivya'daki lityum madenlerinin işletilmesi için bir teklif hazırladılar.

Bu şirketlere daha sonra elektrikli otomobil, füze ve

uydu üreticisi Tesla da katıldı.

Teklif şuydu: "Lityum madenlerinin işletme ve kullanım hakkını alalım, Bolivya'ya da kârdan yüzde 20 pay verelim."

Evo Morales, Amerikalıların

teklifine, *“Bu stratejik maden Bolivya'nın yoksul halkına aittir. O kadar çok istiyorsanız kârdan yüzde 20'yi siz alın, yüzde 80'i de halkıma kalsın”* oldu.

Bunun üzerine devreye Amerikan Savunma Bakanlığı Pentagon girdi ve Amerika Birleşik Devletleri'ni 2005 yılından başlayarak, adım adım Bolivya'dan atan Evo Morales'e, *“Arka bahçede sorun çıkarana kadar sonu bellidir. Rusya ve özellikle Çin'e yaklaşarak kurtulamazsın. Anlaşmaktan başka çare yok”* mesajını, Kolombiya'daki Amerikan Büyükelçisi aracılığıyla 4 Ocak 2017'de iletti.

Peki, Pentagon bu tehdit mesajında neden Çin'in adını özellikle geçirdi?

Çünkü Çin, Bolivya'nın ilk iletişim uydusunu 21 Aralık 2013 tarihinde uzaya göndermişti.

Ayrıca Çin, Bolivya'dan büyük oranlarda lityum madeni alıyordu.

Çin, akıllı telefonlar, fotoğraf makineleri, tabletler, bilgisayarlar, akıllı saatler, dronelar, elektrikli araçlar, askeri araçlar, tekneler, uçaklar ve füzelerin üretiminde Amerika Birleşik Devletleri'nin en büyük rakibi olmuştü.

Savunma sanayinde dünya devi olan Rusya da, silah üretiminde kullandığı lityum madenini Bolivya'dan alıyordu.

Çin ile 2017 yılında ticaret satışlarını başlatan Amerika Birleşik Devletleri'nin Pekin ile pazarlık maddelerinin başında Bolivya'nın lityum madenleri geliyordu.

Buradan sonrasına dikkat!

Evo Morales, Amerikalıların teklifine, “Bu stratejik maden Bolivya'nın yoksul halkına aittir. O kadar çok istiyorsanız kârdan yüzde 20'yi siz alın, yüzde 80'i de halkıma kalsın” oldu.

Bolivya'daki olaylar neden geçtiğimiz 2019 yılı Ekim ayında düğmeye basılmışçasına başladı?

Çünkü Ocak 2020'de Pekin'i ziyaret etmeye hazırlanan Evo Morales'in, çıkartılan lityum madenlerinin yüzde 50'sinin Çin'e satılmasını öngören bir anlaşmayı imzalaması bekleniyordu.

Morales'in benzer bir ziyareti de 2 ay sonra Moskova'ya yapması ve Rusya ile lityum madeni satışını içeren anlaşma imzalaması planla-

nıyordu. Söz konusu anlaşmanın, Rusların silah sanayisinde ihtiyacı olan lityumun tamamını kapsamı öngörülüyordu.

Küba'nın efsanevi Devlet Başkanı Fidel Castro ve Venezuela'nın vefat eden Devlet Başkanı Hugo Chavez'i örnek alan Morales neden istifa edip, kendisini koruma sözü veren Meksika'ya gitti?

Göreve geldiği 2005 yılından itibaren ülkedeki yoksulluğu gözle görünür bir şekilde kıran, Bolivya geliştiren projeleri hayata geçiren Morales, kendisini desteklemek için And Dağları'ndan, Amazon ormanlarından gelen Kızılderilileri ve madenleri bırakıp destek gösterileri için kentlerde buluşan madencileri korumak istedi. Onların, Amerikan destekli muhalefet ve ordu ile çatışarak ölmesine karşı çıktı.

Bir gerçek var ki, İnkaların desteklediği Morales, Bolivya'yı, ABD'ye bırakmayacak.

Bir gerçek var ki, madencilerin, çiftçilerin, işçilerin ve hepsinden önemlisi yerli İnkaların desteklediği Morales, Bolivya'yı, Amerika Birleşik Devletleri'ne bırakmayacak.

Benim için Evo Morales'in ayrı bir önemi vardır. Bu önem de doğrudan Türkiye ve merhum Bülent Ecevit ile ilgili bir olaydan kaynaklanır.

Amerika Birleşik Devletleri'nin “koka üretiminin tamamen durdu-

run” baskısına, 14 Mayıs 2007'de, Cochabamba, 2 gün sonra da tarihi Potosi kentinde “Türkiye’de afyon ekimini yasaklayamadınız, çünkü o ülkenin Başbakanı Türk köylülerini korudu” yanıtı verip, koka ticaretinin yapılabilmesi için yeni düzenlemeleri uygulamaya koymuştu.

Morales, 13 Haziran 2010 tarihinde, Bolivya basınına verdiği ve Amerikan yönetiminin tepkisini çeken röportajında şöyle diyordu: “Amerika Birleşik Devletleri, Kolombiya’da kontrol altına aldığı ve yönlendirdiği kokain üretimi ile ticaretinden büyük paralar kazanıyor. Bu uyuşturucu milyonlarca insanın hayatını bitiriyor. Kolombiya Hükümeti’ne boyun eğdirenler, bize de aynısını yapmak istediler. Bolivya’daki koka üretimini ellerine almak, sırtımızdan para kazanmak istediler. Buna öncelikle kokanın uyuşturucuya dönüştürülmesini engellemek için hayır dedik. Önümüzde Türkiye ve onun cesur başbakanı örneği vardı. Türk köylüsü afyon tarımına devam etti, biz de koka üretimine.”

Morales'in, Amerika Birleşik Devletleri'nin arka bahçesi olarak bilinen Latin Amerika’da, Türkiye ve Ecevit örneğini vermesi çok anlamlıdır. Peki, bundan sonra Bolivya’da ne olacak ve lityum madeni nasıl paylaşılacak sorusuna yanıtları da bir başka yazıda vermeye çalışalım. •

gurbuzevrenbd@gmail.com

Tarihten Sayfalar

Erhan Kanyılmaz

Komünizmin yayılacağına dair ortaya çıkan güçlü beklenti ve buna bağlı endişeler, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile 11 Batılı Devleti Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatını (North Atlantic Treaty Organization-NATO) kurmak için harekete geçirdiğinde takvimler 1949 yılını gösteriyordu.

Bu hamleye karşılık olarak, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ve ona bağlı diğer komünist ülkeler de yaklaşık altı yıl sonra Varşova Paktı'nı kurdular. »

NATO'NUN KURULUŞU

Hemen hemen bütün Avrupa devletlerinin birbirinin rakibi olan bu iki teşkilattan birine üye olması sonucunda II. Dünya Harbi'nin bitiminden 1991 yılına kadar devam eden ve Soğuk Savaş olarak tarihe geçen dönemde Avrupa'da siyasi bir bölünme yaşandı. Bu bölünme doğal olarak askerî alana da yayıldı.

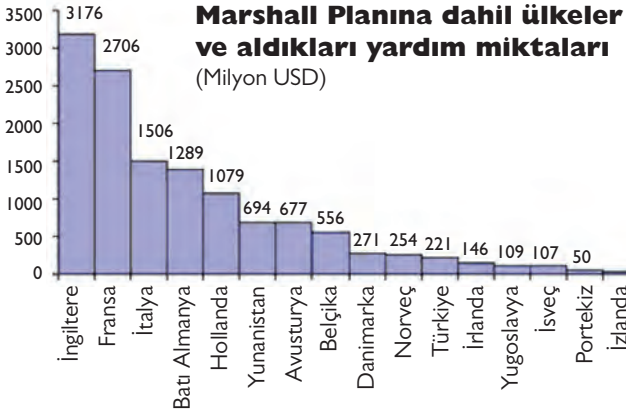

1949-1989 yılları arasında komünizmle yönetilen ülkeler

Bölünmüş Avrupa: Başını ABD, İngiltere ve Fransa'nın çektiği Batılı Devletlerle SSCB'nin lider durumda olduğu Komünist Blok arasındaki çekişme ve anlaşmazlıklar esasen II. Dünya Harbi biter bitmez kendini göstermeye başladı. SSCB, savaş sırasında Nazilerden geri aldığı ülkelerde kendi tarafını tutacak

hükümetlerin kurulması için girişimlerde bulundu. Buna karşılık ABD ve Batılı müttefikleri Avrupa'da komünizmin daha fazla yayılmasını önlemek için çareler bulmaya çalıştılar. Bu kapsamda ABD Başkanı ilk ciddi hamle olarak 1947 senesinde Marshall Planı olarak bilinen programı hayata geçirdi. Bu plan ile ABD, 16 Avrupa devletine ilk etapta toplam 13.3 milyar dolar tutarında yardım yaptı. Diplomatik bir hamle olarak başlatılan Marshall Planı, ABD müttefiki olan ülkelerin II. Dünya Savaşı sırasında çöken altyapı ve ekonomilerinin yeniden canlandırılmasını hedefliyordu.

Takip eden yıl gelişen olaylar, ABD yönetiminin SSCB'ye karşı siyasi ve ekonomik önlemlerden daha ağırlıklı olarak askerî tedbirler alması yönünde harekete geçmesini zorunlu kıldı. Çünkü 1948 yılının Şubat ayında o zamanki adı

II. Dünya Harbi sonucunda Batılı Devletler ve SSCB arasında nüfuz bölgelerine ayrılarak paylaşımına tabi tutulmuştu.

Batılı Devletlerin NATO'yu Kurmaları:

Çekoslovakya olan ülkede SSCB'nin desteklediği bir darbe ile demokratik yollardan seçilmiş hükümet görevden uzaklaştırılarak yerine komünist bir yönetim getirilmek suretiyle adı geçen ülke Komünist Blok üyesi yapıldı.

Birkaç gün içinde ABD liderleri ile Batılı müttefikler müşterek bir güvenlik antlaşmasına yönelik görüşmeleri başlatma konusunda uzlaşmaya vardılar. Başlatılan görüşme süreci, aynı yıl SSCB'nin Berlin'e karadan giden tüm yolları keserek şehri bir nevi ablukaya alması üzerine yoğun bir ivme kazandı. SSCB'nin bu hamlesi üzerine ABD, İngiltere ve Fransa Berlin'in kendi kontrolleri altına kalan bölgelerine havadan yardım malzemesi ulaştırdılar. Hatırlanacağı üzere Berlin,

ABD temsilcileri ile Batılı müttefikleri arasında ortak bir güvenlik antlaşması yapmaya yönelik olarak Washington'da başlatılan

Rus tankları Prag'da (üstte) Berlin'e yardım malzemesi taşıyan bir Amerikan uçağı (altta)

görüşmeler, 4 Nisan 1949 tarihinde 12 devletin dış işleri bakanlarının Kuzey Atlantik Antlaşmasını imzalaması ile sona erdi.

12 devletin temsilcileri NATO Antlaşmasını imzalarken

İmzalanan bu antlaşma, beşinci maddesinde ifade edilen *“Bir üye devlete yapılacak bir askeri saldırı bütün üyelere yapılmış gibi kabul edilir.”* anlamındaki cümle ile her şeyden önce bir güvenlik paktı teşkil etti. ABD’yi temsilen Dış İşleri Bakanı Dean Acheson’un antlaşmaya imza koymasıyla Amerikan dış politikasında çok önemli bir değişiklik de hayata geçirilmiş oldu. ABD, 1700’lü yıllardan beri sürdürdüğü ve kendi kıtası dışına müdahil olmama şeklinde özetlenebilecek geleneksel dış politikasını bir tarafa bırakarak, kendi güvenliğini iki dünya savaşının kaderini etkileyen önemli bir aktör olarak fiilen savaşmak suretiyle yanında yer aldığı Avrupa’nın güvenliği ile artık resmen bir

arada görmeye başlıyordu. NATO’yu kuran antlaşmayı imzalayan ilk devletler ABD, Belçika, Danimarka, Fransa, Hollanda, İngiltere, İzlanda, İtalya, Kanada, Lüksemburg, Norveç ve Portekiz oldu.

NATO, kurulduğu günden itibaren yaklaşık 40 yıl boyunca Batı dünyasını SSCB’ye karşı koruyan askeri güvenlik sisteminin omurgasını teşkil etti. Soğuk Savaş yıllarında NATO’nun üye sayısı arttı. 1952 yılındaki ilk genişlemede Türkiye ve Yunanistan NATO’ya dahil oldu. Bu ülkeleri 1955’te Batı Almanya ve 1982’de İspanya takip etti. NATO’nun bazı uygulamalarından

NATO’nun Londra’daki geçici karargâhı

rahatsızlık duyan Fransa, 1966 yılında NATO'nun askerî kanadından çekildi ise de 2009'da tekrar geri döndü. NATO'nun bugün 29 üyesi bulunmaktadır.

Bu ülkeler alfabetik sıra ile ABD, Almanya, Arnavutluk, Belçika, Bulgaristan, Çekya, Danimarka, Estonya, Fransa, Hırvatistan, Hollanda, İngiltere, İzlanda, İtalya, İspanya, Kanada, Karada, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Norveç, Macaristan, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovakya, Slovenya, Türkiye ve Yunanistan'dır.

NATO'nun Avrupa'daki ilk karargâhı Paris'teki bina hazırlanana kadar faaliyetlerini geçici olarak Londra'da yürüttü. 1952 senesinde ise karargâh Paris'e taşındı. Fransa'nın askeri kanattan çekilmesi ile 1967 yılında Brüksel'e nakledilen karargâh halen faaliyetlerini bu şehirde sürdürmektedir.

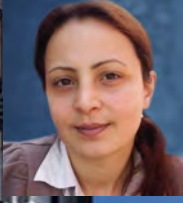
Varşova Paktı: Yazının giriş bölümünde de ifade edildiği gibi, Varşova Paktı'nın SSCB ve güdümli ülkeleri tarafından kurulması

NATO'nun Paris'teki karargâhı (üstte)
NATO'nun Brüksel'deki mevcut karargâhı (altta)

NATO'ya bir yanıt niteliğindedir. Özellikle 1955 yılında Batı Almanya'nın NATO üyesi yapılması Varşova Paktı'nın kurulma sürecini hızlandırdı ve 14 Mayıs 1955 tarihinde üye devletler olan Arnavutluk, Bulgaristan, Çekoslovakya, Doğu Almanya, Macaristan, Polonya, Romanya ve SSCB kuruluş antlaşmasını imzaladılar. Varşova Paktı, Soğuk Savaş bitene kadar varlığını sürdürdü ve daha sonra dağıldı. SSCB hariç olmak üzere, zaman içinde bütün Varşova Paktı üyeleri NATO'ya dahil oldu. •

erhankanyilmazbd@gmail.com

Dünya Döndükçe

Sabriye Aşır

**Yüksek
Binalar
Milyonlarca
Kuşun
Ölümüne
Yol Açıyor**

Kentlerdeki çok katlı binalar arttıkça, her yıl özellikle de cam binalara çarparak ölen kuşların sayısı da yükseliyor. Sayısız kuş da çarpmalar sonucu galarını, kanatlarını ya da ayaklarını kırarak yaralanıyor. Fakat doğru tasarım sayesinde bu tehlikeyi ortadan kaldırabiliriz.

Binaların sebep olduğu kuş ölümlerine ilişkin araştırmaların pek çoğu, Toronto ve New York gibi kentleri kuşların göç yolları üzerinde bulunan Amerika ve Kanada'da yapılmıştır. Yalnızca New York'ta her yıl iki yüz bin kuş, binalara çarparak ölmektedir. Amerika ve Kanada'daki kuş popülasyonunu 1970'ten bu yana neredeyse 3 milyar azalış gösterdi. »

Bu azalmanın sebepleri arasında, kuşların yaşam alanlarını kaybetmeleri, kentleşme, pestisitler ve gıda kaynaklarının azalmasını beraberinde getiren küresel ısınma etkileri yer alıyor.

Amerika’da her yıl “doğal olmayan” nedenlerden ötürü ölen kuş sayısının

365 milyon ile 1 milyar arasında olduğu tahmin ediliyor.

Amerika’da her yıl “doğal olmayan” nedenlerden ötürü ölen kuş sayısının 365 milyon ile 1 milyar arasında olduğu tahmin ediliyor. Sayıları 60 ila 100 milyon arasında olduğu tahmin edilen Amerika’daki sokak kedileri, her yıl 4 milyar kuşun ölümüne neden olarak kuşların en büyük düşmanı olmayı sürdürüyorlar. Avustralya’da 6 milyon kadar yabani kedi olduğu tahmin ediliyor. Ancak dizginlenemez küresel kentleşme, kuş ölümlerinin “doğal olmayan” bir sebebi olan cam binalara yatırım yapıyor ve sorun da katlanarak artıyor.

Kuşların çoğu saatte 30-50

kilometre hızla uçar; şahinlerin uçuş hızı ise saatte 200 kilometreye kadar çıkabilir. Kuşlar göç sırasında genellikle 150 metre ya da bazen daha fazla yükseklikte beş-altı saat uçarlar. Yüksek binalar konusundaki sorunun başlangıç noktası da budur. Bu binaların pek çoğu, kuşların uçtuğu yükseklikten daha fazla yükseklığe sahiptir.

Örneğin Melbourne’deki Avustralya-108 gökdeleni 316 metre, Eureka 300 metre, Aurora 270 metre ve Rialto 251 metre yüksekliğindedir. Kent yukarı doğru büyüdükçe liste genişlemektedir. Yüksek katlı yerleşimin örneklerinden olan New York’ta pek çoğu tamamen yansıtıcı cam duvarlara sahip yüzlerce gökdelen var. Dünya Ticaret Merkezi 541 metre yüksekliğinde; Empire State binası tamamı cam olmasa da 381 metre yüksekliğe sahip. Ve kentin yüzüncü sıradaki en yüksek binası olan 712 Beşinci Cade binası bile 198 metre yüksekliğinde.

Bu “camdan orman” sorununa beklenen bir başka şey de, bu binaların yeşil alana sahip çatıları olmasıdır. Bu durum, tüneme gereksinimi duyan kuşların ilgisini çeker ve sık sık camlara yansıma yapan gökyüzü ile ağaçlardan yanılarak bu cam duvarlara çarparlar.

Bugün pek çok kentte ağırlıklı olarak, dış yüzeyinin neredeyse yüzde 60’ı camdan olan binalar yükseliyor. Bu binaların camları eski binalardaki gibi bariz çerçevelere sahip değildir ve insanların güven-

Chicago ve Cleveland'da geceleri aydınlatılan binalara çarparak ölen beyaz boğazlı serçeler, Michigan Üniversitesi tarafından yapılan bir araştırma için bir araya getirildiler.

liği için ya pencerelerin çok azı açılabilir niteliktedir ya da hiçbiri açılmaz. Tabii ki tamamı klimalıdır. Kuşlar gün ışığı yansımalarını ayırt edemezler ve cam onlar tarafından katı bir madde gibi algılanmaz. Eğer cam saydamsa da, camın ötesindeki görüntüyü görürler. Ayrıca binalardaki çıkış bulamayacakları noktalara da hapsolabilirler.

Geceleri ise sorun, kuşların yönlerini kaybetmelerine neden olan, binalardan gelen ışıktır. Kuşlar geceleri ışığa doğru hareket ederler. Dolayısıyla binaların camdan duvarları onların hedefi haline gelir. Hatta bazı türler, başka kuşları da ölüme götüren uçuş çağrıları da gönderirler. Brandalar, ızgaralar, panjurlar ve binaların dış duvarına yerleştirilen ekranlar gibi bazı mimari öğeler, kuşların binalara çarpmasını engeller. Buzlu cam da kuşlar için bir uyarı sağlar.

Kuşlar, insanların göremediği ultraviyole ışığı görürler. Günümüzde bazı üreticiler karma bir ultraviyole dalga aralığı kullanarak, insan görüşünü etkilemeyen ancak kuşları uyaran desenlere sahip cam üretiliyorlar. New York kentinde kısa bir süre öncesinde, tüm yeni binaların ve binalarda yapılacak değişikliklerin kuşların camı algılayabileceği biçimde yapılmasını gerektiren kuş dostu bir yasa çıkarıldı: Camların damlalıklar, nokta ya da şerit desenleri gibi öğelerle belirlenmesi.

Kuşları cam duvarlar ve pencerelerin tehlikesine karşı uyararak amacıyla çeşitli yollar araştırılmaya devam ediliyor. Bu metotlar kuşların cam duvarlara doğru uçuşmasını engellemek için onları uyarmak ya da korkutmak temeline dayanıyor. Tıpkı doğal düşmanları olan şahinlerin kukla versiyonlarından, kuşları korkutan gerçek şahin ve doğanlara, (İkinci Dünya Savaşı sırasında Londra Blitz'inde kullanılanlar gibi) balonlara, korkutucu seslere, gaz fişeklerine ve hatta ölü kuşlara kadar...

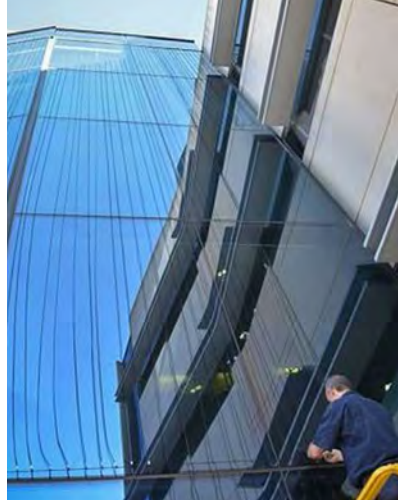
Ağaçlar ve gökyüzünün cam binalara düşen yansımaları, kuşları cezbederek doğrudan bu binalara uçmalarına yol açar.

Araştırmacılar özellikle geceleri ve karanlık günlerde, şehirlerde ışık bozunumu elde etmek için lazer kullanıyorlar. Ses etkili olabilir fakat sürekli olması halinde kuşlar buna uyum sağlayabilirler. Bununla beraber bir “ses ağı” olarak kullanılan gürültü, kuşların cıvıltılarını boğarak onların sessizlik aramasına da yol açabilir. Bu teknoloji örneğin havaalanlarında kullanılmıştır.

Ayrıca Brisbane’de geliştirilen “zen perdesi” Queensland Üniversitesi’nde işe yaramıştır. Bu yöntem, binaların cephesine asılmış halat sarkıtlar kullanılmasına dayanır. Rüzgârla birlikte sallanan bu halatlar, camlarda kuşların hoşlanmadığı gölgeler ve desenler oluşmasına yol açar. Bu zen perdeleri, evlerin camlarını kuşlar için güvenli hale getirmede de kullanılabilir. Yine de böyle bir yöntemin bir büyükşehirdeki devasa yapılara uygulanması biraz uğraştırıcı olabilir.

Bina henüz tasarım aşamasındayken benimsenebilecek en yaygın ve en iyi çözüm, binanın camlarını kuşların görebileceği biçimde

belirginleştirmektir. Tıpkı insanları uyarmak için cam kapılara görsel öğeler yerleştirdiğimiz gibi, pencerelelere de kuşlara uyarı sağlayacak şeritler, çıkartmalar uygulayabiliriz. Pencere içindeki jaluzilerin yarı açık olacak şekilde kullanılması bile kuşları uyarmak için faydalı olacaktır.

Zen perdesi, binaların dış yüzeylerinden sarkıtılmış halatların rüzgârdaki sallanarak gölgeler oluşturup kuşları ürkütmesi prensibine dayanır.

Kuşlar, paylaştığımız ortak çevrenin bir parçasıdır ve kentlerimizi daha güzel hale getirirler. İnsanların neden olduğu yerleşim ve inşaat etkilerinden onları koruma, onlara güvenli uçuş alanı sağlama sorumluluğumuz var. Ve bunu nasıl başarabileceğimizi biliyoruz. •

sabriyeasirbd@gmail.com

Çeviri kaynağı yazı: “Buildings kill millions of birds. Here’s how to reduce the toll”, Swinburne Teknoloji Üniversitesi Mimarlık, Uygulama ve Tasarım Bölümü Öğretim Görevlisi Dr. Norman Day, 10 Şubat 2020, The Conversation

Büyük Yapıtlarımız

Konur Ertop

Şemsettin Sami

Kadınlara Kol Kanat Geren

Şemsettin Sami çağının ötesini görebilen bir 19. Yüzyıl aydınıydı. Arnavutluk'ta köklü ailelerden birinin çocuğu olarak, Yanya'daki Zossimaia Rum lisesine girmiş, 8 yıllık okulu 7 yılda bitirmişti. Burada öğrendiği Rumca, eski Yunanca, Fransızca, İtalyancanın yanı sıra medrese derslerini izlemesi ona Arapça, Farsça bilgisini de kazandırdı. »

Türkçenin en eski dönemlerini, “Orhun Yazıtları”nı, “Kutadgu Bilig”i Türkiye’de ilk kez inceleme konusu edinen o oldu. Türk aydınlanma hareketine sözlük, ansiklopedi yayınlarıyla yön kazandırdı. Gazetelerde, dergilerde makaleleri, roman, tiyatro dallarında edebiyat yayınları, çevirileriyle çok geniş okur topluluğuna seslendi.

Cep Kütüphanesi adını taşıyan bir kitap dizisinde Ebüzziya Tevfik, Beşir Fuat, Ahmet Rasim gibi meslektaşlarıyla birlikte geniş okur topluluğuna çağının bilgilerini kazandırmaya çalışmıştı. Bu yoldaki yapıtlarından biri olan “Lisan”, onun filolojikle yakın ve derin ilişkisini gösterir. Türkçede noktalama işaretlerini belirleyen, kurallarını saptayan ilk inceleme de onundur. Dilimizi “Osmanlıca” değil “Türkçe” diye adlandıran da odur.

Cep Kütüphanesi’nin bir kitabı Doğu ve Batı uluslarının mitolojilerini ele alıyordu. Dizinin Kadınlar başlığını taşıyan cildi ise Osmanlı toplumunda kadının durumunu konu edinmekte, kadın haklarını savunmaktaydı.

Kadınlar kitabında dünya nüfusunun yarısı kadınlardan oluştuğu,

yeni kuşakları onlar büyütüp yetiştirdikleri halde bu ikinci cinsin önemsenmediği, ezilip geriye itildiği vurgulanıyordu. Konuyla ilgili sorunların çözümü için öncelikle kadının eğitimi öngörülüyordu.

Kadına hiçbir dönemde hak ettiği gibi davranılmadığını, erkeklerin kadını kendi tutsağı, malı, mülkü, kimi zaman oyuncuğu, eğlencesi, kimi yerde süsü, mücevheri saydığını dile getiren yazarın görüşlerinde toplumun değer yargılarından tortular da eksik değildi:

Kadın ona göre erkekten daha zayıf, daha kırılığandı. Sabır ve katlanma gücü daha az, acıma duygusu, duyarlılığı daha çoktu. Ancak akıllı ve anlama yetisi, erkeğinki

kadar geniş ve güçlü değildi! Böyle de olsa erkeklerin sahip olduğu haklardan uzak tutulmamalıydılar. Çünkü kadın, toplumun ve ailenin temeliydi.

Yazara göre kadınlar çok sevdikleri için çok kıskanırlar, kıskandıkları için çoğu kez pek acımasız görünürlermiş. Küçük bir şeyden etkilenip ağlar, sıradan bir söz yüzünden kendilerini kaybedip ne yaptığını

şaşıracak kadar öfkelenirlermiş. Ahlâk güzelliğinin somut bir örneği olarak toplumun övülmeye

Şemseddin Sami'nin "Kadınlar" adlı kitabı

değer ahlâkını onlar yüceltirmiş.. Onların ahlâk çözülüşü, toplumu ahlak bozukluğnaa sürüklemiştir!..

Yazara göre, kadınlar eğitim ve bilgiden yoksun kaldıkları halde, doğal kavrama yetileri sayesinde kendileri kadar bilgisiz, eğitimden uzak kalmış erkeklerden farklı durumdadırlar: Erkekler kadar eğitim görüp bilgi edinseler, kuşku yok ki onları geride bırakacaklardı. Ailenin ana direği olan kadının eğitilmesi iyi eş, iyi anne olabilmesi- nin de ön koşuluydu.

Eğitilmiş kadın, aile içindeki görevlerini daha yetkin biçimde gerçekleştirebilecektir. Çocuğunu yetiştirmede çok daha başarılı

olacaktır. Kadının öğretmen olarak çalışma yaşamına girmesi, okuldaki öteki çocukların yetişmesine de önemli katkı sağlayacaktır:

Kadınlar kitabında kadının çalışma yaşamındaki yeri önemli yer tutmaktadır. Okulda öğretmenlik meleği ona pek uygundur. Güce dayanan ağır işlerden uzak tutulmalıdır. Bu işler arasında çift sürmek, toprağı kazmak, odun kesmek, arkalarında yük taşımak gibi köylerde çaresiz yoksul kadınların yapageldikleri işler sıralanmıştır.

Yazar, kadının böyle ağır işler yerine terzilik, tüccarlık, hekimlik gibi işleri üstlenebileceğini ileri sürer. Çalışma yaşamında yerini alan kadının aileye katkıda bulunacağını

belirtir. Öte yandan çalışmayan kadını başka bir tehlike de beklemektedir: Masrafları erkeklerin masrafının iki katı olan kadınların ağır yükü erkeklerin sırtına yüklenmiştir. Kocaları ölünce dul kalan kadınlar iş hayatının dışına itildikleri için küçük çocuklarıyla birlikte aç ve sefil kalmaktadır.

Yazara göre kadınlar erkekler kadar eğitim görüp bilgi edinseler, kuşku yok ki onları geride bırakacaklardı.

Kıtapta ele alınan sorunlardan biri de çok eşlilik konusudur: “İnsanlar için evlilik yalnız doğal bir ihtiyaç ve insan soyunun kesilmesini önleme sebebine dayanmaz. Başlıca iki kutsal temele dayanır ki, bunların biri aşk, öteki aile kurma isteğidir. İnsan her birine başka bir sevgiyle bağlanmak üzere üzere, birkaç kişi sevebilir; ancak aşk denilen bir sevgi türüyle bir kişiden fazlasını sevemez. Bir erkek bir kadın severse, aynı anda başka bir kadın daha sevmesi olmayacak bir iştir. Erkeğin sevebilecek ve dolayısıyla sevgilisine rekabet edebilecek kadınlara nefret gözüyle bakmaması da mümkün değildir.”

Kadınlara kol kanat geren Şem-

settin Sami'nin 19. Yüzyılın ikinci yarısındaki Osmanlı toplumunda kadınların sorunlarına, kadın haklarına ilişkin bir yapıtı da Taaşuk-ı Tal'at ve Fitnat (*Talat ile Fitnat'ın birbirlerine âşık Olması*) adlı romanıdır.

Yapıt çıktığında yaşam deneyimi çok sınırlı olan yazar daha 22 yaşındaydı. Ülkesinde geleneği olmayan bir türdeki ilk örneği ortaya koyuyordu. Sevgililerin birbirine kavuşmadan yaşamlarını yitirmelerini akıl almayacak bir raslantıya bağlamıştı:

Fitnat'ın istemeden evlendirildiği varlıklı Ali Bey meğer genç kızın öz babasıymış!

Ancak romancının amacı evlenme konusuna, ahlâka, ibret alınacak olaylara, özetle kapalı bir toplumda kadın haklarına ilişkin eleştirileri gündeme getirmektir.

Romanda kadın haklarıyla ilgili sorunları farklı kahramanlar konuşmalarıyla sözleriyle dile getirmiştir.

Evlenmede gençlerin birbirlerini tanıyıp uygun bulmaları yerine aile büyükleri karar verir:

“Ah biçare biz karılar!.. Bizi hiç insan sırasına koymazlar! Babalarımızın istedikleri adamlara bizi hediye verircesine verirler; o adamların tabiatını sormazlar: Biz o adamlarla geçinecek miyiz? Orasını hiç düşünmezler. Bize bir defa ‘Fılan adamı koca ister misin?’ yahut ‘Kimi koca istersin?’ diye sormak yok. Bize derler: ‘İşte, seni filan adama vereceğiz’. Biz ses çıkarmayız ama gönlümüz ne der?”

Yazar kitabında, ülkesinde geleneği olmayan bir türdeki ilk örneği ortaya koyuyordu. Sevgililerin birbirine kavuşmadan yaşamlarını yitirmelerini akıl almayacak bir raslantıya bağlamıştı.

“Ah siz erkekler ne zalimsiniz! Bir kızcağızın bir gözü biraz şaşkınsa yahut ayağı biraz topal olsa, biçare evlenmeksizin ihtiyarlar gider; kimse almaya tenezzül etmez. Ama sizin en fenası, en uğursuzu, en sakatı bakarsın ki kızların en güzelini, uslunu alır da biçareyi esir eder.”

Kaç göç devrinde kadınlar en masum gezmelerinde eğlenmelerinde sırnaşıkların hedefidir:

“Ben kızımı çıkarıp bir gezintiye göndersem; kız güzel, herkes ara-

banın arkasına düşecek; kimi yüzüne bakıp bıyık buracak, kimi sigara atacak, kimi bilmem ne halt edecek.”

“Biz erkekler onları kukla yerinde kullanıyoruz. Yolda serbest ve rahat

yürümelerine engel oluyoruz. Bu ne rezalet, ne küstahlık! Bir erkek, tanımadığı bir başka erkeğe karşılaşırsa yüzüne bakmaz, söz söylemez, lakin tanımadığı ve hiç başka defa görmediği bir kadınla karşılaştığında, gülerек yüzüne bakmaya ve söz söylemeye başlar ve kovsalar bile yanından ayrılmaz. Demek oluyor ki biz, karıları insan sırasına koymayız, kendimizi eğlendirmek için onların ruhunu sıkırız, serbest ezip dolaşmalarına ve eğlenmelerine engel oluruz.

Ailelerin pek çoğu kadının eğitim görmesini istemez:

“Karı, müderris (medrese hocası) olmayacak, kâtip (devlet dairesinde memur) olmayacak; kıza o kadar okumak yazmak ne lazım? Kızlara birinci lazım olan şeyler

Şemsettin Sami'nin sergilediği kadın sorunları sonraki 150 yıl boyunca tümüyle ortadan kaldırılabilmiş değildir.

dikiş dikmek, nakış işlemek vesair böyle şeylerdir.”

Erkeğin egemen olduğu ailede kadının güvenliği pamuk ipliğine bağlıdır:

“Bir gün bir konudan dolayı karısına darıldı. Kendisi o kadar öfkeli ve titizdi ki küçücük bir nedenle darılır ve dargınlığı bir haftadan uzun sürerdi. Darıldığı gibi karısını boşadı.”

“Beni gerçekten seveydi, böyle sebepsiz kovar mıydı? Ah erkeklerin sevgisine inanmak, onların bağlılıklarına aldanmak, ne büyük suç... Ah biz zavallı kadınlar!”

Şemsettin Sami'nin sergilediği kadın sorunları sonraki 150 yıl boyunca tümüyle ortadan kaldırılabilmiş değildir. •

konurertopbd@gmail.com

“Kadını sadece sevmek kaba bir hata çünkü kadınların varoluşunda hem doğruluk hem sevgi vardır.

Dünyadaki enerjileri bu ikisinden oluşur.”

Margaret Fuller

Hazırlayan:
Ş. GÜLBİN GÜZEY

Bilginizi Denetleyin

1-Geleneksel çalgılarımızdan biri olan tulumun İskoçya'da kullanılan benzerinin ismi nedir?
a-Ksilefon
b-Obua
c-Gayda
d-Klavsen

2-Tahıl unlarından nişasta çıkarıldıktan sonra geri kalan albuminli maddeye ne denir?
a-Gluten b-Glikoz
c-Gabari d-Glokoni

3-Bir sıvının koyuluk derecesine ne ad verilir?
a-Sığa b-Dara
c-Kıvam d-Dem

4-Eskimoların buzdan evlerine ne ad verilir?
a-İris
b-Iglo
c-İce
d-Sumi

5-Kızılırmak ve Yeşilirmak hangi ilin sınırları içinde denize dökülür?
a-Rize
b-Zonguldak
c-Sakarya
d-Samsun

6-Aşağıdaki hayvan türlerinden hangisi aynı zamanda bir ağaç türünün adıdır?
a-Üveyik
b-Ornitorenk
c-Hipopotamus
d-Porsuk

7-Kutup yıldızının diğer adı hangisidir?
a-Demirkazık
b-Zühre
c-Solaris
d-Çoban yıldızı

8-Yağlı güreş karşılaşmalarında güreşi anlatan ve maniler söyleyen kişiye ne ad verilir?
a-Cazgır b-Hayta
c-Kahya d-Manidar

9-İnek,koyun gibi hayvan postlarının işlenerek üretime hazır hale getirildiği yer neresidir?
a-Posthane
b-Tabakhane
c-Remayöz
d-Mesthane

10-Bir başka kitabı kısmen ya da tamamen kopya ederek kendi yazmış gibi göstermeye ne ad verilir?
a-İntihal b-İrtikap
c-İzmihal d-İntikal

11-"Opportunist" ne demektir?
a-İş adamı b-Fırsatçı
c-Şoför d-Bilim adamı

12-Bir akarsu yatağının izlediği "S" harfine benzeyen kıvrımlı yola ne ad verilmektedir?
a-Koyak
b-Delta
c-Fiyort
d-Menderes

Yanıtlar:
151.
sayfada

Birinci Dünya Savaşı'nda

Umutsuz Bir Yedek Subayın Anıları

Teğmen Faik Tonguç

Çok bilinen öyküdür: Mustafa Kemal Paşa, 19 Mayıs 1919'da çıktığı Samsun'dan Amasya'ya giderken yolda tarlasında çift süren bir köylüye rastlar. Düşmanın İzmir'e çıktığını haber vererek onun tepkisini ölçmek ister.

Köylü ona şu yanıtı verir: *“Beyim, düşman aha bu tarlanın başına gelinceye kadar benden bir şey beklemeyin!”*

Vatani tehlike altında ve bir ucundan işgal edilmekte olan bir köylünün bu cevabını neye yormak gerekir? O bu sözleri bilgisizliğinden, vatana karşı duyarsızlığından mı söylemiştir, yoksa bu sözlerin daha derin bir anlamı mı vardır? »

Teğmen Faik Tonguç'un "Birinci Dünya Savaşı'nda "Bir Yedek Subayın Anıları" kitabını okuyanlar, bunun nedenini anlayacaklardır sanırım.

1889 doğumlu olan Teğmen Faik, 1914'te 22 yaşındadır. İngiltere'de öğrenciyken savaş çıkınca İstanbul'a döner. Harbiye Mektebi'nde dört ay eğitim alarak yedek subay olur. Turancılık ve Türkçülük hemen bütün gençleri sarmıştır. Turan marşı söylemek bir ibadet haline gelmiştir.

*Yeni Turan, ey sevgili ülke
Söyle, sana yol nerede, yalvarıyorum
Çağırıyor bizi büyük atamız Oğuz
Yüce Uluğ, sen sağlık ver Türk'e
Turan yolu aydınlansın, tütsün ocaklar
Parıldasın köşe bucaklar*

yirmişer gönüllü ayırarak bir bölük kurar. İlk kez öyle bir vatan hizmetine alınan gençler bir an önce cepheye gitmeye can atarlar.

Ayakları suya eriyor

13 Ocak 1915'te aile bireylerinin gözyaşları arasında evden ayrılan Teğmen Faik, Konya, Ulukışla, Niğde yoluyla Doğu Cephesine

Niğde yöresinden bir görüntü (1900'lü yılların başları)

Kasabalar, köyler ve köylüler hiçbir yardım görmemiş, boyuna soyulmuş, askere alınmış, sağlık durumları hiç düşünülmemiştir. Korkunç bir sefalet ve perişanlık içinde yüzdükleri görülmektedir.

Turan ülküsünün hedefi Kafkasları ele geçirmek, bütün dünya Türklüğünü bir bayrak altında toplamaktır. Bu da Almanların o zamanki hedefleriyle uyum içinde bir ülküdür. Çünkü ele geçirilecek bölge Almanların büyük rakibi Rus Çarlığı'nın hâkimiyeti altındadır.

Faik Tonguç, her bölükten

gitmektedir. Gerçeklerle yüz yüze gelme zamanı gelmiştir. Ayakları bu yolculuk sırasında suya ermiştir. Hayal kırıklıkları daha yolda iken başlar. Arkadaşlarıyla yol boyunca Türk halkının bakımsızlığını, zavallılığını konuşurlar. Kasabalar, köyler ve köylüler hiçbir yardım görmemiş, boyuna soyulmuş, askere

alınmış, sağlık durumları hiç düşünlmemiştir. Korkunç bir sefalet ve perişanlık içinde yüzdükleri görülmektedir. Yanlarındaki Alman doktor, köylülere karşı devletin bu ilgisizliğine hayret eder. Küçük bir yardımla binlerce insanın kazanılabileceğini söyler. Faik Tonguç'a Niğde, Konya gibi şehirlerde gördüğü kasvetli hava pek dokunur. Vatan şarkılarıyla halkın kılık ve kıyafeti, çamurlu sokaklarıyla insana üzüntü veren Sivas'a ulaşırlar. Burada kaldıkları günlerde, Mısır'ı fethetmeye giden Osmanlı Ordusu'nun Süveyş Kanalı'nı geçtiği haberleri üzerine şehirde şenlikler yapılırken bir taraftan da Kafkas cephesinden yaralı gelen Alman subaylarıyla karşılaşılır. Sarıkamış felaketinin kötü kokusunu alırlar.

**Teğmen Faik,
on binlerce
asker
gibi ateşli
hummaya
yakalanır.
Zar zor
hayatta kalır.**

1915 yılı Ocak ayının sonlarında Erzurum yolundayken ordunun başarılı saldırılarıyla sürekli ilerlediği hayaliyle avunmuşlardır. Sarıkamış'ta felakete uğrayanlarla temasa gelince gerçeğin sert yüzüyle karşılaşılır. Onun anılarının bundan sonraki kısmının çoğu, Doğu Cephesi'ndeki olaylarla ilgilidir. Bunlar, cepheye yaşanan durumu bütün çıplaklığı ile gözler önüne sermektedir.

Teğmen Faik, on binlerce asker gibi ateşli hummaya yakalanır. Zar zor hayatta kalır. Karşılarındaki düşmandan çok işe işi dert olur. Asker sopa zoruyla halkın erzakını gasp eder. Orduda yolsuzluklar alıp başını gitmiştir. Bu savaş tam bir insan israfıdır. Ekmek tayını bile verilmez olur.

Esaretten dönüşte başına gelenler

1916'da Erzincan'da Ruslara esir düşer. Moskova yakınlarında Vetluga kasabasında esirlik hayatından 1918'de kaçır. Maceralı bir

yolculuktan sonra Avrupa üzerinden İstanbul'a ulaşır. Harbiye Nezareti'ne giderek askerlikle ilişkisini keser. Birlerce asker kaçağıyla dolu İstanbul'da bu kez

de bir kalabalıkla birlikte Bekirağa Bölüğü'ne kapatılıp asker kaçağı muamelesi görür. Yeniden Batum'a götürülür. Alay ve taburlara teslim edilmişlerdir ki mütareke yapılır. Buralar halkının "deli" lakabıyla andığı bir subay, mahkeme ve sorgu suale gerek görmeden yüzlerce subay ve eri öldürür veya öldürtür! Bölge halkı daha önce Türklerin gelmesini bekliyor iken, bu gibi olaylar yüzünden şimdi Türklerden

memnun değildir.

Teğmen, yeniden Harbiye Nezareti'ne giderek bir daha dönmemek kararıyla askerlikle ilişkisini keser. Birçok insan artık Türkler için askerlik hayatının bittiğini düşünmektedir.

Yozgat'ta bir "Yaban"

Bezgin ve bitkin bir halde Yozgat'ta demiryolu inşaatında görevli kardeşinin yanına gider. Dünyada hiçbir isteği amacı kalmamıştır. Köyün birinde bir yana çekilerek ömrünü geçirmeye karar vermiştir.

Fakat bu köyde ancak dört ay kalmaya dayanabilmiştir. Köylüler onu yadırgarlar. Okul açmaya, çocuklarını okutmaya çalıştıkça köylüler ondan bir vebalı gibi uzaklaşırlar. Ona yenilikçi düşüncelerinden ötürü Jön Türk adından bozma "Con" adını takarlar. Köylülerin uyanmasına yardım etmenin bir hayal olduğuna karar vererek Yozgat'taki kardeşinin yanına döner.

Ticaret serüveni

Şimdi de boş oturmak canını sıkılmaktadır. İstanbul'a gidip bir iş sahibi olmalıdır. O yıllarda emekli subayların en çok sarıldıkları iş ticarettir. Faik Bey, ayak ticareti yapmaya karar verir. Beş çuval pastırma, on teneke yağ olarak Ankara'ya gelir. İngilizce bildiği için Ankara İstasyonu'ndaki İngiliz çavuşu ona iyi davranır ve İstanbul'a gitmesine izin verir. Ankara'dan getirdiği

mallardan bir parça olarak İstanbul'da dükkân dolaşır. Bu arada pastırmalar küflenerek yeşil bir renge bürünmüşlerdir! Acımış yağları elden çıkarmak için de bir hayli güçlük çeker. Bu kez, kendisi gibi ticareti bilmeyen birinin İzmir'den getirdiği bir posta sabununu olarak Ankara'nın yolunu tutar. Nakliye zorluğu nedeniyle uzun süre bekleyen sabunlar kurur. Firenden zarar görür. Ankara'da Katolik kadınların tiftikten ördükleri bluz, hırka, kombinezon gibi giyecekleri toplayarak İstanbul'da bunları mahalle kadınlarına satar.

Ticaret hayatından zevk almadığı için diplomasından yararlanmaya karar verir. Dâhiliye Nezareti'ne başvurur. Onu Urfa'nın Rumkale (Şimdi Gaziantep'e bağlı Yavuzeli ilçesine bağlı bir kasaba) kaymakamlığına tayin ederler. Oraya gitmeye hazırlanırken babası manifatura ticareti yapan bir arkadaşının aracılığı ile Samsun'da bu işin bir şubesini açmaya karar verir. 50 balya manifatura olarak Samsun'a gider. Savaş nedeniyle halk giyeceklerden yoksun kaldığı için az zamanda iyi iş yapar. Tüccarlığa çabuk alışır. Anadolu tüccarlarını gözlemler. Bunlar memleket ve millet işleriyle ilgilenmezler. Az zamanda çok para biriktirmeye bakarlar. Bu genç tüccarımız da işi genişletir. Çevre kasabalara partiler halinde mal göndermeye başlar. Bunun yanında bir koyun alım satım işine de girer. Samsun'dan Tophane

Rıhtımı'na 450 koyun sevk eder. Bu işlerle ilgili olarak memurlara rüşvetler dağıtır. İdarenin (veya idaresizliğin) bu yanını da öğrenmiş olur...

Direniş yeni bir maceradır!

Şimdi, Mayıs 1919 tarihindeyiz. Tüccar Faik Bey Samsun'dadır. Anılarında İzmir'in işgaliyle kimsenin ilgilenmediğini yazıyor. Herkes direnişin yeni bir macera olduğunu düşünmektedir. Bu gözlemleriyle belki de kendi ruh halini anlatıyor. Samsun'da da toplantılar yapılır, nutuklar çekilir ama Samsun'da Millî Hareket'e inananlar Samsun çevresindeki birkaç memurdan ibarettir. Bu işle ilgilenmesi gereken mebuslar birer bahane ile bir tarafa çekilip gelişmeleri izlemektedir.

İşte Mustafa Kemal Paşa'nın öykümüzün başında anlattığımız çiftçi ile konuşması bu günlere rastlamaktadır.

Çapanoğlu isyancılarından kurtuluş

Faik Bey, Türkiye halkının işgale karşı direnişiyle ilgili değildir. Bu

nedenle anılarında bir yılı atlayarak 1920 Haziranına geçiyor. Manifaturacı satışlarını denetlemek için Yozgat ve Alaca'ya gittiğinde Çapanoğlu isyanının ortasında kalır. Silahlı köylüler, kaldığı evi basarlar, ev sahibi eski İttihatçı, şimdi de Kuva-yı Milliyeci olarak bilindiği için mallarını yağma ederler. Ev sahibi ile birlikte onu da hapishane haline

Tüccar Faik Bey Samsun'dadır. Anılarında İzmir'in işgaliyle kimsenin ilgilenmediğini yazıyor. Herkes direnişin yeni bir macera olduğunu düşünmektedir.

Samsun. (1914)

getirilen hükümet konağının altındaki bir odaya hapsederler. Burada dövülür ve don gömlek kalır. Topal Yordan adlı bir manifaturacı ona eski yağlı bir ceketle şalvar gibi bir pantolon ve bir çift yemeni gönderir. Götürüldüğü Çapanoğlu Halit Bey'e, kendisini kurtaracak sözler söylerse de onu inandıramaz.

Nihayet Çerkez Ethem'in isyanı bastırması üzerine Çorum'a gelir. Burada da Yozgat'ta ne işi olduğu konusunda sorgulanır. Dostlarının yardımıyla üst baş düzer.

Nihayet, Ankara Hükümeti tarafından askere alınmak üzere askerlik şubesine davet edilen Faik Bey, "Geçirdiğim tecrübelerin sonucu olarak tamamıyla karamsar, bezgin olduğum için genel düşünmeye uyarak millî hareketin bir maceradan ibaret olduğuna inandırdım" itirafında bulunuyor.

"İşler tahmin edildiği gibi değil"

Ankara'ya gelince işlerin dışarıdan görüldüğü ve tahmin edildiği gibi olmadığını, kardeşinin Bayındırlık Bakanlığı'ndaki faaliyetine bakarak anlar. Herkes, koca imparatorlukta son kalan anayurdu kurtarmak için çalışmaktadır. Ankara'da ona da bir görev verirler. Asker ambarlarından sağlanan eşyayı İtalyan vapuru ve Mersin yoluyla Ankara'ya taşır. Bu çalışması büyük zafere kadar devam eder. Bu kez de kolay yoldan zengin olmak için iki arkadaşıyla inşaat işine soyunur. Arkadaşları ona madik atar. Daha sonra da demiryolu inşaatında müteahhitlik yapar.

Onun köylerde gördüğü yoksulluklar ve yolsuzluklar da ibretle

okunmaya değer.

Onun anılarından birkaç ders alınacak sonuç çıkmaktadır. Bunların başında da Kurtuluş Savaşı başlarında halkın önemli bir kısmının yurt savunmasına niçin ilgisiz kaldığı, hatta bazı yerlerde Kuva-yı Milliyecilere karşı niçin gerici kışkırtıcılara uyarak isyan ettiği. Çünkü aynen Faik Tonguç gibi halk, Birinci Dünya Savaşı'nda içine atıldıkları cehennemden

Halk, Birinci Dünya Savaşı'nda içine atıldıkları cehennemden ötürü yöneticilere ve askerliğe inancını yitirmiştir.

cilere ve askerliğe inancını yitirmiştir. Hükümet'in çağırdığı yere gitmekte isteksizdir. Aynı olayların bir daha yaşanmasını istememektedir. Oysa şimdi yeni bir durum ortaya çıkmıştır. Kurtuluş Savaşı, başka

bir devletin teşviki ile girilen bir macera değil, öz vatanın savunmasıdır. Neyse ki Türkiye halkının çoğunluğu bunu görmüş, anlamış ve kurulan yeni bir ordunun subayları, erleri olmuşlar, gerisi de onu desteklemiştir.

Yedek Subay Faik Tonguç, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı sırasında yaşayan birkaç tip insanın timsali gibidir. Bize o günleri daha iyi kavramak için fırsatlar sunmaktadır.

zekisarihan@gmail.com

Kaynak: Faik Tonguç, Birinci Dünya Savaşı'nda Bir Yedek Subayın Anıları, 2. Baskı, İstanbul, 2008, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s. 309-328.

Siyasetin Teknoloji ile Sınavı

2

Yazan: BARBAROS ENEÇ

Bu yazı dizisinin ilk bölümünde teknolojinin sosyal adalet dağıtımındaki yerinden bahsetmiştik. Corona virüsü ve salgını ile ilgili çıkan en son haberde, Türkiye’de kullanılmaya başlanan yeni bir uygulamadan bahsediliyor. Geliştirilmiş bir algoritma ile evinizden ne kadar tehdit altında olduğunuzu öğrenebiliyorsunuz.

Bütün dijital sistemler kod diye de adlandırılan yazılımlar ile çalışır. Kod yada yazılım, donanıma ne yapması gerektiğini söyleyen bir takım bildirimlerden oluşur. Genellikle günlük dilde, kod ve algoritma

birbirinin yerine geçer bir şekilde kullanılıyor, aslında birbirinden farklı şeyler. Algoritma MS 9 uncu yüzyılda yaşamış farsli matematikçi El Harezmi'nin isminden geliyor. Problemi çözmek için gerekli adım-

ları tanımlamak için kullanılıyor. Kod ise çok kaba bir analogi ile dile benziyor. Ama çok önemli bir fark ile, kod olarak kullanılan dil çok kesin ve tek anlamlı. Dolayısı ile beşeri özelliklerden esnekliğe yer bırakmıyor. Dolayısı ile gerçek dünyada karşılaştığımız bulanık durumlar bir sürü neden, şart ve sonucu dışarıda bırakarak çözümleniyor.

Sanal dünya, bilimsel, duygusal bakımdan yansız ve teknik olarak tasarlandığından, yeni küresel kültür, mekânsız, zamansız ve ansız olarak oluştu. Bu durum ebedi bir şimdi durumu yaratarak, geçmiş ve geleceğin görünümünü görüş alanından çıkarttı. İktidar ile siyaseti birbirinden boşanmasını gerçekleştirdi. Siyaset yerel ve mekâna bağlı kalırken, iktidar, yersiz ve aynı anda her yerde olabilecek hale geldi. Bilgi ve sermaye artık sanal dünyada.

Günümüzde ve görünen gelecekte, iktidarın gerçek tabanı

teknoloji şirketlerinde olacak. Bu durum bizler için çok yeni ve hatta oluşturduğu halleri karşılamak için kavram ve sözcüklerimiz yetersiz kalıyor. Her gün yeni bir şey ile karşılaşıyoruz: trol, bot, robot vb. Bazıları bu şirketleri devletlere benzetiyor. İktidar kullanmaları bakımından ortak bir nokta olabilir ama bu iktidarın doğası ve kapsamı çok farklı. Güçlü

Dijital dünyanın getirdiği kesinlik ve keskinlik, bu insanlığın yasayı çiğneme durumuna imkân tanımayacaktır. Bunun ciddi bir yansıması suç ile savaşta özgürlüklere ciddi darbe vurabilecek olmasıdır.

şirketlerden bahsederken, aslında siyaseten güçlü olan şirketlerden bahsediyoruz. Şu ana kadar yaşadıklarımızdan, gördüğümüz aslında bu şirketlerin iktidarlarının devletin iktidarını katladığı. Bu durumda, iyimserler teknolojinin bireyleri daha da özgürleştireceğine inanırken, kötümserler özgürlüklerimizi kısıtlayarak, zayıfları daha da tahakküm

altına alacağına inanıyor. Dijital teknolojinin ilginç yanı bu iki görüşü de aynı anda gerçekleştirebilecek olması.

Modernlik ile beraber gelen yaşam tarzında, bazı durumlarda hukuk sistemi insanlara cezalandırmadan yasayı çiğneme imkânına göz yumar. “Alışveriş yaparken fiş almasam indirim yapar mısınız ifadesi” böyle bir durum örneğidir. Biraz düşününce aslında bu alanda gerçekleştirdiğimiz özgürlük oldukça fazla. Ama dijital dünyanın getirdiği kesinlik ve keskinlik, bu insanlığın yaramazlık durumuna imkân tanımayacaktır. Bunun ciddi bir yansıması suç ile savaşta özgürlüklere ciddi darbe vurabilecek olmasıdır.

Aslında bu yeni bir şey değil, 19. yüzyılda, suçluluk fiziksel özellikler ile özdeşleştirilmiştir. Sert yüz hatlarınız varsa, suçlu olma olasılığınız fazla idi. Dijital çağda, suçla savaş, aktüerya işi oldu. İstatistiksel modellerle, işlenmeden önce suçu belirler olduk. Azınlık Raporu filmi bu durumu çok güzel görselleştirmişti. İsraili bir firma, yüz görüntüsünden, insanların kişilik profillerini çıkartan bir sistem geliştirdiklerini açıkladı.

Özgürlük konusu neden bu kadar önemli? Çünkü, demokrasi ve özgürlük arasında hayati bir bağ var. Dijital teknoloji demokrasiyi 3 boyutta değiştiriyor. Öncelikle seçim kampanyalarında değişim yaşanıyor. Yardım toplamak, destekçileri organize etmek, mesajların doğru ve

çabuk ulaşması için çevrimiçi uygulamalar kullanılıyor. Pazarlama ve reklamcılıkta kullanılan hedefleme yöntemi ile belli mesajlar ve davranış biçimleri ulaştırılıyor. İkinci değişim vatandaş ve yönetim ilişkisinde oluyor. Kamusal sorunlar için ortaklaşa çözüm yolları kullanılıyor.

Çevrimiçi danışma, açık hükümet, elektronik dilekçe, katılımcı bütçeleme gibi yeni yaklaşımlar yönetimin verimliliğini ve meşruiyetini artırıyor.

Demokrasi ve özgürlük arasında hayati bir bağ var. Dijital teknoloji demokrasiyi 3 boyutta değiştiriyor. Öncelikle seçim kampanyalarında değişim yaşanıyor.

Türkiye’de yeni yapılan körünün ismi bu yolla koyuldu. Paris Belediyesi yapılacak harcamaları bu yolla belirliyor. Üçüncü olarak, internet yurttaşların diğer yurttaşlar ile olan ilişkilerini de değiştiriyor. Çevrimiçi grup kurmak, taraftar bulmak hem hızlı hem de masrafsız oluyor. Örneğin Arap Baharı sürecinde çok önemli bir olgu oldu. Siyasi ekosistem çevrimiçi uygulamalarla çok daha ateşli bir hale geldi.

Demokrasinin en temel özelliğini ön plana çıkaran anlayışı siyaset bilimi Müzakereci Demokrasi diye adlandırıyor. Buradan anlaşılın, siyasi konuların herkes tarafından kabul görecektir çözümler üretmek için rasyonel bireylerin tartışması. İdeal şartlarda, herkesin eşit şartlarda konu yada tartışma biçimi ile ilgili soru sorma fırsatına sahip olmasıdır. İnternet çok canlı bir tartışma imkânı

sunmaktadır. Ama bir önceki yazımızda da belirttiğimiz gibi, algılarımız çok fazla kontrol ve yönlendirmeye açık. Filtrelemeler ve hedeflemeler sonucunda siyasi kanaatlarımız oldukça fazla etki altında kalıyor, ve ideal şartların temeli rasyonalite ve özerklik ortadan kalkıyor. Ayrıca, kamusal konular ile ilgili söylem çok fazla kutuplaşıyor. Bireyler kendi gibi düşünenler ile konuşmayı gruplaşmayı tercih ediyorlar. Diğerlerinin görüşlerini filtreleyip yok sayıyorlar. Bir nevi körler sağırılar birbirini ağırlar durumu yaşanıyor. İnternet hakikat sonrası -ötesi- durumu uç noktalara götürdü. Asparagas haberi yeni bir şey değil. Ama çevrimiçi

Bireyler kendi gibi düşünenler ile konuşmayı gruplaşmayı tercih ediyor, diğerlerinin görüşlerini filtreleyip yok sayıyorlar.

dünyada hoşunuza gitmeyen bir haberi asparagas ya da şehir efsanesi diye gözden düşürme ve taraftar bulma imkanınız çok fazla. 2016 yılında yapılan bir araştırmaya göre, yalan haber-

lerir görenlerin, bunun doğruluğuna inanma oranı %75. En önemli ve tehlikeli nokta ise, siyasilerden gelen mesajlar, alıcıların duymak istediği şekilde yapılandırılıyor. Günümüzde, küresel boyutta popülizmi artırıp büyüten şey bu. Ayrıca grup içi paylaşım, bir dayanışma yaratıp, görüşlerin uç noktalara gitmesine yol açıyor. Rakipler, nefret edilen, haklarında itici şeyler söylenen nesnelere dönüştürülüyor.

Bir sonraki yazıda demokrasinin ikinci boyutu olan katılımı ön plana çıkaran Doğrudan Demokrasi'nin teknolojidenden nasıl etkilendiğini ele alacağız. Ayrıca teknolojinin yarattığı eşitsizlikler üzerinde duracağız.

barbarosenebd@gmail.com

Spor'un Kalbi Baharı Bekler mi?

Modern araç, gereç ve tesislerle donatılmış ülkeler dahil tüm dünya sabır sınırlarını aşarak sporun umut mevsimi baharı bekler. Bir sporcu için kapalı alanlardan, güneşin ve oksijenin yoğun olduğu açık yerlere taşınmak, moral motivasyon dediğimiz itici gücün en sevdiği yer değiştirme olayıdır. Atletizm salon yarışmalarına ve kapalı alanlardaki antrenman çalışmalarına olan

tepkileri, binlerce ünlü sporcunun koca bir mevsimde çalışmadan, yarışmadan “kış dinlencesini” tercih etmelerine neden olmuştur. Otoritelere göre; “kış tembelleri” adı verilen bu tip sporcuların mevsim boyunca çabaları, kondüsyon güçlerini belirli seviyede tutmak ve özel kronometre eşliğinde form gidişatlarını dikkatlice takipten öteye gitmemiştir.

Jamaika Spor Bilimleri Akademisi Öğretim Üyesi Sebastian Cordella “‘Kış tembeli’ sporcuların bir çoğu, mevcut form grafiklerinin seviyesini kontrol etmeden atletizm salonlarında düzenlenen ‘paralı yarışmaları’ kovalar ama, yaz sezonu boyunca bunun sıkıntısını çekerler.” şeklinde bir açıklama yapmıştı.

Ancak; sporun hemen hemen tüm branşlarına izleyicilerin büyük ilgisi karşısında yeni araştırmalar yapma, yöntemleri deneme ve spor dünyasına sunabilme zorunluluğunda olan otoriteler, araştırmacılar, oluşan yığınla seçeneğe karşın şu yargıda birleşmişlerdir; **“Tüm sporların kalbi, baharı beklemeden dört mevsimde atmalıdır.”**

Bir dönemin büyük şampiyonu Muhammed Ali’nin başarısındaki sırrın, dört mevsim aralıksız sürdürdüğü antrenmanlarda yanından hiç eksik etmediği “güç içeren” baltanın büyük iş yaptığını iddia ederler. Spor yaşantısı boyunca, çalışmalarını Amerika dışında birçok ülkede sürdüren Ali’nin, yetkililerin gösterdiği alanlarda sihirli baltasıyla kestiği ağaç sayısının yüzlerce olduğu vurgulanmıştı. Muhammed Ali bazı bulvar gazetelerinin odak noktası olan büyük şampiyon için “ağaç katili” şeklinde yakışmayan başlıkla masa başı haberler üretme-

Muhammed Ali’nin, yetkililerin gösterdiği alanlarda baltasıyla kestiği ağaç sayısının yüzlerce olduğu vurgulanmıştı.

lerine hiçbir tepki göstermemişti. Ali’nin özellikle Kanada’da yaptığı antrenmanların bir çoğunda balta vardı. Şampiyonun, demeçlerinde **“Bu alet benim en iyi arkadaşım. Bana güç sağlayan sihirli bir şey. Yaz kış yanımda olmalıdır.”** dediği bilinir. Muhammed Ali, baharları beklemeden çalışmalarını tüm yıla yayarak yıllarca sürdürmüştü...

Kuşkusuz; sporun kalbi baharı

bekler umutla... Tüm branşların ünlü kişileri, sokak aralarında top koşturan çocuklar, yağın kar ya da yağmurun sıkıntısından kurtulabilmek, güneşin ısıtan yüzünü görebilmek için adeta dua ederler.

Portekiz'in yetiştirdiği dünyaca ünlü futbolcu Ronaldo, Manchester United'e transfer olduğunda asık suratlı haliyle hemen dikkat çekmişti. Gelecekte dünya çapında bir yıldız olacak Portekizli oyuncuya bir gazeteci sormuştu: *"İngiltere'ye transfer olduğunuzdan bu yana hep asık suratlısınız. Sanki bu transferden mutlu değilmiş gibisiniz?"*

Ronaldo'nun şaşkırtan cevabı ise ertesi gün manşet oldu: *"Evet mutlu değilim. Ben güneşin enseme yaktığı bir*

Cristiano Ronaldo:
"Evet mutlu değilim. (...) İngiltere'de her gün güneşi kovalamaktan bıktım. Güneşe hasretim."

ülkeden geldim. İngiltere'de her gün güneşi kovalamaktan bıktım. Güneşe hasretim."

Ronaldo'nun önce İspanya'nın Real Madrid takımına sonra da İtalya'nın Juventus yıldızlar topluluğunun transferi kuşkusuz para artı güneşe hasret özelliklerini taşıyordu. Güneş ülkesinin altın çocuğu güneşli ülkelerde top oynamayı çok seviyor.

Hâlâ dünyanın bir numaralı futbolcusu olarak bilinen Brezilyalı yıldız Pele'nin futbolda doğum yılı olan 1958'de İsveç'de çok üşüdüğü, Stockholm kentinde

battaniye ile dolaştığı haberi yapılmıştı. 17 yaşında Brezilya gibi olağanüstü bir takımda kendisine yer bulmayı başaran efsane oyuncu, aradan yıllar geçmesine karşın İsveç'i unutmadığını, bu kuzey

ülkesinin kendisine büyük bir şans getirdiğini vurgularken *"İsveç'i överken ve severken bile üşüme nöbetlerine giriyorum."* şeklinde espriler yaptığı bilinir.

Sporun kalbi baharı bekler mi? Ünlü profesör Sebastian Cordela'nın savına göre evet. Ancak başarılı bir oyuncunun sırrı baharı beklemeden öte dört mevsim ciddi antrenmanlar yaparak sonucunda kürsülere çıkabilme becerisinden geçiyorsa, mevsimlerin ne önemi var; kış gelmiş, yaz bitmiş fark etmez. •

metingorenbd@gmail.com

Gezdikçe G6rdükçe
İzlen Şen Toker

Alp Dağları'nın g6lgesindeki Innsbruck

Avusturya'daki Tirol b6lgesinin baŐkenti Innsbruck'ta yaşayanların kentlerinin b6y6kçe bir kasaba olduğunu s6ylemesine ŐaŐırmıyorum. Innsbruck hemen ardındaki Alp Dağları'nın g6lgesinde gerçekte olduğundan da k6çük g6r6n6yor.

Innsbruck etrafındaki dağlar, göller, kasabalarda yapılabilecek değişik aktiviteler ile ziyaretçilere farklı seçenekler sunuyor. Adı daha çok kış sporlarıyla anılan kente özellikle kışın kayak, Alp disiplini kayak, serbest stil kayak, bobsled, buz pateni, kayakla atlama, snowboard; yazın da dağ bisikleti, tırmanma ve doğa yürüyüşü yapmak isteyen pek çok turist geliyor. Bir kış günü kent merkezinde yürürken buraya ne kadar turist geldiğini Inn nehri vadisinde yer alan havaalanına inmeden hemen önce üzerimden geçen uçaklardan anlayabiliyorum.

Maria-Theresien Caddesi

Belki de burada yaşayanların çoğu dağlarda zaman geçirmeyi daha çok sevdikleri için kentin büyüklüğüyle övünmek onlara anlamsız geliyor. Aslında kent merkezi yürüyerek kolayca gezilecek kadar küçük olsa da

Önce kentin ana caddesi olan Maria-Theresien Caddesi'nde yürüyorum. Sadece yayaların girebildiği caddenin her iki yanında tarihi yapılar, kiliseler, mağaza ve restoranlar yer alıyor. Bu geniş caddeden kentin

simgesi olan Goldenes Dachl Müzesi'ne doğru ilerlerken karşımda Alp Dağları'nın bir bölümü olan ve "Kuzey Zincirleri" anlamında gelen Nordkette Dağları'nı da görüyorum. "Altın Çatı" anlamına gelen Goldenes Dachl adını bulunduğu binadaki Gotik cumbanın güneş ışığında pırıl pırıl parlayan altın çatısından alıyor. İmparator I. Maximilian 1500 yılında bu cumbayı yapının önündeki meydana yapılan turnu-

yakından tanınmanızı sağlıyor.

Müzenin karşısındaki, 15. yüzyılda yapılan 51 metre yüksekliğindeki kent kulesine çıkarsanız meydana ve çevresini değişik açılardan görebiliyorsunuz. Hem Innsbruck'u, hem de çevresini daha yüksekte görmek için yapmanız gereken ise kent merkezindeki istasyonlardan binebileceğiniz Nordkettenbahn funiküler ve teleferikleri ile Nordkette'ye çıkmak.

Toplam yarım saat süren bir yolculukla 750 metrede Alpengazoo, 860 metrede Hungerburg, 1905 metrede Seegrube ve 2256 metrede Hafelekar istasyonlarına ulaşıyorsunuz. Alpengazoo denilen Alp Hayvanat Bahçesi'nde kurtlar ve kahverengi ayılar da dahil olmak üzere 150'den fazla türdeki 2000 Alp hayvanı görülebiliyor. Hungerburg'daki Teleferik Müzesi'ni

Goldenes Dachl

va ve gösterileri izlemek için yaptırmış. Cumbanın çatısı tamamı hâlâ orijinal olan, altınla kaplı 2657 adet küçük bakır kiremitten oluşuyor. Buradaki müze, kentin en çok fotoğrafı çekilen yapısının içine girerek hem geçmişe bir yolculuk yapmanızı hem de Tirol tarihindeki en önemli kişilerden biri olan İmparator I. Maximilian'ı daha

Alpenzoo

gezerek Seegrube'ye devam edip Nordketten Perspektifler Yolu'nda yürüyüş yaparak tarihi istasyon binalarını görüp, restoran ve barda dinlenebiliyorsunuz.

En tepede daha çok profesyonel kayak sporcularına hitap eden, yüzde 70 eğimli pistiyle Avrupa'nın en dik kayak pistlerinden biri olan

istasyonlarını da tasarlayan ünlü mimar Zaha Hadid'in tasarladığı Bergisel kayak atlama platformu, Das Tirol Panorama ve Kaiserjäger Müzesi, Ambras Kalesi, Audio-versum Bilim Merkezi ve 400 yıl boyunca 100'den fazla ülke için bronz çan üreten Grassmayr Çan Dökümhanesi Müzesi bulunuyor.

Zaha Hadid'in tasarladığı istasyon

Hofburg denilen İmparatorluk Sarayı ve Hofkirche denilen İmparatorluk Kilisesi de kentin en çok ziyaretçi alan mekânları arasında yer alıyor. İç avlusunda yaz aylarında konserler, kış aylarında ışık gösterileri

Hafelekarrinne yer alıyor. Kayak yapmasanız da buradaki seyir teraslarında bir yanda kentin, diğer yanda Karwendel Doğa Parkı'nın muhteşem manzaralarını görebiliyorsunuz. 1964 ve 1976 Kış Olimpiyatları'nın yapıldığı Patscherkofel'de ise denizden 2246 metre yükseklikte 400'den fazla bitkinin yer aldığı bir Botanik Bahçesi var. Innsbruck'a gelenlerin görebilecekleri diğer seçenekler arasında Nordkettenbahn

düzenlenen sarayın içini gezerek duvarlardaki portreler ve tavandaki

İmparatorluk Kilisesi
(Siyah adamlar kilisesi)

Inn nehri

fresklerle çok ihtişamlı görünen Devler Salonu'nu, Sisi olarak bilinen İmparatoriçe Elizabeth'in 19. yüzyılda yenilediği odaları, Rococo tarzında döşenmiş oturma odalarını ve o döneme ait mobilya örneklerini görüyorum. İçinde dönemin aile bireylerine ve diğer önemli kişilere ait 28 bronz heykelin bulunduğu Gotik tarzdaki İmparatorluk Kilisesi'ne heykellerin rengi nedeniyle halk

Akşamüzeri "Inn üzerindeki köprü" anlamına gelen Innsbruck'a ismini veren Inn nehri kıyısında yürüyorum. İsviçre'deki Engadine'den buraya gelen nehir Bayyera'dan geçerek Passau kentinde Tuna Nehri ile buluşmaya gidiyor. İlki 12. yüzyılda yapılan köprü'nün yerindeki Innbrücke'nin üzerinden geçerek 1496 yılında ressam Albrecht Dürer'in kentin görünümünü resmettiği

yerde bulunan Waltherpark'ta dinleniyorum. Köprüden yeniden geçip, Mariahilf'de nehir kıyısına yan yana dizilmiş renkli evlere, ağaçlara ve evlerin ardında yükselen dağlara bakıyor; not defterime Hungerburg'daki meydana adını veren ve henüz 33 yaşındayken Chogolisa Dağı'nda yaşamını yitiren ünlü Avusturyalı dağcı Hermann Buhl'un şu sözlerini yazıyorum: "Dağlar sessiz öğretmenlerdir, ve bize asil nitelikler öğretirler: doğa karşısında alçakgönüllülük, tevazu, cesaret, yoksunluk ve iradenin gücü." •

Waltherpark

arasında "Siyah Adamlar Kilisesi" deniyor. Kilisenin hemen yanındaki Volkskunstmuseum denilen Halk Sanatları Müzesi'nde Tirol bölgesindeki geleneksel yaşam ve el sanatları sergileniyor.

izlensentokerbd@gmail.com

İnsanlar Yaşadıkça

Mehmet Ünver

Mücevherlerin Işıltılı Dünyası

Çocukken ilginç şekil ve renklerdeki deniz kabuklarını toplayıp koleksiyon yapardım. O zamanlar İstanbul gibi büyük bir kentin plajlarında bile bunlardan bolca bulunabilirdi. İlkokul yıllarımda her yaz tatile gittiğimiz Marmara ve Avşa Adası kumsallarıysa benim için hazineler barındırıyordu. »

Her sabah o kumsallarda dolaşıp birbirinden ilginç deniz kabuğu toplardım.

Her sabah erken saatlerde o kumsallarda dolaşıp tatil dönüşü İstanbul'a götürmek için birbirinden ilginç deniz kabuğu toplardım. Bunların arasında "pina" denilen içi sedef kaplı iri midyeler, istiridye ve deniz salyangozu kabukları, farklı boylarda şeytan minareleri ve kurumuş yengeç kıskaçları bulunurdu. Bazılarının boyu rahatlıkla iki karışa ulaşan pinaların içine akrilik boyayla yaptığım resimleri evimin büfesine koymak bana sonsuz bir mutluluk verir, yıl boyunca yaz mevsimine olan özlemimi giderirdi. Bu kabuklardan bazılarını benim gibi koleksiyon yapan arkadaşlarla aramızda değiş tokuş eder bazılarınıysa misinalara dizerek kolye ve bilezikler yapardık. O zamanlar dostlarıma hediye ettiğim kolyelerin ne kadar ilgi çektiğini, başkalarının

da aynılardan ısrarla istediğini hala anımsarım.

"Denizlerin mücevheri" olarak adlandırdığım bu benzersiz güzelliklere olan ilgim uzunca bir süre devam etti. On dört yaşına girdiğim yıl, evlenecek olan bir yakınımıza bir kolye satın almak için Kapalı Çarşı'ya giden abalarımın peşine takıldım ve o günden sonra mücevherlerin ışıltılı dünyasının büyümesine kapıldım:

Hiç unutamadığım güzellikte bir kış günüydü. Kapalı Çarşı'ya gitmek üzere Üsküdar'dan bindiğimiz vapur, Eminönü'ne doğru ilerlerken yarı yolda bastıran kar fırtınası bizi epeyce heyecanlandırmıştı. İskeleyle sağ salım varıp kendimizi dışarı atışımızı, koşar adımlarla Cağaloğlu yokuşundan Çemberlitaş'a, oradan da Beyazıt'a kadar yürüyüp, nefes nefese Kapalı Çarşı'nın ana girişinden içeri dalışımızı dün gibi anımsıyorum. İstanbullu olduğum halde hep duyduğum bu masalsi çarşıyı ilk görüşümdü. Üstümdeki karları silkeleyip bakışlarımı kadim çarşının uçsuz bucaksız ana galerisinde gezdirmem büyümlü bir ortamda olduğumu hemen anlamama yetmişti.

O güne kadar gördüğüm hiçbir yere benzemiyordu Kapalı Çarşı. Ana galerinin her iki yanında sıralanmış kuyumcu dükkânlarının ışıltısı gözlerimi almıştı. İlk kez bu kadar çok ve benzersiz mücev-

heri bir arada görüyordum. Yeşil zümrütler, lacivert safirler, kırmızı yakutlar, açık mavi, sarı, pembe renklerde topazlar, turmalinler, Seylan taşları, İran firuzeleri, sarı renkli ışıltılarıyla bir güneş gibi parıltıdayan sitrinler, gri, pembe, beyaz inciler ve adını bilemediğim pek çok kuyum taşı göz alıcı ışıltılarıyla bir çarşıdan çok masal dünyasında olduğum izlenimi yaratıyordu. Bu manzara karşısında adeta dilim tutulmuştu. Ablalarım vakit kaybetmeden

kuyumcu dükkânlarına girip çıkararak ellerinde bulunan parayla alınabilecek en güzel, en ışıltılı kolyeyi almak için ürünleri inceliyor, fiyat soruyor ve pazarlık yapıyordu. Bense, kendimden geçmiş bir ruh haliyle bir vitrinden diğerine koşuyor, birbirinden harika tasarımlarla yaratılmış elmas yüzüklere, ametist

kolyelere ve kuyumcu esnafının damla kesimli, pırlanta zarflı dedikleri değerli taşlarla bezenmiş görkemli gerdanlıklara hayranlıkla bakıyordum. Yeşil ve kristal ışıltılarla diğerlerini unutturacak güzellikte olan bir gerdanlık özellikle dikkatimi çekmişti. Dayanamayıp sordum. Her biri pırlantalarla çevrelenmiş kırk adet damla kesim Kolombiya zümrüdüyle yapılmış bir gerdanlıkmiş. Fiyatını sorduğumda aldığım

yanıt karşısında şoke oldum. O günün en pahalı arabalarından bir tane alınabilecek değerdedi. Kuyumcu, o görkemli gerdanlıktan ne denli etkilediğimi anlamıştı. Vitrinden çıkartıp, kadife kaplı bir tepsi içinde yakından görmem için önüme koydu. O kusursuz ve pürüzsüz yeşil zümrütlere dokunmak, onları gözüme tutup ışığa bakmak için can atıyordum. Kuyumcu, en değerli zümrüdün Kolombiya zümrüdü olduğunu, yerkabuğunun binlerce

Kendimden geçmiş bir ruh haliyle bir vitrinden diğerine koşuyor, değerli taşlarla bezenmiş görkemli gerdanlıklara hayranlıkla bakıyordum.

metre derinliğinde bulunan ham zümrütlerin çok hassas işlemlerle temizlenip tıraşlandıktan sonra vitrindeki göz alıcı haline geldiğini anlattığında hayranlığım daha da arttı. Söylediğine göre, ışığa tutup bakıldığında zümrütün içinde çizgi, çatlak, pürüz görünmemeliymiş. Sonunda dayamayıp, zümrüt gerdanlığı ışığa tutup bakmak istediğimi söyledim. Kuyumcu beni kırmadı ve lüks bir araba değerinde olan gerdanlığı avucuma koydu. Her biri ayrı bir değer olan ve inanılmaz bir güzellikte tıraşlanmış zümrütlerden biriyle ışığa baktığımda kendimi gündüz gözüyle bir rüyanın içinde buldum. Bir fasulye tanesi büyüklüğünde olan zümrütün içinde bambaşka bir dünya vardı. O dünyaya bakarken çocukluğumdan beri dinlediğim masallarda bahsedilen uçsuz bucaksız cennet çayırının ve sonsuz bir ormanın üzerinde uçuyormuş gibi bir his yaşıyordum.

O gün çarşıdan çıktığımızda aklım hâlâ ışıltılı vitrinlerdeki yakut, safir ve zümrütlerle bir sanat harikasına dönüştürülmüş kuyumlardanay-

dı. Artık sık sık çarşıya uğruyor, hiçbir zaman satın alamayacağım değerdeki gerdanlıkları uzun uzun seyrediyor hatta satın alacakmış gibi fiyat soruyordum. Toprağın altından çıkarıldığında ham haliyle sıradan bir taştan faksız olan elmasların insanların başını döndüren hâle gelene kadar hangi aşamalardan geçtiği ve özellikle de Afrika'daki maden ocaklarında çalışan madencilerin bu uğurda ne büyük çileler çektiğini öğrendiğimde çok üzülsem de mücevherlere olan tutkum hiç azalmadı.

İlk Kapalı Çarşı gezimden uzun yıllar sonra çıktığım Brezilya seyahati bu tutkumun daha da artmasına neden oldu. Dünyanın beşinci büyük ekonomisi olan Brezilya topraklarının altında değerine paha

biçilemeyecek mücevher damarları bulunmaktaydı. Yeryüzündeki tüm değerli taşların neredeyse yüzde sekseni Brezilya'daki madenlerden çıkartılıyordu. Bunların arasında son yıllarda dünyanın başka hiçbir yerinde çıkarılmamış olan Impe-

**İmparatorların,
imparatoriçelerin
taşlarını süsleyen
imperial topaz,
kızıl renkte ve çok
ender rastlanan bir
kuyum taşıdır.**

rial Topaz'ı da saymamız gerekir. Geçmişten bu yana imparatorların ve imparatoriçelerin taçlarını süsleyen imperial topaz, kızıl renkte ve çok ender rastlanan bir kuyum taşıdır. Mavi, sarı ve pembe renkleri de olan topaz, bu renklerde ortalama değerinde bir kuyum

taşı muamelesi görse de çok ender bulunan kızıl renkli formuna paha biçilemiyor. Öte yandan, Amazon ormanları elmas, safir, yakut ve zümrüt gibi değerli taşların çıkartılması için her geçen gün insafsızca yok ediliyor. Ne yazık ki, ülkeyi dünyanın beşinci büyük ekonomisi haline getiren mücevher sanayi bir yandan da el değmemiş bir doğanın mahvolmasına yol açıyor.

Doğal taşların ve değerli mücevherlerin insan sağlığı üzerinde önemli etkileri olduğuna inananlar da var. Örneğin Rio de Janeiro kentinin altına kaplayan devasa ametist taşı yataklarının kent halkının ruh sağlığına olumlu etkiler yaptığı, halkın çoğunlukla neşeli, iyimser ve cıvıl cıvıl olmalarının altında da bu güzel etkinin yattığına inananlar var. Rio caddelerindeki gezim sırasında,

Amazon ormanları elmas, safir, yakut ve zümrüt gibi değerli taşların çıkartılması için her geçen gün insafsızca yok ediliyor.

marketlerde artıkları toplayan yaşlı kadınların bile sürekli gülümseyip bir müzik duyduklarında hemen dans etmeye başladıklarını görünce ben de buna inandım. Ne yazık ki, bu olağanüstü mücevherleri elde etmek için insanlar madenlerde köle gibi çalıştırılıyor ve doğa acımasızca yok ediliyor. Keşke öyle olmasaydı.

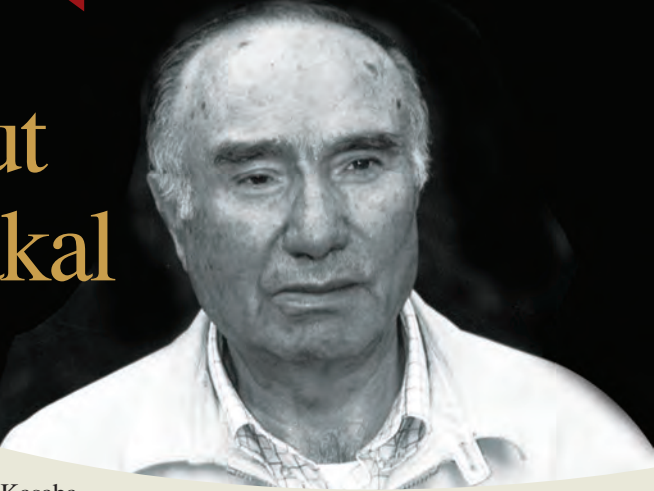
Hepinize ışıltılı günler dilerim.

mehmetunverbd@gmail.com

Eğitimin pahalı olduğunu düşünüyorsanız,
cehaletin bedelini hesaplayın.

Sokrates

Mahmut Makal

1930 yılında Aksaray'ın Gülağaç ilçesi Demirci Kasabası'nda doğdu Köy Enstitüsü'nden yetişen ilk yazarlardan biri olan ülkemizde "Köy Edebiyatı" akımını başlatan yazar, şair ve öğretmen Mahmut Makal. İvriz Köy Enstitüsü'nde başladığı eğitimini tamamladıktan sonra 6 yıl köy öğretmenliği yaptı. Edebiyata şiirle başladı. İlk şiiri olan "Toros'un Eteğinde" "Türk'e Doğru" dergisinde yayımlandı. Varlık Dergisi'nde yayımlanan Köy Notları ile dikkat çekti. Öğretmenlik yaptığı köylerdeki gözlemlerini gerçekçi ve yalın bir dille anlattığı Bizim Köy adlı kitap büyük yankı uyandırdı. Köy Edebiyatı akımının başlangıcı olarak anılan bu eseri ve düşünceleri yüzünden 1949 yılında tutuklanıp bir süre cezaevinde kaldı. Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nde başladığı eğitimini tamamlayıp ilköğretim müfettişi olarak göreve başladı. 1964 yılında müfettişliği elinden alınarak

tekrar öğretmenlik statüsüne indirildi. Fransa'da Avrupa Sosyoloji Merkezi'nde ve Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde araştırmalar; Kültür Bakanlığında danışmanlık yaptı. 1971-1972 yılları arasında Bizim Köy Yayınları'nı yönetti. Venedik Üniversitesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı dersleri verdi. Yazıları, 1946 yılından itibaren Köy Enstitüsü, Ülkü, Varlık, Türk Dili, Çağdaş Türk Dili, Türk Dili Dergisi, ABC dergileri ile Cumhuriyet, Vatan, Öncü, Ulus, Yenigün gazetelerinde yayımlandı. Eserleri İbrance ve Romence de dahil bir çok dile çevrildi. 1966 yılında Dünya Kültürüne Hizmet Ödülü ile ödüllendirildiği UNESCO tarafından 1967 yılında dünya gençliğine örnek insan seçildi. 1976 yılında Değişenler (Bizim Köy, 1975) ile Türk Dil Kurumu Ödülüne layık görülen Mahmut Makal, 2018 yılında Ankara'da öldü.

Göze Gönül Arası
Mehmet Uhri

Şiddet Sarma- lında Yaşamak

Şiddet kültürel kökleri aile içine uzanan bir iletişim biçimidir. Sesini yükseltmekle başlar. Başka biçimde aktarılamayanın karşı tarafa “zorla” aktarılmasıdır. Direnme, direktme, sesini yükseltmekle başlar, fiziki şiddete ve hatta kitleselleşip linç kadar ulaşabilir. »

Sosyal iletişim kanallarının yeterince açık olmadığı, empati fakiri, şiddeti “normalleştirmiş” toplumlarda ne yazık ki sıklıkla başvurulan bir iletişim biçimidir.

İletişim kurmayı ailede öğreniriz. Şiddet de iletişim yöntemlerinden biridir. Pek çok kültürel unsur gibi öğrenilir ve çeşitli biçimlerde uygulanır.

Bir toplumda şiddet kültürünün varlığı ve düzeyini görebilmek için toplumun ortak aklını, düşünsel

“Nush ile uslanmayana etmeli tekdir, tekdir ile uslanmayanın hakkı kötektir.”

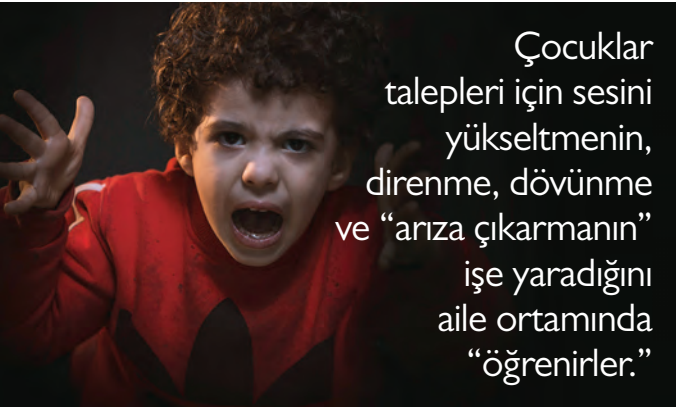
“Sözün bittiği nokta.”

“Aklın yolu birdir...”

Şiddet, kültürel kökleri aile içine uzanan bir iletişim biçimidir ve sesi yükseltmeyi öğrenmekle doğrudan ilgisi vardır.

Çocuklar talepleri için sesini yükseltmenin, direnme, dövünme ve “arıza çıkarmanın” işe yaradığını aile ortamında “öğrenirler.” Ailelerin

biraz da başkaları tarafından ayıplanma kaygısıyla çoğunlukla pes edip çocuğun isteğini gerçekleştirme ile aile içinde şiddet kültürünün tohumu atılmış olur. Ses yükseltmeyle başlayan iletişim ve dayatma, çocuk ile birlikte büyür, biçim değiştirir ve kültüre dönüşür.

Çocuklar talepleri için sesini yükseltmenin, direnme, dövünme ve “arıza çıkarmanın” işe yaradığını aile ortamında “öğrenirler.”

arka planını görünür kılan atasözleri ve deyimlere bakmak yeterlidir.

Aşağıdaki atasözü ve deyimlerin yaygın kabul ve kullanım görüyor olduğu bir toplumda şiddetin var olduğunu ve kültürel olarak kendini sürekli yeniden üretebildiğini söyleyebiliriz.

“Kızını dövmeden dizini döver.”

“Öğretmenin vurduğu yerde gül biter.”

“Dayak cennetten çıkmadır.”

“Ağlamayan çocuğa meme vermezler,

Başkalarını rahatsız edeceğini düşünmeksizin kornaya basmaktan, tribünlerde rakip takıma yönelik küfürlü tezahüratlara kadar her yerde yaşanır ve hatta küfürlü sözlerin günlük dilde edat olarak kullanılmasıyla “normalleşir.” Kültürel kodlarında şiddeti barındıran ve tekrar tekrar üretebilen toplumlarda iletişim kanallarının karşılıklı olarak açık olması (empati kültürü) şiddetin ortaya çıkmasını kontrol altında tutabilir.

Ancak, toplumu bir arada tutan

ortak değerlerin yitildiği, sosyolog Emile Durkheim (1858-1917) tarafından “Anomi” olarak adlandırılan iklim girildiğinde iletişim kanalları yetersiz kalır. Toplumun ortak değerleri anlamını yitirdiğinde yaşanan yalnızlık ve yabancılaşma hissi korku ve gerilimi artırır. Bu ortam şiddet kültürünü besler, “ötekine” yönelik talep ve beklentiler gerçekleşmediğinde söz, yerini hızla şiddete bırakır.

Durkheim’ın “Anomi” olarak adlandırıldığı bu gibi durumlarda insanları bir arada tutan özgürlük, eşitlik, insan haklarına saygı, hukuk üstünlüğü, insan onuruna saygı ve demokrasi gibi temel kavramlarda bile uzlaşının sağlanamaması kutuplaşmayı artırır. Sosyal çözülmeye ve depresyona yol açar, intihar salgınları görülebilir. Ne yazık ki çoğunluğun sesi baskın gelir ve şiddet kitlesellik kazanır.

Kültürel kodlarında şiddeti “normalleştirmiş” toplumlarda yaşanabilecek en büyük tehlike şiddetin bir yangın gibi kitlesellik kazanıp linç kültürüne dönüşmesidir.

Linç, şiddetin doruk noktasıdır ve tüm taraflar için yıkıcı sonuçlar doğurur.

Şiddet iklimi normalleştiğinde herkesin sırtı kabarık kedi gibi

Emile Durkheim:

Toplumun ortak değerleri anlamını yitirdiğinde yaşanan yalnızlık ve yabancılaşma hissi korku ve gerilimi artırır. Bu ortam şiddet kültürünü besler.

nereden nasıl bir saldırı gelecek kaygısıyla dolaştığı gergin ve sağlıksız ruh iklimi içinde yaşar ve bunun normal olduğuna kendimizi inandırmaya çalışırız.

Şiddet kültürel kökleri aile içine uzanan bir iletişim biçimidir ve sesini yükseltmekle başlar.

Anomi ikliminin beslediği ve toplumun kültürel kodlarında “normalleşmiş” şiddet olaylarının sağlık çalışanlarına yönelmesinde de taraflar arasındaki iletişim kanallarının yetersizliğinin rol oynadığını görmek çözüme yönelik iyi bir başlangıç olabilir. Aksi halde, hasta ve yakınlarının sağlık sistemine güven duymamaları ve yaşanan aksiliklerin sorumlusu olarak sağlık çalışanlarını görme eğilimi, hekimlerin de hastalarını olası tehdit unsuru olarak algılaması kısır döngüye dönüşüp şiddet sarmalını beslemeye devam eder.

Bilindiği gibi meslek kimliğinin bir parçasıdır.

Sosyalleşmeyi gerçekleştirirken kimliklerimizi kullanırız. Evde anne veya baba olur, mahallede komşu, arabada şoför, iş ortamında ise mesleğimizin gerektirdiği sosyal rollerimize bürünürüz. Üstlendiğimiz sosyal rollerin gerektirdiği bilgi birikimi, ahlâk ve sorumluluk bilinci ile davrandığımızda o rolün hakkını verir, kendi değerimizi hissederiz.

ve psikolojik tatminden uzak olarak şekillenir. Şehir ortamında ise roller tersine döner.

Hekimlik mesleğinin psikolojik değeri geçtiğimiz yüzyıla kadar ekonomik değerinin hep önündeydi. Herhangi bir sosyal ortamda doğumunu gerçekleştirdiğiniz bir çocuğun elinizi öpmesi, hastanızın yanınıza gelip sizi saygıyla selamlaması ekonomik değer taşımaya

Hekimlik mesleğinin psikolojik değeri geçtiğimiz yüzyıla kadar ekonomik değerinin hep önündeydi.

Büründüğümüz sosyal rollerin toplum içinde gördüğü değerler de farklıdır. Felsefi anlamda başlangıcından beri bir “adanmışlık” gerektirdiği, kendini geri çekip başkalarının sağlığına odaklanma üzerine kurulduğu için hekimlik tüm toplumlarda saygınlığı yüksek mesleklerdendir.

Sosyolojik olarak her sosyal rolün ekonomik ve psikolojik olmak üzere iki farklı değeri olduğu kabul edilir. Sözelimi işgücüne gereksinim duyulan feodal görünümlü kırsal topluluklarda çocuğun iş gücüne katkı ve gelecek sigortası anlamında ekonomik değeri psikolojik değerinden fazladır. Bu nedenle baba kimliği ekonomik değerleri öne alarak daha baskıcı

da mesleki tatmin açısından hayli doyurucu olabilmekteydi.

Geçtiğimiz yüzyılın sonunda yaşanan neoliberal dönüşüm ile birlikte; sağlık sisteminin piyasalaşması verimlilik, kâr, sürdürülebilirlik, kalite, maksimizasyon, rekabet, inovasyon gibi pek çok öncülün sağlık sistemine yerleşip mesleğin biçim değiştirmesine neden oldu. Bu dönüşümün sağlık hizmet kalitesinin standardizasyonu, kalite ilkelerinin uygulanması, hizmetin yaygınlık ve etkinlik kazanması şeklinde olumlu sonuçları olmasına karşın mesleğin ekonomik değerinin psikolojik değerinin önüne geçmesi gibi bir sonucu daha oldu. Hekimler çalıştığı kurumun

marka değeri, kazandırdığı meblağ ve bunun üzerinden kazanç elde etme şeklinde yeni bir mesleki yapılanma içine itildi.

Hekimlik mesleği psikolojik anlamda tatmin edici olmaktan uzaklaşıp ekonomik rekabet ortamına itildikçe, bir başka deyişle felsefesinde yatan insana-hastaya adanmışlık, yerini kuruma, patrona adanmışlığa bıraktıkça toplumun gözünde de değerini yitirmeye başladı. Sağlık çalışanlarına yönelik giderek artan şiddetin arka planında, insanların canını emanet ettiği hekime kuşkuyla bakmasının yattığını da görmek zorundayız.

Piyasalaşan sağlık ortamının getirdiği karşılıklı güvensizlik sarmalı ve popülist sağlık politikaları, hekim ile hasta arasındaki iletişimi olumsuz etkiledikçe şiddet giderek daha fazla görünür oldu. Üstelik şiddet uygulayan ve şiddet mağdurları üzerinden bile toplumun bölünüp kutuplaştığına şahit olmaya başladık.

Çözüm hiç kolay görünmese de bir yerden başlamak gerekiyor. Bataklığı kurutmadan cezai yaptırımları artırmak gibi geçici önlemlerin sorunu ötelemekten başka işe yaramayacağı açıktır. Hastalığı kabullenmek ve içinde bulunduğumuz “anomi” ile yüzleşmek

durumundayız.

Şiddeti kültürel kodlarında normalleştirilmiş ve anomi girdabına sürüklenmiş görünen bir toplumun aynaya bakmasını sağlamak, karşılıklı olumsuz önyargıların doğurduğu iletişimsizliğin sağlık çalışanlarına yönelik şiddeti beslemekte olduğunun farkında olmak çözüme yönelik arayışların başlangıç noktası olmalıdır.

Kitlesellik kazanıp tüm tarafları mağdur edecek yıkıcı sonuçlar doğurmadan içinde bulunulan şiddet sarmalı ile yüzleşmek ve durdurmak zorundayız. Başta yöneticiler, eğitmenler, aileler olmak üzere toplumun her bireyi ayırtıcı-kamplaştırıcı söylemden özenle kaçınılmalı, ortak değerleri öne çıkaran tutum-davranış değişikliği ile şiddetin her türlüşünden arınmış toplum hayali için gelecek kuşaklara örnek olmalıdır. •

mehmetuhridd@gmail.com

Not: Bu yazı 03.01.2020 günü çalışmakta olduğum Bakırköy Sadi Konuk Eğitim Araştırma Hastanesi'nde hasta yakını tarafından darp edilen değerli meslektaşım Burak Altunpak'a ithaf olunmuştur.

Kaynakça:

Durkheim, E. Toplum Bilimin Yöntem Kuralları, Dost Kitapevi 2012
 Durkheim, E. İntihar Cem Yayınevi 2011
 Köknel, Ö. Şiddet Dili Remzi Kitapevi, 2013
 Köknel Ö. Kaygıdan Korkuya, Remzi Kitapevi, 2014
 Parsons, T. Toplumsal Eylemin Yapısı; Marshall, Pareto, Durkheim, Sakarya Üniversitesi Yayınları 2015

“İlk yumruğu atan fikirlerinin yetersizliğini kabul etmiştir.”

Çın Atasözü

TASARRUFLU AMPULÜNÜZ KIRILIRSA!

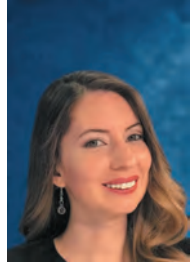
Aşağıdakileri yönergeleri takip edin;

- 1. Derhal pencere açın ve odayı kırıklara basmadan terk edin.**
- 2. En az 15 dakika o bölgeden uzak durun ve ortamı iyice havalandırın.**
- 3. Kırıklara ve civa partiküllerine çıplak el ile dokunmayın.**
- 4. Kırıkları ve yerlere saçılan civa partiküllerini temizlemek için elektrik süpürgesi kullanmayın. Saçılan civa partikülleri elektrik süpürgesi ile ortama yayılarak solunum yoluyla zehirlenmelere neden olabilir.**
- 5. Plastik eldiven takın ve yerdeki cam kırıklarını bir furaşın içine süpürün. Civa partiküllerini ise ıslak bir mendil veya yapışkan bant ile temizleyin.**
- 6. Faraşa topladığınız parçaları kilitli bir poşete veya bir plastik torbanın içine atın ve ağzını iyice kapatın.**
- 7. Plastik torbayı evsel çöplerin içine atmayın. Bunun yerine pil atık kutusuna veya belediyelerce tehlikeli atıkların toplandığı veya imha edildiği yere götürün.**
- 8. Kırık ampulden çıkan tozu solumamaya çalışın.**

Neler Olmuyor ki Dünyada

Sezin San Sungunay

II Milyon Yıllık Dinozor Fosili Bulundu

Kanada'nın Alberta eyaletinde bilim insanları, 11 milyon yıllık bir dinozor fosili buldu. Fosil üzerinde yapılan incelemede, T-rex olarak bilinen dinozorlardan olan ancak bugüne kadar bilinmeyen

yeni bir türün keşfedildiği açıklandı. Yeni türe "ölüm meleği" adını veren bilim insanları, diğer vücut parçalarını bulmak için araştırmaları sürdürüyor.

230 Bini Aşkın Canlı Türünün Nesli Tükenmek Üzere

Uluslararası Doğayı Koruma Birliği, canlı

türleriyle ilgili vahim tabloyu gözler önüne serdi. Geçen yıl 26 bini aşkın canlı türü yok olma tehlikesiyle karşı karşıya iken bu sayı, 2020'de 30 bini geçti. Yayımlanan "Kırmızı Liste" ye göre, yüzlerce türün

yüzde 41'i, kozalakların yüzde 34'ü, memelilerin yüzde 25'i ve kuşların yüzde 14'ü tehlike altında. Küresel ısınma, kaçak avlanma ve doğal yaşam alanlarının giderek azalması nedenler arasında. Tarım, mobilyacılık, madencilik sektörleri ve altyapı için arazi kullanımının da doğal yaşam alanlarını yok ederek bitki ve hayvan türlerinin geleceğini tehdit ettiği belirtildi. "Kırmızı Liste" indeksi kapsamında, bugüne kadar 112 bin 400 hayvan, bitki ve mantar türünü incelerken, yıl sonuna kadar en az 160 bin türün de değerlendirilmesi hedefleniyor.

3 Bodrum Katında Timsah Besledi

Amerika Birleşik Devletleri'nin Ohio eyaletinde, polis bodrum katında bir timsahın beslendiği yönündeki ihbar üzerine olay yerine gitti. Yetkililer, 1,5 metre uzunluğunda 25 yaşındaki timsahın, içerisinde su ve su pompası bulunan bir teknede yaşadığını tespit etti. Sahibi Dusty Rhoades ise timsahı sürüngenlerin satıldığı bitpazarından aldığını belirterek, "Aldığımda 30 santim civarındaydı, o günden bugüne benimle" dedi. Egzotik hayvan besleme ruhsatı olmayan Rhoades hakkında, timsahı gönüllü olarak yaban hayatı koruma memurlarına teslim ettiği için işlem yapılmadı. Yapılan sağlık kontrolünde normalde daha büyük olması gereken timsahın yaşam koşulları nedeniyle küçük kaldığı belirlendi.

4 Toplu Taşıma Ücretsiz

Avrupa Birliği'nin 600 bin nüfuslu ülkesi Lüksemburg, toplu taşıma araçlarını ücretsiz hale getirdi. Uygulama, kent içi ulaşım sağlayan otobüs, tren ve tramvayların tamamını kapsıyor. Bu adımı ile bir ilke imza atan ülkede, 1. sınıf trenler uygulamanın dışında tutuldu. Söz konusu hatların mevcut tarifelerinde değişiklik de yapılmadı. Kararın ardında ise trafik sıkışıklığı sorunu yatıyor. Çünkü ülkeye her gün Almanya, Fransa ve Belçika'dan çalışmak için

araçlarıyla çok sayıda kişi geliyor. Uygulamanın yıllık maliyeti ise 41 milyon Avro.

5 Antarktika'da Büyük Tehlike

Antarktika'da çalışan Ukraynalı bilim insanları sabah uyandıklarında araştırma istasyon-

larının etrafındaki bembeyaz karın kan kırmızısı olduğunu gördü. Araştırmacılar kısa sürede bunun "Chlamydomonas nivalis" yani "kırmızı kar" adıyla bilinen mikroskopik bir kar yosunu olduğunu anladı. Tatlı su alglerinin çoğunun aksine, kriyofilik olan bu yosunların donma suyunda geliştiği belirtildi. Bunun Antarktika'da araştırma istasyonunun bulunduğu bölgede görülmesi iyiye işaret değil. Zira, kırmızı kar Alpler ve farklı yüksek dağlık bölgelerde karşılaşılan bir durum. Buzulların "kırmızı kar" ile ısı artışı konusunda bir tür alarm verdiği vurgulanıyor.

6 Fransa'dan Çevre Kirliliğine Karşı Önlem

Fransa, hayvan dışkılarından elde edilen biyogaz sayesinde çevre kirliliği ve enerji bağımlılığına "dur" demeye hazırlanıyor. Ülke-deki çiftliklerden 133'üne kurulan dışkı toplama ve işleme depoları

sayesinde hayvansal atıklardan metan gazı elde edildiği belirtildi. Hükümet, 2030'a kadar enerji tüketiminin yüzde 10'unu biyoyakıt ile karşılamayı hedefliyor. Fransa Gaz İdaresi, bu

oranın on yıl içinde yüzde 30'a ulaşabileceğini vurguladı. Ek bir gelir kaynağı olmasının yanı sıra çevre dostu bu yakıt iş alanları da yaratıyor. Biyogazın fosil yakıtlar ile en büyük farkı ise yenilenebilir olması. Ayrıca ithal edilmemesi nedeniyle de dışa enerji bağımlılığı azaltıyor.

7 Zengin Ülkelerin Çocuklarına Yönelik Tehlike

Dünya Sağlık Örgütü ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu UNICEF'in araştırmasına göre; zengin ülkeler de, çocuklarının

sağlıklı bir geleceğe sahip olması için gerekli önlemleri almıyor. Araştırma sıralamasının en üstünde yer alan varlıklı ülkeler de karbon salınım oranlarıyla çocukların geleceğini tehlikeye atıyor. Çocuklar için risk faktörü oluşturan konular arasında, iklim değişikliği, çevresel değişiklikler, obezite, alkol ve tütün kullanımı öne çıkıyor. Alkol, şekerli içecek ve fast food ürünleri ilk olarak obeziteye yol açıyor.

8 Cinsiyet Mutsuzluğu Artırıyor

İsveç Sağlık Bakanlığı, ruh sağlığı ve cinsiyet mutsuzluğu üzerine rapor hazırladı. Rapora göre; doğumda cinsiyeti kadın olarak kaydedilen ve cinsiyet mutsuzluğu teşhisi konan 13-17 yaş aralığındaki genç sayısı son on yılda yüzde bin 500 arttı. Aynı dönemde doğumda erkek olarak kaydedilen ve cinsiyet mutsuzluğu teşhisi konan 18-24 yaş aralığındaki kişilerin sayısındaki ar-

tış yüzde 400 olarak kayda geçti. Artışın görmezden gelinemeyecek kadar yüksek olduğunu vurgulayan uzmanlar, nedenin henüz bilinmedi-

ğini söylüyor. Cinsiyet mutsuzluğu bir kişinin cinsiyet kimliğinden rahatsızlık duyması olarak tanımlıyor. Bu kişilerde otizm, kendine zarar verme ve intihar eğilimlerinin genele oranla daha sık görüldüğü biliniyor.

9 Dünya Geneline Kadına Olumsuz Bakış

Birleşmiş Milletler'in 75 ülkede siyaset, iş ve eğitim gibi alanlarda ön yargıların incelendiği araştırmaya göre; dünya nüfusunun yüzde 90'ı kadınlara önyargılı yaklaşıyor. Kadın ve erkeklerin yarısı, erkeklerin daha iyi siyasetçi ya da lider olacağına inanıyor. Yüzde 40'lık bir kesim, erkeklerin iş hayatında daha iyi yönetici olduğu, yüzde 28 gibi bir kesim ise bir erkeğin "eşini dövebileceğini" düşünüyor. Dünyada cinsiyet eşitliği bulunmadığını ispatlar nitelikteki araştırma, erkeklerin bir işi kadınlardan daha fazla hak ettiği görüşünü de paylaşıyor. •

sezinsansungunaybd@gmail.com

NİSAN AYI ÇÖZÜMLER SAYFASI

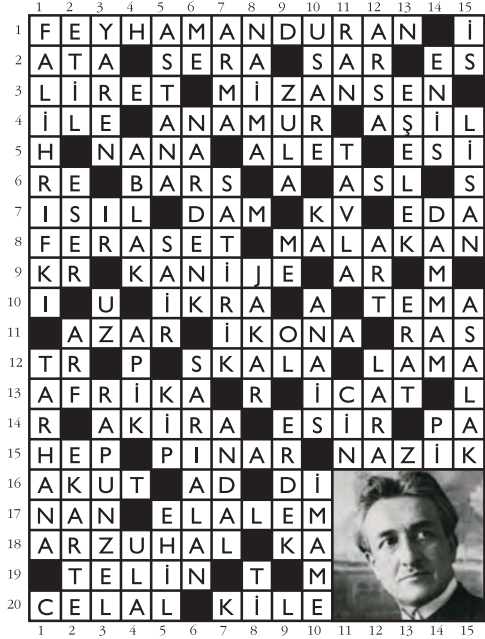
1-(a) Deneycilik	6-(d) Şan, ünvan	11-(c) Kuşukcu, şüpheci
2-(c) Ovma, ovuşturma	7-(a) Yansınım	12-(b) Ara kazanç
3-(a) Temel, taban	8-(b) Yozlaşmış	13-(c) Eğik, yatık
4-(b) Çevre bilimi	9-(c) Ağ	14-(d) Toplu çalışma
5-(a) Verim	10-(d) Yavaşlatılmış	15-(b) Uzlaşma, mutabakat

"Bilginizi Denetleyin"

- 1-(c) Gayda
- 2-(a) Gluten
- 3-(c) Kıvım
- 4-(b) İglo
- 5-(d) Samsun
- 6-(d) Porsuk
- 7-(a) Demirkazık
- 8-(a) Cazgır
- 9-(b) Tabakhane
- 10-(a) İntihal
- 11-(b) Fırsatçı
- 12-(d) Menderes

Kare Bulmaca

YARININ BÜYÜKLERİ

Gönderi adresi:

e-posta: butundunya@butundunya.com.tr

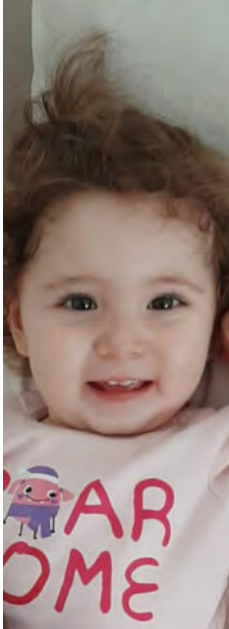
(e-posta ile göndereceğiniz fotoğrafların 500 KB' den fazla olmamasına lütfen özen gösteriniz.)

Kumsal Uysal, Bursa

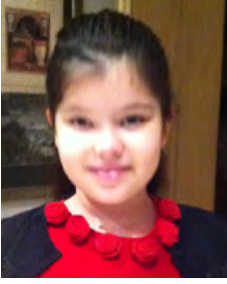
Hazar İpar, Mersin

Arven Asya Gündüz,
Ankara

İpek Nural, Ankara

Selin Kumru Sağlamer,
İstanbul

Göktuğ Aksu, Artvin

Yiğit Ege Akdur ve Zeynep Defne Akdur, Ankara

Halil Ateş, İstanbul

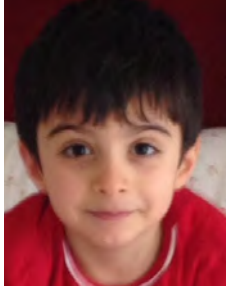
Hamdi Yıldırım, Kırşehir

Özgecan Menekşe, Amasya

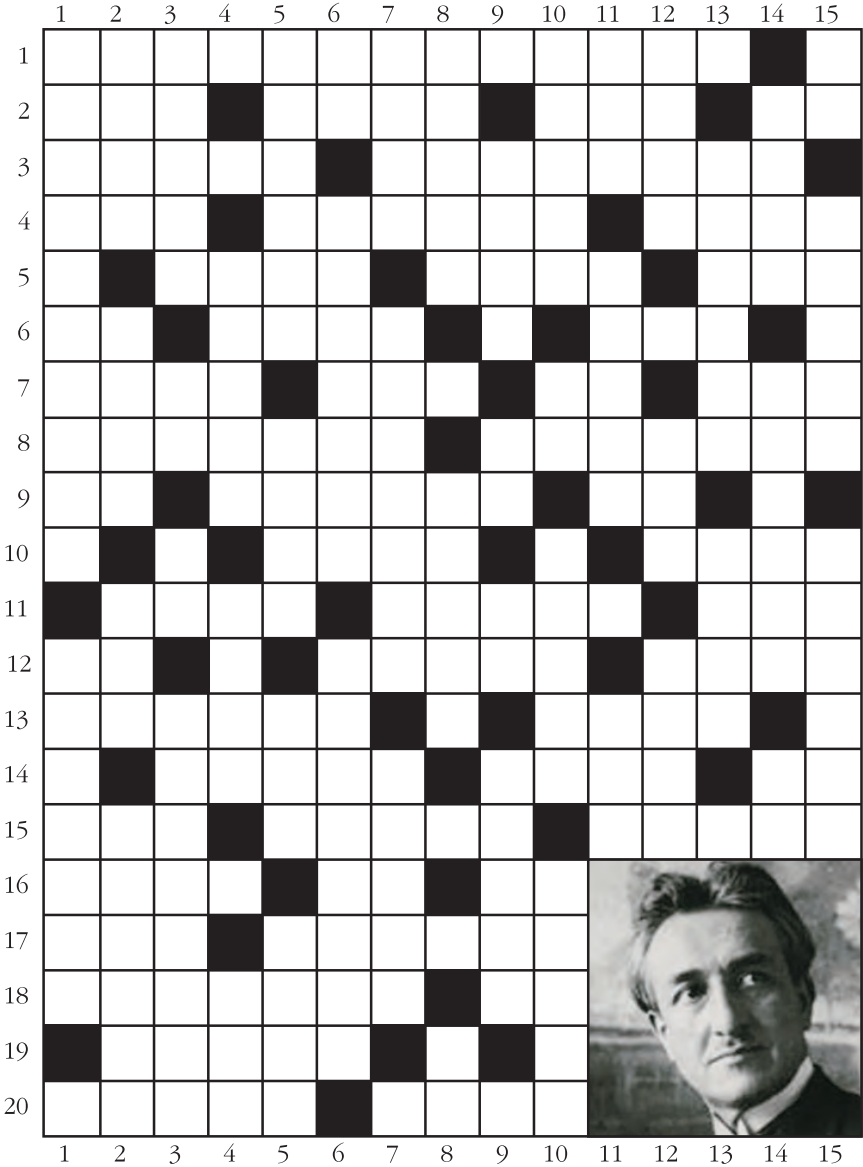
Öykü Can, Eskişehir

Ali Deniz Kimap, Ankara

Dide Su Çiñinoğlu, Mersin

Bulmacanın çözümü 151. sayfadadır.

Bulmaca

Filiz Leloğlu Oskay

SOLDAN SAĞA:1-1886-1970 yılları arasında yaşamış olup,Türkiye'de portre sanatının öncülerinden olan ressamımız. **2-Ced-** Sebze ve meyvelerin yetiştirildiği ve hava şartlarına karşı korunduğu cam veya naylonla kaplı yer.- Sevindiren, sevinç veren.-Notada durak işareti. **3-İtalya'nın Euro'ya geçmeden önceki para birimi.-**Yönetmenin oyuncularını oyuna uygun bir uyum içine sokması için yaptığı hazırlık. **4-Bir bağlaç-çel'in bir ilçesi.-** İnsan bacasında toprak çıkıntısına yapışan çok güçlü bir kiris. **5-Emile Zola'nın bir yapıtı.-**'Nazik ...'(Aziz Nesin'in bir yapıtı).-Yarı yanmış odun. **6-Bir nota.-** Arı oğlu.- Otomobillerde ses düzeyini kontrol eden sistem. **7-İsı ile ilgili, termal.-** Üzeri toprak kaplı ev.-Kilovoltun kısa yazılışı.-Tavır, davranış. **8-Anlayışlılık, çabuk sezış.-**1878'de Çarlık Rusyası'na geçen Kars'a yerleştirilen Rus kömli dini azınlık grubu. **9-Kriptonun simgesi.-**1601 yılında Tiryaki Hasan Paşa'nın kahramanca savunduğu kale.-Güzel sanat. **10-Kiraya verme.-** Anadüşünce. **11-Paylama.-** Kiliselerde yer alan kutsal resimler.-Habeş soylusu. **12-Türkiye'nin plaka imi.-**Genellikle ölçü aletlerinde gösterge çizelgesi.-Güney Amerika'da yaşayan bir yük hayvanı. **13-Bir kıta adı.-**Buluş. **14-.....** Kurosawa'(ünlü Japon film yönetmeni).-Tutsak.-Eski dilde ayak. **15-Sürekli olarak, her zaman, daima.-** Bu suyun çıktığı yer, kaynak.- Başkalarına karşı saygılı davranan. **16-Kronik olmayan.-**İsim.-Başına geldiği sözcüğe çift anlamı katan ek. **17-Eski dilde ekmek.-**Başkaları. **18-Dilekçe.-**Kiloamperin kısa yazılışı. **19-Lanet okuma, ilenme. 20-Öfke, kızgınlık, hiddet.-** Genellikle tahıl ölçmede kullanılan belirli hacimdeki kap.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: 1-'.....
..... Atay'(1894-1971 yılları arasında yaşamış olup 'Zeytinadağı'.Ve 'Çankaya' adlı eserlerinden de tanıdığımız gazeteci ve yazarımız).- Domates, biber, soğan, süt katılarak yapılan bir çorba. **2-Organik birleşiklerin birleşimine giren karbon ve hidrojen atomları grubu.-**Yapıt.-' Cahit ...'(Dünyaca ünlü matematikçimiz).-Saf dışı etmek. **3-Arkadaş, yakın dost.-**Şarkı, türkü.-Mahir.-Bir masalda cadı tarafından büyütülen kuleyi tırmanması için saçını merdiven yapan hayali karakter. **4-Ceviz ağacının mobilya yapmaya yarar iç kısmı.-**Atık, çevik.-Muğla'nın bir ilçesi. **5-Asya'da bir başkent.-**Başka.- Sağlam, dayanıklı.-Bir işte yetkili olan. **6-Kuzu sesi.-** Nar, erik gibi yemişlerden yapılan pekmez.-Bolu ilinde yer alan bir yayla. **7-Bir devletin veya bir şehrin sembolü olarak kabul edilmiş resim, harf veya şekil.-**Edebiyatta yergi niteliğinde olan yapıt.- Bahçe ve bostanda sulamayı kolaylaştırmak amacıyla toprağın eğilimine göre ayrılmış bölümler.- **8-Haleb'te doğmuş olan Osmanlı tarihçisi.-** Bir tür dokuma tezgahı.-Boru sesi. **9-Kaçak ve yasak şeylerin saklandığı gizli yer.-** Sümerlerde tanrıların kanunlarına verilen isim.-'O' gösterme sıfatının eski dildeki yazılışı.-Balıkesir'in turistik bir ilçesi. **10-Özsu.-**Hinduizm'de Brahma unvanı.-'..... Nin'(Küba kökenli Fransız yazar)-Tesbih başlığı. **11-Nazım Hikmet'in soyadı.-**At ahır.-Sert bir içki. **12-Üzerine yapı inşa etmek için ayrılmış toprak parçası.-**Arka,geri.-Antalya'da bulunan dünyaca ünlü plaj. **13-Elma, armut gibi meyvelerin yenmeyen iç bölümü.-**Erden onbaşıya kadar olan askerler. **14-'....** Batur (şairimiz).-Suudi Arabistan'da bir kent.-Matematikte sabit sayı. **15-Duman lekisi.-**Konuşma dili.-Parazit.

filizoskaybd@gmail.com

Satranç

Mustafa Yıldız

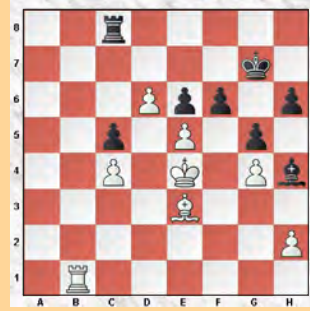
TÜRKİYE KADINLAR SATRANÇ BİRİNCİLİĞİ

2-8 Mart 2020 tarihlerinde Ankara'da 9 tur oynanan Arzum Türkiye Kadınlar Satranç Şampiyonası'nda Ekaterina Atalık 7 puanla 1., Çadır Nelli Aleksanyan ve Safiye Öykü İnce 7 puanla 2. ve 3.oldular.

Ekaterina Atalık – Ada Yıldırım, 1. Tur

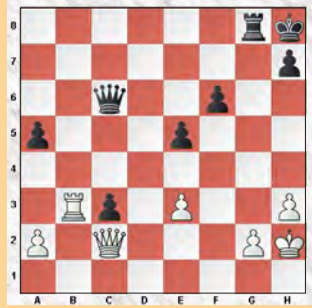
Oyunun sonucunu etkin figürler ve ilerlemiş geçer piyon belirliyor: Siyah'ın fili neredeyse tahtanın dışında, Beyaz'ın d6'daki geçer piyonu ise epeyi tehlikeli.

44.Kb5! Fe1 Yararsız bir atılım. **45.Fxc5 fxe5**
46.d7! Kd8 Beyaz, e piyonunu almaya gerek duymuyor vezir adayını sürüyor, onu kim tutabilir? **47.Kb7** Siyah terk etti. Niye? Çünkü Beyaz, Fb6 veya Fe7 hamleleriyle siyah kaleyi d8 karesinden kovuyor ve piyonunu yükseltiyor. **1-0**

Sinem Çağla Gündoğan - Ekaterina Atalık, 8. Tur

Siyah vezirin ve kalenin atış alanındaki g2 karesi Beyaz'ın elini kolunu bağlıyor. 38.g3 Vf3 (38.Kxc3 Kxg2 39.Vxg2 Kxc3 de iyi sonuç vermiyor.) 39.g4 Vxe3 40.Kxc3 Vf4+ 41.Şg2 Kd8 Veziri kazanmayı tehdit ediyor. 42.Ke8 Vd4 43.Vc7 Vd5+ 44.Şg3 Kxc8 45.Vxc8+ Şg7 46.Vc7+ Şg6 47.Vc2 e4 Şah çekişler bitti. 48.Şf4 Ve5+ 49.Şe3 Şg5 50.Vxe4 Şh4! Siyah şah, beyaz piyonları yiyecek. 51.Şf3 Vxe4 52.Şxe4 Şxh3 53.Şf3 a4 54.a3 h6 Siyah için kazanılmış oyun sonu konumu. 55.Şf4 Şg2! 56.Şe4 Şg3 57.Şf5 Şf3 58.Şxf6 Şxg4 Beyaz terk etti. 0-1 Şampiyonun en zor partisi bu olsa gerek.

Safiye Öykü İnce - Gülenay Aydın, 9. Tur

Her iki taraf da eşit materyal puanına sahip ama Beyaz çok üstün, neden? Taşları çok aktif; Kalesi 7. yataya inmiş, fili rakip şaha bakıyor, hiçbir taşı tehdit altında değil. Siyah taşlar öyle mi ya? Onlara bunaltıcı bir hava egemen!

27...b6 28.Fa3 Piyon sürebilmek için bir geri çekiliş. 28...Şg7 Hiç değil açmazdan çıktı. 29.b4 h6 30.Kc7 hxg5 31.hxg5 Kd8 Siyah etkili hamle bulamıyor. 32.Kxc6 b5 33.axb5 Ab6 34.Kc7 e6 Beyaz kale diğer piyona yöneliyor. 35.Şf1 Kd2 Siyah kale çok geç kaldı. 36.Kxa7 Kxc2 37.Ka6 Ad5 38.b6 Kc8 39.b7 Kb8 40.Ka7 Ac7 41.b5 Axb5 Filin önünü açmak için piyon feda edildi. 42.Fd6 Axa7 43.Fxb8 Ac6 44.Fd6 Şg8 45.Şe2 Şg7 46.Şd3 Şg8 47.Şc3 Şg7 Siyah şah tutsaklıktan kurtulamıyor. 48.b8V+ Axb8 49.Fxb8 Siyah umutsuzca birkaç hamle oynadı ve terk etti. 1-0

EDEBİYAT VE SATRANÇ

Suat Boztepe dostumuz 3 kitap göndermiş. Biri, önceden burada andığımız Firdevsi-i Rumi'nin Satrançname-i Kebir'i, diğeri, ünlü yazar Stefan Zweig'in bilinen uzun öyküsü: Satranç, üçüncüsü ise 2012'de yayımlanmış ancak yeni gördüğüm Alman gazeteci ve roman yazarı Gerd Schneider'in yazdığı Yeni Başlayanlar için Keyifli Satranç Şah Mat!

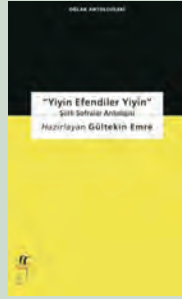

Bize Gönderilen Kitaplardan

Yiwin Efendiler Yiwin Şiirli Sofralar Antolojisi

Gültekin Emre

Oğlak Yayıncılık

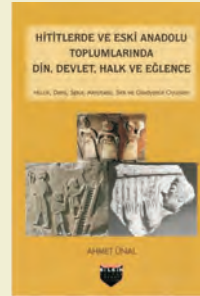
“**Y**ol, Yolcu, Yolculuk Şiirleri Antolojisi”, “Yarım Damla-Almanya’daki Türk Şiiri Antolojisi”, “Posta Şiirleri Antolojisi”... gibi ilk ve ilginç çalışmalara imza ayan Gültekin Emre’den yine alanında bir ilk: “Şiirli Sofralar Antolojisi.” Türk şiirinin gözde şairlerinin, yeme-içme şiirlerinden oluşan yapıtta, alışverişten, mutfağa, kahvaltıdan öğle, akşam sofralarına şiirlerle yolculuk yapılıyor. Yeme içme kültürü konusunda düz yazılarını da sürdüren Emre bu kez şiirlerle, yemek çeşitlerinden lokantalara, meyvelerden değişik içkilere ve unutulmaz tatlılara imge imge, dize dize buluşmalar gerçekleştiriyor. “Şiirler, dizeler dost sofralarını, doyumsuz sohbetleri, içki kadehlerini, meze tabaklarını, duygu dünyalarını sarıp sarmalar hep, günlük yaşamın sıkıntılarından uzaklaştırır.” Cahit

Sıtkı Tarancı’nın “Haydi Abbas, vakit tamam; / Akşam diyordun işte oldu akşam. / Kur bakalım çilingir soframızı; / Dinsin artık bu kalp ağrısı” dizelerini ezbere bilmeyen akşamcı yok gibidir. Şiirin son iki dizesindeki duygu masadakileri bir yerlere alıp götürür hep: “Al getir ilk sevgiliyi Beşiktaş’tan; / yaşamak istiyorum gençliğimi yeni baştan.” Kimse gençliğini yeni baştan yaşayamaz ama dostlar arasında tarihi geriye sardırarak her zaman olası dizelerin yardımıyla. Televizyon, internet, basın günümüzde yeme-içme kültürüyle ilgili, değişik ülkelerin mutfağını, geleneksel yemek kültürünü tanıtan çok yayın var. Gültekin Emre buna şiir katıyor. Yemek kültürünün şiirlere yansımaları, “Yiwin, Efendiler Yiwin”...

Hititlerde ve Eski Anadolu Toplumlarında Din, Devlet, Halk ve Eğlence

Ahmet Ünal

Bilgin Kültür
Sanat Yayınları

Hititler konusunda özgün çalışmalarını sürdüren Ahmet Ünal iki yeni yapıtıyla Anadolu uygarlığının kopuk

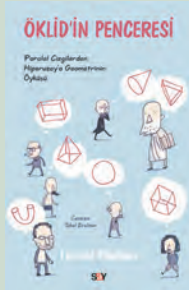
halkalarını birbirine ekleyerek hem dünyaya hem de ülkemize gözden ırak gönülden uzak basamakları gösteriyor. Ünal Hititçe, diğer eski Anadolu dilleri, tarih, kültür, din, büyü, falcılık, tıp, arkeoloji, mutfak, sözlük, sanat ve siyasi tarihle ilgili Türkçe, İngilizce ve Almanca yazılmış çok sayıda kitabı, yüzlerce makalesi ve ansiklopedi maddeleri bulunuyor. 10 yıl önce Almanya’da yayınladığı çok dilli Hititçe sözlüğüne şimdi “Hititçe–Türkçe, Türkçe–Hititçe Büyük Sözlük” ile yeni bir zenginlik katan Ünal’ın üç ciltlik “Hititler Devrinde Anadolu” el kitabı niteliğindedir.

Öklid’in Penceresi

Paralel
Çizgilerden
Hiperuzay’a
Geometrinin
Öyküsü

Leonard
Mlodinow

Say Yayınları

Bugünlerde basında sık sık kullanılan (tamamıyla yakarak ortadan kaldırmak anlamına gelen Nazilerin soykırımını dile getiren) Holocaust’tan kurtulan bir ailenin çocuğu olan, Mlodinow,

Stephen Hawking ile birlikte hazırladığı “Büyük Tasarım” kitabı dışında “Ayyaş Yürüyüşü”, “Subliminal, Bilinçdışı ve Davranışlarınızı Nasıl Yönetir?” yapıtları yanında “Uzay Yolu” dizisinin senaristi olarak tanıdık biri. “Öklid’in Penceresi” okuyucularını yeni bir yolculuğa çıkarıyor. “Bu bin yıl içinde en yakın yıldız (bir gün büyük olasılıkla ışık hızının onda biri kadar olan erişilebilir bir hızla elli yıllık bir yolculukla ulaşabileceğimiz” öngörüsünde bulunan Mlodinow eski Yunanların paralel doğrular kavramından hiperuzayla ilgili en son fikirlere dek uzanan geniş bir matematiksel düşünce yelpazesini özetle sunuyor. Öklid’in penceresinden bakanlar artık uzay ile zamana bir daha asla birbirinden ayıramayacak; $2x2$ ’nin 4 etmeyebileceğini, paralel doğruların kesişebileceğini ya da üçgenin iç açıları toplamının 180 dereceden fazla olabileceğini şaşkınlıkla göreceksiniz. “Matematik, geometri” adını duyunca sakın sıkıcı bir kitap damgası vurmayın. Okumaya başlayınca sürükleneceksiniz. Bu arada Atatürk’ün de bir “Geometri” kitabı yazdığını, Ali Nesin gibi aydınların matematiğin ve geometrinin büyüleyici ve güdüleyici dünyasından Türkiye’yi ayıran duvarları yıkmaya çabasını anımsayıp; Aziz Sancar’ın 500 yıllık geri kalmışlığı aşmak için “Ne Yapıyorsanız İyi Yapın, Çok Çalışın!” önerisine katılacaksınız. Çoğu zaman her şey bir söz, bir kitapla başlar.

Bir Fotograf Bin Sözcüğe Bedeldir

Gönderi: ERKAN YILDIRIM, İZMİR

Abone Olun Bütün Dünya Kapınıza Gelsin

Bütün Dünya tüm okurlarına kaçırılmayacak bir fırsat sunuyor. Dergisine düzenli olarak ulaşmak isteyen okurlarımız yenilenen abonelik sistemimizle dergilerine daha kolay ulaşacak. Bir telefonunuz veya e-posta mesajınızla aboneliğinizi başlatın, bir yıl boyunca Bütün Dünya'nız her ay kapınıza gelsin.

Öğrencilere
%50
İndirim

Öğrencilerimize yönelik %50 indirimli avantaj kampanyası yeni yılda da devam ediyor. Öğrencilerimiz öğrenci belgelerinin fotoğrafını ileterek bireysel aboneliklerini başlatabilir, %50 indirimli dergilerini bir yıl boyunca her ay düzenli olarak alabilirler.

Bütün Dünya Abone Servisi
Tel-WhatsApp: 0541 725 74 11
E-posta: abonebd@gmail.com

Bütün Dünya

NADİDE AKDENİZ

Tel örgülerle ayrılmış Filistin topraklarında İsrail'in attığı, zeytin ağaçları arasına düşen etrafı taşlarla çevrilmiş, patlamamış bombayı görünce çok etkilendi. Doğayı, zıtlıkları ve değişimi resimlerle anlattı: "Her şey, her an çok hızla değişiyor. Ekonomik yapıda ve yaşam koşullarındaki değişiklik tüm kültür kurumlarını etkiliyor. Hızlı kentleşme, göç ve gecekondü olayı,

kitle iletişim araçlarının hızla en uzak köşelere yayılması Türkiye'nin görünümünü çok etkiledi, insanlarımızı değiştirdi. Geleneklerine bağlı kapalı bir aile ve toplum yapısından hızla tüketici, her boyutunda sağlıksız bir yapı ortaya çıktı. Eski değerlerle, kazanılan yeni değerlerin çatışmasından kimi zaman gülünç, kimi zaman çirkin, kimi zaman da acı bir karmaşa ortaya çıktı. Tüm bu gerçeklerin yanı sıra doğa erişilmez güzellikler, surlar gizliyor. Doğanın bu vazgeçilmez güzelliği ile insanların yapay ve sağlıksız dünyalarının bir çeşit yüzleştirilmesini gerçekleştirmeye çalışıyorum. Bu nedenle resimlerimde doğa ve insan ilişkisini natüralist görünümünün ötesine uzanan boyutlarda bir zıtlık ve bütünlük içinde, aynı zamanda bu zıtlığın yarattığı gerginlik ve uyum içerisinde vurgulamaya çalışıyorum."

ISSN 1301-7608

9 771301 760320